

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี) มีขอบเขตการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น
 - 1.1 ความหมายของความคิดเห็น
 - 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
 - 2.1 ความหมายของการจัดการศึกษา
 - 2.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษา
 - 2.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา
 - 2.4 การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 - 2.5 การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี)
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการให้การศึกษา
 - 3.3 ขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.3.1 รักชาติ รักศาสนา รักชาติรัก
 - 3.3.2 ซื่อสัตย์สุจริต
 - 3.3.3 มีวินัย
 - 3.3.4 ใฝ่เรียนรู้
 - 3.3.5 อยู่อย่างพอเพียง
 - 3.3.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
 - 3.3.7 รักความเป็นไทย
 - 3.3.8 มีจิตสาธารณะ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

1. ความหมายของความคิดเห็น

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2543, หน้า127) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า หมายถึง การแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มบุคคลเพื่อ แก้ปัญหา หรือดำเนินการเพื่อสร้างหรือพัฒนาโดยตอบสนองต่อความต้องการในทางสังคม ความรักใคร่ และความเป็นเจ้าของ

อุทัย บุญประเสริฐ (2544, หน้า 185) ได้กล่าวว่าความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความคิด ความรู้สึกร่วมกัน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตัดสินใจ ร่วมจัดการดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบ ในการดำเนินการจัดการกับบางสิ่งบางอย่างเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ

ถวิลวดี บุรีกุล (2544, หน้า 8) กล่าวว่าความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของบุคคล กลุ่มบุคคล ประชาชนหรือผู้ประกอบการ ในการให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติและการควบคุมติดตาม โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียวซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียว ไปจนถึงการสื่อสารสองทางที่เป็น การปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 9 -11) กล่าวถึง ความคิดเห็นว่า หมายถึงการแสดงความคิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนในการทำงานจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องหากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือผูกพันสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, และคนอื่นๆ (2548, หน้า 48) ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นว่า หมายถึง การร่วมแสดงความคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น

แบนดูรา (Bandura, 1987, p.191) กล่าวว่าความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางความคิด ทัศนคติ เจตคติ เพื่อร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และ สร้างเสริม ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจร่วมกัน

เลนท์, และคนอื่นๆ (Lent, et al., 1988, p. 293) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า หมายถึง การแสดงความคิดและพูดคุยร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยการจัดการประชุม หรือแต่งตั้งคณะกรรมการ

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก หรือเจตคติ และประสบการณ์ของบุคคล โดยการแสดงความคิด และความรู้สึกร่วมกัน

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ดิณ ปรัชญพฤทธิ (2543, หน้า 624)ได้แบ่งทฤษฎีการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดีทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนา การกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

วิวัฒน์ พรหมมุณี (2543, หน้า 11) เสนอทฤษฎีของการแสดงความคิดเห็นอย่างผิวเผิน โดยกล่าวว่า การแสดงความคิดเห็นอย่างผิวเผินเป็นเพียงเอาคนมาร่วมกระทำกิจกรรมบางอย่างตามความคิดเห็นหรือการวางแผนของผู้อื่น และควบคุมโดยผู้อื่นไม่อาจยอมรับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

อำนาจ สิทธิแสง (2543, หน้า 41) ได้เสนอทฤษฎีในเรื่องของลักษณะการแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยกล่าวว่า การดำเนินงานจะบรรลุความสำเร็จได้ต้องอาศัยความคิดเห็นร่วมจากประชาชน ดังนี้ คือ 1) มีส่วนร่วมในการคิดเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน 3) มีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงาน 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 5) มีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 6) มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ

ไพรัช อรรถกามานนท์, และมัทนา โชควัฒนกร (2546, หน้า 42) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการพัฒนา การศึกษา ที่สำคัญๆ จะต้องประกอบด้วย

1. ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียนหรือเป็นแบบเพื่อน ผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการโดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมือที่เป็นพิธีการหรือความร่วมมือที่เกิดจากฝ่ายผู้ปกครอง ชุมชนเป็นฝ่ายให้และโรงเรียนเป็นฝ่ายรับฝ่ายเดียวเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน

2. ความคิดเห็นในการสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเองยอมรับความแตกต่างของบุคคล เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการ และควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะในการสื่อสาร การยอมรับความคิดเห็นต่างๆ การเรียนรู้ร่วมกันการสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3. การสื่อสารข้อมูลการสื่อสารสองทางทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารต้องเป็นข้อมูลจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลายๆ รูปแบบ มีความจริงใจ ใช้ภาพที่ง่ายไม่เป็นทางการและมีการสื่อสารที่สม่ำเสมอ

วันชัย วัฒนศัพท์ (2548, หน้า19) เสนอทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อจะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน 2) ให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐ 3) มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การแสดงความคิดเห็น เป็นกระบวนการแสดงความคิดเห็นของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือประชาชน ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อจะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนดยุทธศาสตร์ การปฏิบัติ การประเมินผล และการรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน ต้องการให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้หลายประการ และได้เสนอประเด็นที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดการศึกษาแนวใหม่ ที่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปการศึกษา โดยกล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา รวมทั้งเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 29-43)

1. ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

มาตรา 6 ของกฎหมายระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

ตามความข้างต้น เป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่คนไทยโดยทั่วไป ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี มีประโยชน์ มีความครบถ้วนทุกด้าน คือ

ทางร่างกาย คือ มีสุขภาพดี สมบูรณ์ แข็งแรง หมายความว่า การจัดการศึกษาต้องครอบคลุมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่น ส่งเสริมการออกกำลังกาย ส่งเสริมกีฬา ส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อสุขภาพลักษณะ ปลอดภัยจากภาวะมลพิษ ปลอดภัยจากยาเสพติด และปลอดภัยจากภัยทั้งหลายที่อาจกระทบกระเทือนต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นภัยจากมนุษย์หรือธรรมชาติ นอกเหนือจากหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแล้ว ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องคาดการณ์และเตรียมการป้องกันไว้ล่วงหน้า เพื่อผ่อนคลายหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันการณ์

2. ทางจิตใจ คือ มีจิตใจที่อดทนเข้มแข็ง สามารถเผชิญกับปัญหาหลากหลายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถอดกลั้นต่อแรงกดดันต่างๆ

3. ทางสติปัญญา คือ การใช้ความคิดและเหตุผล

4. ความรู้ คือ การมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตน และความสัมพันธ์ของตนกับสังคม ความรู้และทักษะด้านภาษา คณิตศาสตร์ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจ ประสพการณ์และการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ภูมิปัญญาไทย ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

5. คุณธรรมและจริยธรรม แสดงออกในรูปของพฤติกรรมอันพึงประสงค์ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความละเอียดต่อการประพฤติตนในทางเสื่อมเสียหรือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้อื่นและสังคม

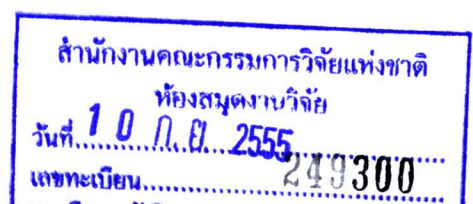
6. มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รักวัฒนธรรมไทย มีเอกลักษณ์ไทย มีมารยาทไทย และการวางตนในสังคม รู้จักประมาณตน

7. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้ได้รับการศึกษาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ประนีประนอม มีความเมตตากรุณา มีสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น และดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม

คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นอันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษานี้ เริ่มต้นที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นผู้ปลูกฝังถ่ายทอดอบรม หมายความว่า ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี คือรักษาหรือพัฒนาคุณลักษณะที่ดีไว้เป็นแบบอย่าง

2. หลักในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการศึกษาไว้ และใช้หลักการดังกล่าว เป็นตัวกำหนดสาระเนื้อหาของกฎหมายว่าด้วยการศึกษา

หลักสำคัญในการจัดการศึกษา (มาตรา 8) กำหนดไว้ 3 ประการคือ การศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการพัฒนาต่อเนื่อง ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต ถือว่าการจัดการศึกษานั้นเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน หลักการคือ คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้าน มิใช่เฉพาะการงานเท่านั้น เพราะไม่เพียงบุคคลต้องพัฒนาตน และความสามารถในการประกอบอาชีพของตน คนแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศโดยส่วนร่วม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้เพราะสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และพัฒนาการทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นไปรอบตัว เพื่อสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

2. การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้นแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจและปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศและความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทย เป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคนมิใช่ถูกจำกัดโดยตรงในการจัดการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นสิทธิหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหา อุปสรรคของการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา และช่วยดูแลการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

3. การพัฒนาต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ให้ทันกับความรู้ที่ก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนานี้มีทั้งการคิดค้นสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มีอยู่ และการติดตาม เรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ต้องถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญในการปรับปรุงตนให้ทันโลกทันสมัย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม เพื่อประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การรับความรู้มาถ่ายทอดโดยปราศจากดุลยพินิจ อาจก่อความเสียหายโดยไม่คาดคิด จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะช่วยกันดูแลให้ความรู้ใหม่ๆ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้กฎหมายยังระบุหลักในการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาไว้ด้วย (มาตรา 9) ได้แก่

1. เอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ หมายความว่า การจัดการศึกษาจะเน้นนโยบาย หลักการและ เป้าประสงค์ร่วมกัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ดุลยพินิจเลือกเส้นทางและวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานของตน

2. หลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการบริหารที่ให้สถานศึกษาบริหารจัดการได้เอง (School-based management) ตามหลักการนี้ จำเป็นต้องแยกภาระงานด้านนโยบาย เกณฑ์และมาตรฐานออกจากรางานด้านปฏิบัติหรืองานบริการ ทั้งนี้ หน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบาย เกณฑ์และมาตรฐาน ส่วนเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องกระจายอำนาจให้หน่วยงานปฏิบัติ ดูแลและรับผิดชอบการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยหน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ติดตาม ประเมิน ตรวจสอบ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานปฏิบัติที่ได้รับมอบอำนาจสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ตามหลักการนี้ ในเมื่อหน่วยงานปฏิบัติได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการได้อย่างคล่องตัวพอควรแล้ว ก็จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้หน่วยงานปฏิบัติรับผิดชอบ เพราะการมอบอำนาจโดยไม่มีการกำกับหรือกำกับอย่างไม่เป็นเป้าหมาย ซึ่งไม่สามารถประเมินได้ ในเมื่อรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทรัพยากรสนับสนุนแก่สถานศึกษา และหน่วยงานการศึกษา ซึ่งอาจเปรียบเสมือนการซื้อสินค้าหรือบริการ ก็ต้องมีสิทธิกำหนดคุณค่าหรือลักษณะของสิ่งที่ต้องการซื้อ โดยยึดเป้าหมายผลการจัดการศึกษาเป็นหลัก ได้แก่มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งหน่วยปฏิบัติก็ต้องวางระบบประกันคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ซื้อสินค้าและบริการของตน จากนั้นจำเป็นต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากมาตรฐานและระบบประกันคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย อย่างน้อยผลการประเมินจะส่งเสริมให้ผู้จัดการศึกษาแต่ละระดับได้ตระหนักว่า ผลการดำเนินการของตนเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับมาตรฐานการศึกษาและเกณฑ์ชีวิตของระบบประกันคุณภาพ และต้องหาทางปรับปรุงผลการจัดการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐาน และรักษาระดับการประกันคุณภาพของตนให้คงได้ รวมทั้งยกระดับการจัดการศึกษาให้สูงขึ้นด้วย

4. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดมาตรการต่างๆ เช่น การกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลักสูตรการอบรมมาตรฐานต่างๆ ทั้งนี้ โดยมีเจตนาเพื่อรักษาคุณภาพของผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้อยู่ในระดับอันพึงประสงค์ และกระตุ้นส่งเสริมให้พัฒนาปรับปรุงตลอดเวลา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ได้รับการศึกษาโดยตรง

5. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้เพื่อการจัดการศึกษา ทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อสารและเทคโนโลยีต่างๆ ล้วนเป็นทรัพยากรที่จำเป็น แต่รัฐไม่สามารถจัดหาสนับสนุนได้อย่างเพียงพอ จึงถือ

เป็นภาระหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในการจัดการศึกษาจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานการศึกษาแต่ละท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่างๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมเสนอแนะ กำกับติดตาม และ สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

3. สิทธิและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษา

3.1 การประกันสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการยกระดับคุณภาพประชากร ถือเป็นการลงทุนสำคัญ อย่างน้อยรัฐต้องมีหน้าที่จัดการศึกษาให้บุคคลมี สิทธิและโอกาสเสมอกัน โดยการรองรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เหตุผลสำคัญก็คือ มนุษย์ทุกคนมิได้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม ยังมีความแตกต่างหลายประการ (เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ข้อจำกัดทาง สุขภาพร่างกาย) ที่ทำให้ไม่สามารถได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้ทั่วถึง กฎหมายจึง กำหนดให้รัฐต้องประกันความเสมอภาคเท่าเทียมกันของบุคคลในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิบสองปี การประกาศสิทธิเช่นนี้จึงเป็นการรับรองความเสมอภาคพื้นฐานของบุคคลในการ เตรียมตัว เพื่อการใช้สิทธิสำหรับอนาคต และหากประเทศไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น รัฐบาลก็อาจประกันโอกาสในการศึกษา โดยไม่เป็นการของผู้ปกครองได้สูงขึ้นต่อไป

3.2 การจัดแหล่งเรียนรู้ นอกจากการประกันสิทธิรับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ (มาตรา 25) ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการที่ว่า การศึกษาต้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ทุกกลุ่มในฐานที่เป็นประชาชนชาวไทย และการศึกษาต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยสามารถ แสวงหาได้โดยสะดวก การจัดแหล่งเรียนรู้เช่นนี้ ถือเป็นภาระจำเป็นที่ประเทศอารยะทั้งหลาย ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดผล

3.3 การจัดการศึกษาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาให้ประชาชนดูแล ภายใต้การกำกับของรัฐ นั่นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตาม ความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นที่เป็นอยู่ปัจจุบัน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดการศึกษาอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐาน ต่อไปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะขยายบริการอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามความเหมาะสมและตามความต้องการของ ท้องถิ่นด้วย

4. สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา

กฎหมายกำหนดทั้งสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษาไว้กว้างขวางกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตมาก ดังนี้

4.1 สิทธิที่ได้รับจากการจัดการศึกษาของรัฐ บุคคลต้องมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี รัฐต้องจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สิทธิส่วนนี้ได้รับการประกันไว้ไม่เพียงในกฎหมายการศึกษาเท่านั้น แต่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ รวมทั้งบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ เช่น อาจจัดสถานศึกษาพิเศษ จัดระบบการศึกษาพิเศษ ให้ทุนหรืองบประมาณพิเศษเพื่อดูแล เป็นต้น นอกจากนี้ บุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ รัฐต้องจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้นด้วย (มาตรา 10)

4.2 หน้าที่ในการจัดการศึกษา กฎหมายกำหนดหน้าที่ในการจัดการศึกษาของบุคคลกลุ่มต่างๆ ดังนี้ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนต้องจัดให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนต้องจัดให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว (มาตรา 11)

4.3 สิทธิในการจัดการศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎกระทรวง (มาตรา 12)

4.4 สิทธิประโยชน์จากการจัดการศึกษา เมื่อจัดการศึกษาแล้วประชาชนก็ย่อมมีสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจากรัฐ ดังนี้ (มาตรา 13 และมาตรา 14)

4.4.1 การสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน รัฐต้องเข้ามามีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนหรือผู้จัดการศึกษาภาคประชาชนมีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ เช่น อาจช่วยเหลือทางวิชาการ การแนะนำให้คำปรึกษา การเทียบโอนความรู้หรือประสบการณ์ การสนับสนุนให้ใช้เวลาบางส่วนเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนในชั้นเรียนปกติของรัฐ เป็นต้น

4.4.2 เงินอุดหนุนจากรัฐบาล รัฐต้องจัดสรรเงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ครอบครัวหรือกลุ่มประชาชน การจัดสรรนั้นเป็นเรื่องที่รัฐจะกำหนดโดยให้ออกเป็นกฎหมาย

4.4.3 การลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา

5. รูปแบบของการจัดการศึกษา

รูปแบบการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดนั้น แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

5.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบเช่นนี้ หมายถึงการศึกษาที่จัดระบบไว้แน่นอนเป็นเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ส่วนใหญ่จัดในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ซึ่งรู้จักคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว การศึกษาในระบบอาจจัดในชั้นเรียนหรือเป็นการศึกษาทางไกลก็ได้

5.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานอกระบบ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เป็นต้น

5.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ การศึกษาแบบนี้มีความยืดหยุ่นสูง เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเรียนรู้ สามารถเลือกเนื้อหาที่สนใจเป็นประโยชน์กับตนได้ และสามารถใช้เวลาที่ปลอดจากภารกิจการงานอื่นศึกษาเล่าเรียนได้

6. ระดับการศึกษา

การจัดการศึกษาอาจแบ่งได้หลายระดับแล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้จัด เช่น แบ่งออกเป็นการศึกษาระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เป็นต้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, หน้า 29 -42)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีคุณธรรมนำความรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

7. ความหมายของการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7 – 8) กล่าวว่าการจัดการศึกษา หมายถึง การมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ และสังคมในระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาเชิงสังคม

สุวิมล ว่องวาณิช (2543, หน้า 34) กล่าวว่าการจัดการศึกษา หมายถึง การเสริมสร้าง ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติของแต่ละบุคคล โดยให้มีความรู้ความเข้าใจในสังคมและ วัฒนธรรมไทยพอที่จะสามารถวิเคราะห์ทางเลือกต่างๆ ที่เหมาะสมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

ทักษิณ ชินวัตร (2544, หน้า 15 – 16) กล่าวว่าการจัดการศึกษา หมายถึง การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องมีความสมดุลพอดีระหว่างการเป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข จะต้องคิดเป็น ทำเป็น มีคุณธรรม ศีลธรรม อดทน ควบคุมอารมณ์และสามารถอยู่ ร่วมกับคนอื่นได้

วิทยากร เชียงกุล (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ ใหม่ทั้งในระบบโรงเรียน จากสื่อสารมวลชน จากองค์กร และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ทางเศรษฐกิจการเมือง และสภาพแวดล้อมทางสังคมทุกด้าน เพื่อสร้างคน และสังคมแบบใหม่ ให้เป็นคนที่มีความรู้ควบคู่ไปกับจิตสำนึก มีสัมมาอาชีพควบคู่ไปกับการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 20) กล่าวถึงความหมายของการจัดการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษาทุกด้านจากที่เป็นอยู่เพื่อให้สามารถ นำไปสู่ผลผลิตคุณภาพหรือเป้าหมายของการศึกษาได้ตามที่ประสงค์ การดำเนินเช่นนี้จึงไม่ใช่ การเปลี่ยนแปลงธรรมดา แต่ต้องเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็ว มีแผนดำเนินการ และ มีการผลักดันอย่างจริงจัง

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการ อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด ความประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวัง ว่าคนที่มีคุณภาพนี้ จะทำให้สังคมมีความมั่นคงสงบสุขเจริญก้าวหน้าทันโลกแข่งขันกับสังคมอื่น ในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคม มีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมี ประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสม สำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่ แตกต่างกันไป

8. ความสำคัญของการจัดการศึกษา

ยุวดี กังสตาล (2545, หน้า 67) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยช่วยให้เกิดความเจริญ อกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทาง

วัฒนธรรม การสร้างสรรค์จริยธรรมความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา และให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี โดยให้เด็กซึ่งอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จนอายุย่างเข้าปีที่ 16 สถานศึกษาจึงมีความสำคัญ ในการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับเด็กที่จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และไม่ก่อปัญหาสังคม เพราะสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา ย่อมมีอิทธิพลต่อความสุข ความดีงามและการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้มองเห็นสภาพความสำเร็จของการจัดการการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนที่ควรคำนึงถึง คือ สภาพความสำเร็จของผู้เรียน สภาพความพร้อมของการดำเนินงานและสภาพความพร้อมของปัจจัยต่างๆ

ปรัชญา เวสารัชช (2545, หน้า 5-12)กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของคน ช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถในสิ่งที่ตนได้ศึกษา ในทุกๆ ด้าน รวมถึงพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ผู้ใดรับไปทำโดยไม่มีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะย่อมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาดก็ยากที่จะแก้ไขเพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยมต่างๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียนแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 1-2) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาช่วยปรับเปลี่ยนและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีคุณภาพ หมายถึง ช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข คนดี คือมีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมสอดคล้องกับความนิยมของคนไทย คนเก่ง คือ มีความรู้และทักษะตรงตามมาตรฐานของหลักสูตร และมีความสุข คือมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพของคน เพราะสังคมและประเทศชาติต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบด้านการสอน การบริหาร หรือการสนับสนุน เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดการศึกษาจำต้องได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย การจัดการศึกษาที่อยู่กับที่ย่อมหมายถึงความล้าสมัยไม่เหมาะสม ไม่คุ้มประโยชน์

9. องค์ประกอบของการจัดการศึกษา

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 36) ได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาไว้ 8 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านสภาพแวดล้อม 3) ด้านสนับสนุนการเรียนรู้ 4) ด้าน

ทรัพยากรในการดำเนินงาน 5) ด้านปรัชญาหรือนโยบายของโรงเรียน 6) ด้านการบริหารจัดการ 7) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 8) ด้านผลผลิต

สละ คณาฤทธิ์ (2545, หน้า 33) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (บรรยากาศภายในโรงเรียน) 2) บุคลากร ได้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน 3) ภารกิจ ทรัพยากรการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา 4) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสอน และ 5) สื่อการเรียนการสอน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 13-15) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษามี 8 องค์ประกอบ

1. สารเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบผู้จัดการศึกษามักจะทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับแต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ครูต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัย ควรแจ้งผู้บริหารให้ทราบ

2. ครู หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระให้แก่ ครูและอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตาม เรียนรู้เนื้อหาสาระการวิชาชีพใหม่ ๆ และวิทยาการด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วย อนึ่ง ครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่นอาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น สื่ออุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้ และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่ออุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อนซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรม

การสอน การนำชมนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียน การสอน ใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่ม การทำความเข้าใจ ธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

5. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษายังมีผู้ที่รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยการเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

6. เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินลงทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียนและบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกล ก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและการถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสมปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

8. ผู้เรียน หรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษา และเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้ และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบ เฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษาและการศึกษาต้องจัดสำหรับทุกคน

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการศึกษาประกอบด้วย 1) หลักสูตรสถานศึกษา 2) สภาพแวดล้อม (บรรยากาศภายในโรงเรียน) 3) บุคลากร ได้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน 4) ภารกิจทรัพยากร การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา 5) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสอน และ 6) สื่อการเรียน การสอน

10. การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

10.1 แนวการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ

การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด ความประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีความรู้นี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุขเจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาใน สถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป

เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วม ดำเนินการมี รูปแบบขั้นตอน กติกาและวิธีการดำเนินการมีทรัพยากรต่างๆ สนับสนุน และต้องมีกระบวนการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ด้วย

ทั้งนี้ ผลผลิตของการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการศึกษา ส่วนผลลัพธ์ หรือผลสะท้อนสุดท้ายคือการมีพลเมืองที่มีคุณภาพ และสังคมมีสภาพอันพึงประสงค์

10.2 วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

10.2.1 ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจหรือโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

10.2.2 เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนขั้นพื้นฐานได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย เซอวัน ปัญญา ความสนใจ ที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้น การจัดการ ส่วนนี้โดยทั่วไปเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ส่วนเด็กวัยเรียนทุกระดับจะได้รับการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

10.2.3 ให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาตามปกติ ที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิฐานะยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา การจัดการศึกษาเช่นนี้มักดำเนินการโดยสถานศึกษาเฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ หรือโดยวิธีการอื่น นอกกระบบและตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาในระบบทางไกล เป็นต้น

10.2.4 ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูง ในเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์นี้ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านเพื่อ

ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ วิจัยระดับสูงมุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรม เฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น มักดำเนินการ ในรูปแบบการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ เป็นต้น

10.2.5 พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มตามความสามารถและตอบสนอง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อนี้เน้นการพัฒนามนุษย์ใน ลักษณะบูรณาการ คือให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติ ปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติความเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา แต่ หากสถานศึกษาไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วนเสริมเติมในลักษณะการฝึกอบรม เฉพาะทาง แทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติหรือการใช้สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริม วัตถุประสงค์ส่วนนี้ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะ และคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้ว หรือ ผู้ที่ผ่าน การศึกษาตามกระบวนการปกติให้สามารถติดตามความรู้ใหม่ และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 6-8)

จากนโยบายการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นตัววัดความสามารถในการจัด การของผู้บริหาร จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องกำหนดเกณฑ์จากวัตถุประสงค์ที่ระบุ และ ผู้บริหารก็จะต้องได้รับการประเมินจากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วย

11. การจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี)

การจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 42 (จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี) อาศัยหลักการ ในการจัดระบบ และกระบวนการจัด การศึกษาตาม มาตรา 9 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 คือ (สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี), 2553, หน้า 8)

11.1 มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ นั่นคือ มีการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามนโยบายที่มีประสิทธิภาพ แต่ผู้ปฏิบัติมีอิสระที่จะ เลือกปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสมของตนเอง ดังนั้นเขตพื้นที่การศึกษาจึงใช้กรอบนโยบาย ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ และในขณะเดียวกัน จะมีการกำหนดนโยบายตามความต้องการและความจำเป็นของตนเองเพื่อบริหารและจัดการ การศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี) ด้วย

11.2 มีการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา นั่นคือ มีการกำหนดขอบเขตอำนาจ การตัดสินใจของสถานศึกษาดังกล่าวอย่างชัดเจนไม่ก้ำก๋ายซ้ำซ้อนกัน ดังนั้น การกระจาย อำนาจจึงถึงมือผู้ปฏิบัติมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภารกิจหลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึง อยู่กับการกำกับดูแลสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาได้บริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตาม

นโยบายที่กำหนด โดยสถานศึกษามีอิสระในการกำหนดความต้องการดำเนินการ และตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคลและงานบริหารทั่วไป

11.3 มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพ การศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา นั่นคือ ทั้งเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามี มาตรฐานและดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการที่ชัดเจนสามารถประเมินและ ตรวจสอบได้ ดังนั้น ทั้งเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจึงมีการดำเนินงานโดยอาศัย แนวทางและวิธีการต่อไปนี้ 11.3.1) มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพองค์กรการ มีมาตรฐานการ ปฏิบัติงานขององค์กรการ และมีดัชนีชี้วัดคุณภาพองค์กรที่สามารถประเมินได้ 11.3.2) มีการ บริหาร และจัดการตามเกณฑ์มาตรฐานและดัชนีชี้วัดมาตรฐานที่กำหนด 11.3.3) มีการประเมิน คุณภาพองค์กรการ โดยคณะกรรมการทั้งภายในและจากภายนอกองค์กรการ 11.3.4) มีการรายงาน ผลการประเมิน ต่อหน่วยงานผู้รับผิดชอบ และเปิดเผยผลการประเมิน และ 11.3.5) มีการ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือพัฒนาคุณภาพตามเงื่อนไข มาตรการ และคาบเวลาที่กำหนด

11.4 มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการ ศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ ทั้งเขต พื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาต้องมีแผนและโครงการพัฒนาบุคลากรที่ต่อเนื่องชัดเจน

11.5 มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา นั่นคือ ทั้ง เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจำเป็นต้องมีแนวคิดและวิธีการในการระดมทรัพยากร มาใช้ ในการจัดการศึกษา การสร้างและการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารและ การจัดการศึกษา จากหน่วยงาน องค์กร บุคคล ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งระดับหน่วยงาน สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

11.6 มีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบัน สังคมอื่น นั่นคือ ทั้งเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจึงดำเนินการโดยอาศัยคณะกรรมการ ที่มาจากผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่างๆ ให้เข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วม รับผิดชอบ ไม่ใช่เป็นเพียงคณะกรรมการที่มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะหรือให้คำปรึกษาเพียงอย่างเดียว

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัด อุทัยธานี) (2553, หน้า 3) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี) ว่ามีลักษณะ การดำเนินงานการจัดการศึกษาที่คล้ายกัน โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ในด้านทักษะวิชาการ การพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาสภาพแวดล้อมของ โรงเรียนให้น่าอยู่และเอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การวางแผนเพื่อการจัดการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติในระยะยาว เพื่อเป็น

การวางรากฐานความมั่นคงของท้องถิ่น และประเทศชาติ อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาของสังคมไทยทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านศิลปวัฒนธรรม ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวพันกับการจัดระบบการศึกษาทั้งสิ้น การจัดการศึกษาในระบบการศึกษาภาคบังคับ หรือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดระบบการศึกษาต้องคำนึงถึงระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมของประเทศเป็นสำคัญ จึงควรเป็นระบบที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทยได้ทุกท้องถิ่นของประเทศ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี) มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า17) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้มีหรือเกิดขึ้นในตัวบุคคล ได้แก่ เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนดี มีปัญหา หรือเป็นคนเก่ง และมีความสุขอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย

กรมวิชาการ (2543, หน้า 8 - 9) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ชี้ให้เห็นลักษณะประจำตัวของบุคคลที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ของตน และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนางาน

สุชาติ เปาวิมาน (2545, หน้า 6) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่สร้างสมอยู่ในบุคคลทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม โดยหมายรวมถึงคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านทักษะในการประกอบอาชีพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพและด้านมนุษยสัมพันธ์

พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ (2545, หน้า 45) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะหรือลักษณะประจำตัวของบุคคลที่พึงมี ได้แก่ คุณลักษณะทางด้านปัญญา ความรู้ ความสามารถ ศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามรวมถึงลักษณะทางด้านพฤติกรรม สุขภาพร่างกาย

ลัดดา ไตรเทพชนะชัย (2546, หน้า 13) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถของบุคคล ที่พยายามจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีคุณลักษณะทางพฤติกรรมที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง และช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความต้องการ และสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

พิชาภรณ์ จันทนกุล (2548, หน้า 41) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะประสพการณ์ หรือความสามารถเฉพาะของบุคคลที่แสดงออกมาเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาในสถานการณ์วิกฤติ โดยมีการแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการเผชิญต่อความต้องการ และสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวัน

สต็อกดิลล์ (Stogdill, 1984, pp. 74-75) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะทางกาย พื้นฐานทางสังคม และความสามารถด้านสติปัญญา

คลาร์ก (Clark, 1989, pp. 28 – 29) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคลทั้งในด้านพฤติกรรม คุณธรรม และความคิด ซึ่งสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

โรสสันบาก, และคนอื่นๆ (Rosonbach, et al., 1989, pp. 54-55) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีเลิศสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วย เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นที่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย มีความสามารถในการสื่อสาร ฉลาดหลักแหลมและมีวิจารณญาณ เข้าใจในธรรมชาติของอำนาจ และหน้าที่

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 1996, p. 272) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคน เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในสังคม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการให้เกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และอารมณ์ จนทำให้บุคคลผู้นั้นพัฒนาตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ เก่ง ดี และมีความสุข

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการให้การศึกษา

กรมวิชาการ (2543, หน้า 8-9) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการให้การศึกษา หมายถึง คุณลักษณะที่พึงมีหรือเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ 3 ประการคือ ดี เก่ง และมีความสุข ดังนี้

1. ดี หมายถึง การมีวินัย และค่านิยมประชาธิปไตย 1) คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีวินัย ประกอบด้วย 1.1) ความสนใจใฝ่รู้ 1.2) ความมีสติควบคุมตนเอง 1.3) ความรับผิดชอบ 1.4) ความมีเหตุผล 1.5) ความซื่อสัตย์ และ 1.6) ความขยันหมั่นเพียร 2) คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงมีค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย 2.1) การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น 2.2) การทำหน้าที่

ของตนเองอย่างสมบูรณ์ 2.3) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ 2.4) การเคารพกติกาสังคม

2. เก่ง หมายถึง การมีคุณลักษณะดังนี้ 1) การเห็นคุณค่าในการใช้ภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน 2) การเข้าใจในตรรกคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดการสังเกต ประมวลผล จัดกลุ่ม เชื่อมโยง ตั้งสมมติฐานและทดลองได้ดี 3) การมีทักษะดนตรี และจังหวะ การเคลื่อนไหว 4) การใช้ประโยชน์จากการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี และ 5) การมีจิตใจเอื้ออาทร และมีจิตสำนึกในการรักษาสีสิ่งแวดล้อม

3. มีความสุข หมายถึงการมีคุณลักษณะดังนี้ 1) การมีความรัก และการแบ่งปัน 2) การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงาม และความเป็นธรรม 3) การประพฤติดชอบ มีความสุขสันต์ และไม่เบียดเบียน 4) การบริโภคสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา และ 5) การมีความสุขจากการเรียนรู้และได้รับการตอบสนอง

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 39 – 59) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการให้การศึกษา หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่ต้องการให้มีหรือเกิดขึ้นในบุคคลที่ปรารถนาซึ่งคุณลักษณะนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งเน้นให้มีคุณลักษณะด้านความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งมีการจำแนกความสามารถเป็น 6 ระดับ จากความสามารถขั้นต่ำไปสูง ดังนี้ 1) ความรู้ความจำ (knowledge) คือ ความสามารถในการระลึกได้ถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนจะโดยวิธีใดก็ตาม เช่น จากการเรียนรู้ในห้องเรียน อ่านหนังสือ การบอกเล่าต่อกันมาเป็นต้น 2) ความเข้าใจ (comprehension) คือ ความสามารถในการผสมผสานความรู้ความจำแล้วขยายความคิดออกไปอย่างสมเหตุสมผล 3) การนำไปใช้ (application) คือ ความสามารถนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้มาแล้วไปแก้ปัญหที่แปลกใหม่ หรือสถานการณ์ใหม่ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน แต่อาจใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับเรื่องเคยพบเห็นมาก่อน 4) การวิเคราะห์ (analysis) คือ ความสามารถแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ ทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันได้อย่างชัดเจน 5) การสังเคราะห์ (synthesis) คือ ความสามารถในการนำองค์ประกอบย่อยๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อให้เห็นโครงสร้างที่ชัด และ 6) การประเมินค่า (evaluation) คือ ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของเนื้อหาและวิธีการต่างๆ โดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ว่าเหมาะสมมีคุณค่า ดี เลว เพียงใด

2. จิตพิสัย (affective domain) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งเน้นให้มีคุณลักษณะด้านความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม ซึ่งมีการจำแนกจิตพิสัยเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1) การรับรู้ (receiving or attending) คือ พฤติกรรมที่มีลักษณะ 3 ขั้นตอน คือ การยอมรับ การตั้งใจที่จะรับรู้ และการเลือกรับสิ่งที่ต้องการรับรู้ 2) การตอบสนอง (responding) คือ พฤติกรรมต่อเนื่องจากความตั้งใจที่จะรับรู้โดยไม่เพียงแต่จะตั้งใจรับรู้เท่านั้น แต่มีความปรารถนาหรือปฏิกิริยาที่จะได้ตอบสนองสิ่งเร้านั้นอย่างเต็มใจและเกิดความพึงพอใจจากการตอบสนอง 3) การสร้าง

คุณค่า (valuing) คือ ขั้นที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ที่ได้ มีขั้นการสร้างคุณค่าตามพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ การยอมรับในคุณค่า การนิยมชมชอบในคุณค่าและการสร้างคุณค่า 4) การจัดระบบคุณค่า (organization) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้สร้างค่านิยมของตนขึ้นมาแล้วพยายามนำค่านิยมนั้นมาจัดระบบและตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามลำดับ และ 5) การสร้างลักษณะนิสัย (characterization by a value complex) คือ เป็นขั้นสั่งสมความรู้สึกเป็นรูปแบบมาจนกระทั่งยึดถือเป็นลักษณะนิสัย เป็นแนวความเชื่อถือศรัทธาแนวปรัชญาชีวิต

3) ทักษะพิสัย (psycho – motor domain) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งเน้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านความสามารถในเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการจำแนกทักษะพิสัยเป็น 7 ระดับ ดังนี้ 1) การรับรู้ (perception) เป็นขั้นที่แสดงอาการรับรู้ที่จะเคลื่อนไหวโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้นและสัมผัสทางกาย 2) การเตรียมความพร้อม (set) เป็นสภาพของบุคคลที่พร้อมจะแสดงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ร่างกาย สมอ และอารมณ์ 3) การตอบสนองตามแนวทางที่กำหนดให้ (guided response) เป็นการแสดงออกในลักษณะของการเลียนแบบ และการลองผิดถูก 4) ความสามารถด้านกลไก (mechanism) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้กระทำตามที่เรียนมาและพัฒนาขึ้นจนสัมฤทธิ์ผล สามารถสร้างเทคนิควิธีของตนขึ้นมาเพื่อฝึกปฏิบัติต่อไป 5) การตอบสนองที่ซับซ้อน (complex overt response) เป็นความสามารถในการปฏิบัติสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และสามารถกระทำได้อย่างมั่นใจ ไม่ลังเลและทำได้ดีจนเป็นอัตโนมัติ 6) ความสามารถในการดัดแปลง (adaptation) เป็นขั้นที่สามารถปฏิบัติได้จนชำนาญแล้ว จึงคิดดัดแปลงหาวิธีใหม่ๆ มาทดลองทำให้แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น และ 7) ความสามารถในการริเริ่ม (origination) หลังจากได้ดัดแปลงวิธีการใหม่ๆ มีการทดลองทำดูแล้วก็นำวิธีการนั้นมาประยุกต์ทำให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น

จุฬารณ โสตะ (2545, หน้า 24) ได้กำหนดองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยหรือเจตคติ และด้านทักษะพิสัยหรือทักษะ ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย ประกอบด้วย 1) ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) หมายถึงความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว และ 2) ความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

2. ด้านจิตพิสัย หรือเจตคติ ประกอบด้วย 1) ความตระหนักในตนเอง (self awareness) หมายถึง ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดีและจุดด้อยของตนเอง อะไรที่ตนเองมีกับบุคคลอื่นไม่ว่าในแง่ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ผิว ท้องถิ่น และสุขภาพ เป็นต้น 2) ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก และเห็นอกเห็นใจบุคคลที่แตกต่างกับตน ไม่ว่าจะในด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ผิว ท้องถิ่น และสุขภาพ เป็นต้น 3) ความภูมิใจในใจในตนเอง (self esteem) หมายถึง

ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ความมีน้ำใจ รู้จักให้ รู้จักรับ ค้นพบ และภูมิใจในความสามารถต่างๆ (สังคม ดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ) ของตนเอง โดยมีได้สนใจอยู่ในเรื่องรูปร่างหน้าตา เส้นผม หรือความสามารถทางเพศ การเรียนเก่ง เป็นต้น เท่านั้น 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีส่วนร่วมสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความภูมิใจในตน เพราะหากคนมีความภูมิใจในตน คนเหล่านี้จะมีแรงจูงใจที่จะทำดีกับผู้อื่นและสังคม

3. ด้านทักษะพิสัยหรือทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (interpersonal relationship and communication skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้คำพูด ทำท่าทางเพื่อการสื่อสาร ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การปฏิเสธ การสร้างสัมพันธภาพ ฯลฯ 2) ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา (decision making and problem solving) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม และลงมือแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และความเครียด (copying with emotion and stress skill) หมายถึง ความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน เลือกให้วิธีการจัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้เหมาะสม และเป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมระดับของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และหลีกเลี่ยงสาเหตุพร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทิศทางอันพึงประสงค์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, หน้า 2) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการให้การศึกษา หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนซึ่งจะเป็นคุณลักษณะสำคัญในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน หรือเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

สต็อกดิลล์ (Stogdill, 1984, pp. 74-75) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในการให้การศึกษา ประกอบด้วย คุณลักษณะทางกายเป็นผู้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง คุณลักษณะทางสติปัญญาเฉลียวฉลาด เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และคุณลักษณะทางสังคม เป็นผู้ที่สามารถร่วมมือกับคนอื่นได้ เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ

โรสสันบาค, และคนอื่นๆ (Rosonbach, et al., 1989, p. 56) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในการให้การศึกษา ประกอบด้วย เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นที่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย มีความสามารถในการสื่อสาร ฉลาดหลักแหลมและมีวิจรรย์ญาณสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 1996, p. 274) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในการให้การศึกษา ประกอบด้วย ความมีไหวพริบ การตื่นตัวทันต่อเหตุการณ์ การใช้เวลา และภาษาพูด ความเป็นผู้ริเริ่ม และความเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาที่ดี

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาในทุกระดับควรมุ่งเน้นให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนอื่น ๆ ในสังคมเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. ขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 30) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่บุคคลพึงมี ประกอบด้วย

1. คุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัมมา คารวะ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบสูง และประพฤติอยู่ในศีลธรรมอันดี

2. ความรู้ความสามารถทางวิชาการ กล่าวคือ สามารถนำความรู้ความสามารถจากการศึกษา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ทักษะในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ สามารถนำวิชาชีพ ที่ได้ศึกษามาใช้ในการประกอบอาชีพได้ อย่างมีทักษะและความชำนาญ

4. บุคลิกภาพ กล่าวคือ มีความสุภาพ อ่อนโยน สุขภาพจิตดี มีอารมณ์มั่นคง แต่งกายเหมาะสม เชื้อมั่นในตนเองมีกิริยาท่าทางสง่า เปิดเผย มีสุขภาพแข็งแรง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ชลิต ลิ้มปะนะเวช (2544, หน้า 24) กล่าวว่าคุณลักษณะที่สำคัญที่นักเรียนควรมี คือ 1) ความรู้ความสามารถในคอมพิวเตอร์ 2) ความรู้ ความสามารถทางการใช้ภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน 3) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และ 4) ความซื่อสัตย์สุจริต

บรรจง ชูสกุลชาติ (2544, หน้า 11) กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่พึงมี ประกอบด้วย 1) ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ศึกษา 2) สามารถปฏิบัติได้จริง เมื่อเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมีความเข้าใจ 3) สามารถสรุปเป็นกฎเกณฑ์เกิดความรู้ต่างๆ ในสาขาที่ดี และ 4) สร้างความมั่นใจจนสามารถนำไปใช้ได้จริง

อานนท์ สิมะกุลธร (2545, หน้า 61) กล่าวถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงมี คือ ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ความมีระเบียบวินัย มีรับผิดชอบ มีสัมมาคารวะ และ คุณธรรมจริยธรรม

ภัทรศักดิ์ อุดตมะโยธิน (2545, หน้า 48) กล่าวถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้มีกับนักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษา คือ 1) เป็นคนเก่ง กล่าวคือ ต้องมีผลการเรียนดี (GPA = 2.5 - 3.0) สม่าเสมอ มีความก้าวหน้า และจบสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการ และ 2) เป็นคนดี กล่าวคือ รู้จักวางตัว มีสัมมาคารวะ มีบุคลิกลักษณะท่าทางดี มีกิริยาวาจาสุภาพ เรียบร้อย ใจกว้างขวาง

บุญชู มูลพินิจ (2547, หน้า 21) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนเมื่อจบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ใฝ่เรียนรู้ 2) รู้จักคิด วิเคราะห์ และมีวิจารณญาณ สามารถ เลือกรับสิ่งที่มีคุณภาพจากสื่อต่างๆได้ 3) มีทักษะในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี 4) มี ความสามารถในการจัดการ และ 5) รู้เท่าทันและสามารถปรับปรุงวิถีชีวิตในการทำงานให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศได้

สุจิตา ก้องสมุทร (2547, หน้า 2) ได้สรุปถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนว่า ประกอบด้วย 1) มีทักษะในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ 2) มีทักษะในการสื่อสาร 3) มีทักษะการใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และ 4) มีทักษะในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ให้เกิดความปลอดภัยในงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 7) ได้กำหนดคุณลักษณะที่เป็นทักษะพื้นฐานที่ สำคัญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ 8 ประการ คือ รักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

สต็อกคิลล์ (Stogdill, 1984, pp. 74-75) กล่าวถึงขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะทางกาย ได้แก่ เป็นผู้แข็งแรง มีร่างกายเป็นสง่า 2) พื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เป็นผู้ที่มีการศึกษาและมีสถานภาพทางสังคมดี 3) สติปัญญาและ ความสามารถ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและความสามารถ เฉลียวฉลาด มีการตัดสินใจดี 4) บุคลิกภาพ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ตั้งตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง 5) คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับงาน ได้แก่ เป็นผู้มีความตั้งใจ ในการทำงาน มีความรับผิดชอบ และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ และ 6) คุณลักษณะทาง สังคม ได้แก่ เป็นผู้ที่สามารถร่วมมือกับคนอื่นได้ เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ

คลาร์ก (Clark, 1989, p. 32) กล่าวถึงขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ นักเรียน ประกอบด้วย 1) มีความอดทนรู้จักแสดงความพึงพอใจในผลงานของตน 2) ให้การ ยอมรับในความสามารถ ศักยภาพของผู้อื่น 3) ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ 4) รู้จักสร้างบรรยากาศ ที่ดีในการทำงานและการเรียน 5) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และ 6) รู้จักทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม

โรสสันบาค, และคนอื่น ๆ (Rosonbach, et al., 1989, p. 56) กล่าวถึงขอบข่าย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย

1. ด้านผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ได้รับการเคารพยำเกรงจากคน ที่อยู่แวดล้อมเปรียบเสมือนเป็นแบบอย่างที่ดีเลิศสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถให้ ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ แก่บุคคลเหล่านั้นได้ และเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นที่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย มีความสามารถในการสื่อสาร ฉลาดหลักแหลมและมีวิจารณญาณ เข้าใจในธรรมชาติของ อำนาจ และหน้าที่

2. ด้านวิชาการ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถทางวิชาการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่สามารถแสดงออกมาได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการตัดสินใจ หมายถึง พฤติกรรมจากทางเลือกต่างๆ ที่เป็นโดยผู้ตัดสินใจแบบมีเหตุผลในการเลือกของตน เหตุผลดังกล่าวมักจะเนื่องมาจากประสบการณ์ส่วนตัว หรือความพยายามทางจิตใจ การตัดสินใจใดๆ ควรตัดสินใจจากจุดมุ่งหมาย ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเสี่ยงและกล้าลงทุน

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 1996, p. 274) กล่าวถึงขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดังนี้ 1) มีความสามารถ ประกอบด้วย ความมีไหวพริบ การตื่นตัว ทนต่อเหตุการณ์ การใช้เวลา และภาษาพูด ความเป็นผู้ริเริ่ม และความเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาที่ดี 2) เป็นผู้มีความสำเร็จ ประกอบด้วย ความสำเร็จทางด้านวิชาการและการแสวงหาความรู้ 3) มีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ มีความสม่ำเสมอ มั่นคง อดทน กล้าพูดกล้าทำ เชื่อมั่นในตนเอง และมีความทะเยอทะยาน และ 4) เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในด้านกิจกรรมด้านสังคม ให้ความร่วมมือ รู้จักปรับตัว และมีอารมณ์ขัน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 7) มาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งกำหนดไว้ 8 ประการ คือ รักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ เพื่อให้เด่นชัดยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงได้ขยายความตามลำดับดังนี้

1. รักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์

1.1 ความหมายรักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์

1) ความหมายรักชาติ

สุเมธ ดันติเวชกุล (2544, หน้า 37) ได้กล่าวถึงความหมายของรักชาติว่า หมายถึง การแสดงถึงที่มาที่ไปและความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์และตัวบุคคล ซึ่งคุณพ่อคุณแม่สามารถสอนให้ลูกตระหนักถึงความเป็นชาติไทย ให้ลูกมีความรักและภูมิใจในความเป็นชาติไทยได้โดยผ่านประวัติศาสตร์ไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย วัฒนธรรมไทย ภาษาไทย เช่น คุณพ่อคุณแม่บอกให้ลูกรู้ว่าประเทศไทยมีภาษาเป็นของเราเอง ดังนั้น ลูกควรใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเพื่อแสดงถึงความรักและความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทยของเรา

พรรณเพ็ญ คุณวนพานิชกุล (2544, หน้า 55) ได้กล่าวถึงความหมายของรักชาติว่า หมายถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อชาติ และมีความรู้สึกอย่างแรงกล้าที่จะรักษาเอาไว้

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้กล่าวถึงความหมายของรักชาติว่า หมายถึง การตระหนักในความสำคัญของความเป็นชาติไทย โดยการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรักชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 6) กล่าวว่า รักชาติ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย

ณัฐินี เกรียงชัยพฤกษ์ (2552, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของรักชาติว่า หมายถึง การแสดงออกทางความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการแสดงความรักชาติไทย

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.27) ได้ให้ความหมายของความรักชาติว่า หมายถึง ความรักความผูกพันที่เป็นการแสดงออกที่มากกว่าความจงรักภักดีที่เกิดขึ้นตามปกติ เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น และผลักดันให้บุคคลเต็มใจที่จะอุทิศตนเองเพื่อการสร้างสรรค์ให้สถาบันของตนมีความมั่นคงและยั่งยืน

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.533) ได้ให้ความหมายของความรักชาติว่าหมายถึง ความรู้สึกผูกพันของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก และมีความหมายลึกซึ้งกว่าความผูกพันทางกายภาพหรือเพียงแค่การดำรงอยู่ในประเทศเท่านั้น เพราะยังรวมไปถึงการที่บุคคลมีความเต็มใจที่จะยอมสละความสุขส่วนตัวของตน เพื่อรักษาและปกป้องสถาบัน

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.499) ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงความรักต่อสถาบันชาติว่า เป็นความเต็มใจของบุคคลที่จะทุ่มเทกำลังกาย เพื่อที่จะรักษาและปกป้องสถาบัน และมีความจงรักภักดีต่อสถาบัน

ออลูทโต (Alutto, 1987, p.13) ได้ให้ความหมายของรักชาติว่าหมายถึง ความรู้สึก และความผูกพันที่มีต่อสถาบันรักชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ความผูกพันทางเจตคติ (attitudinal commitment) และความผูกพันทางพฤติกรรม (behavioral commitment)

เบคเกอร์ (Becker, 1990, p.35) ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงความรัก ความผูกพันต่อสถาบันชาติ ใน 2 ลักษณะคือ 1) ความรัก ความผูกพันทางด้านทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกป้องและรักษาสถาบัน และ 2) ความรัก ความผูกพันทางด้านพฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมในด้านการแสดงความรัก นบถ และปฏิบัติตามแนวทางที่คนส่วนใหญ่วางไว้

สรุปได้ว่า รักชาติ หมายถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อชาติ การตระหนักในความสำคัญของความเป็นชาติ โดยการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรักชาติ การเป็นพลเมืองดีของชาติ และดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติของตน

2) ความหมายของรักศาสนา

สุเมธ ดันติเวชกุล (2544, หน้า 37) ได้กล่าวถึงความหมายของรักศาสนาว่า หมายถึง การแสดงความรัก และปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ ประเทศชาติใดไม่มีหลักศาสนาจำนุน ก็จะเกิดปัญหาการขาดศีลธรรมของคนใน

ชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้ประเทศชาตินั้นล่มสลายและถูกทำลายลงได้ แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่มีคนหลายศาสนาอยู่ร่วมกัน แต่ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังนั้น คุณพ่อคุณแม่ควรต้องสอนให้ลูกเรียนรู้ที่จะเข้าใจ ให้ความเคารพและรักคนที่นับถือศาสนาต่างจากเรา เพราะไม่ว่าใครจะนับถือศาสนาใดก็ตามแต่ แก่นแท้ของทุกศาสนาล้วนสอนให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมด้วยกันทั้งสิ้น

พรรณเพ็ญ คุณวพานิชกุล (2544, หน้า 55) ได้กล่าวถึงความหมายของ รัก ศาสน์ ว่า หมายถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อศาสนา และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถืออย่างเคร่งครัด

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้กล่าวถึงความหมายของรักศาสนา ว่า หมายถึง การตระหนักในความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ และการยึดมั่นในหลักศีลธรรมของศาสนา โดยการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรักศาสนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 6) กล่าวว่า รัก ศาสน์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

ณัฐินี เกรียงชัยพฤกษ์ (2552, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของรักศาสนาว่า หมายถึง การแสดงออกทางความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการแสดงความรักศาสนาที่ตนนับถือ

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.27) ได้ให้ความหมายของความรักศาสนา ว่า หมายถึง ความรักความผูกพันที่เป็นการแสดงออกถึงความสำคัญต่อศาสนาที่ตนนับถือ และยึดถือหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.533) ได้ให้ความหมายของความรัก ศาสน์ ว่าหมายถึง ความรู้สึกผูกพันของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกต่อศาสนาที่ตนนับถือ และมีความหมายลึกซึ้งกว่าความผูกพันทางกายภาพ โดยที่บุคคลมีความเต็มใจที่จะยอมสละความสุขส่วนของตน เพื่อรักษาและปกป้องศาสนาของตน

ออลูทโด (Alutto, 1987, p.13) ได้ให้ความหมายของรักศาสนาว่าหมายถึง ความรู้สึก และความผูกพันที่มีต่อศาสนาของตน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ความผูกพันทางเจตคติ (attitudinal commitment) และความผูกพันทางพฤติกรรม (behavioral commitment)

เบคเกอร์ (Becker, 1990, p.35) ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงความรัก ความผูกพันต่อศาสนา ใน 2 ลักษณะคือ 1) ความรัก ความผูกพันทางด้านทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกป้องและรักษาศาสนา และ 2) ความรัก ความผูกพันทางด้านพฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมในด้านการแสดงความรัก นับถือ และปฏิบัติตนตามแนวทางที่ตนส่วนใหญ่วางไว้

สรุปได้ว่ารักศาสตร์ หมายถึง การแสดงความเคารพ และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ

3) ความหมายของรักกษัตริย์

สุเมธ ดันติเวชกุล (2544, หน้า 37) ได้กล่าวถึงความหมายของรักกษัตริย์ว่า หมายถึง การแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้นำ หรือประมุขประเทศของไทยทุกพระองค์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนไทยทุกคน ทุกพระองค์ ทรงดูแลพสกนิกร รักษาเอกราชและพัฒนาประเทศให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขและมีความเจริญรุ่งเรือง ในฐานะคนไทยและลูกหลานไทยจึงต้องรักและเทิดทูนพระมหากษัตริย์เหนือสิ่งอื่นใด

พรรณเพ็ญ คุณวพานิชกุล (2544, หน้า 55) ได้กล่าวถึงความหมายของรักกษัตริย์ ว่า หมายถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งประเทศ และมีความปรารถนาที่จะรักษาสถาบันให้คงอยู่สืบไป

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้กล่าวถึงความหมายของรักศาสตร์ว่า หมายถึง การตระหนักในความสำคัญของกษัตริย์ และการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรักพระมหากษัตริย์ ตามวันสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 6) กล่าวว่า รักกษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ณัฐินี เกรียงชัยพฤกษ์ (2552, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของรักกษัตริย์ว่าหมายถึง การแสดงออกทางความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการแสดงความรักและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นประมุขของประเทศ

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.27) ได้ให้ความหมายของความรักกษัตริย์ว่าหมายถึง ความรักความผูกพันที่เป็นการแสดงออกที่มากกว่าความจงรักภักดีที่เกิดขึ้นตามปกติ เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น และผลักดันให้บุคคลเต็มใจที่จะอุทิศตนเองเสียสละตนเพื่อรักษาและปกป้องสถาบันของตนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.533) ได้ให้ความหมายของความรักกษัตริย์ ว่าหมายถึง ความรู้สึกผูกพันของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกต่อสถาบันกษัตริย์ รวมไปถึงการที่บุคคลมีความเต็มใจที่จะยอมสละความสุขส่วนตัวของตน เพื่อรักษาและปกป้องสถาบันกษัตริย์

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.499) ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงความรักต่อสถาบันกษัตริย์ ว่า เป็นความเต็มใจของบุคคลที่จะทุ่มเทกำลังกาย เพื่อที่จะรักษาและปกป้องสถาบัน และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

ออลูทโต (Alutto, 1987, p.13) ได้ให้ความหมายของรักกษัตริย์ ว่าหมายถึง ความรู้สึก และความผูกพันที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

ความผูกพันทางเจตคติ (attitudinal commitment) และความผูกพันทางพฤติกรรม (behavioral commitment)

สรุปได้ว่า รักภักดิ์ หมายถึง การตระหนักในความสำคัญของภักดิ์ และการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรักพระมหากษัตริย์ ตามวันสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

สรุปได้ว่า รักชาติ รักศาสน์ รักภักดิ์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ รักและหวงแหนชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย มีความศรัทธาและยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

1.2 ความสำคัญของรักชาติ รักศาสน์ รักภักดิ์

1) ความสำคัญของรักชาติ

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้ถึงความสำคัญของรักชาติว่าชาติไทยของการวิวัฒนาการมาตั้งแต่เริ่มรวมชาติรวมแผ่นดิน ก่อร่างสร้างเมืองตั้งแต่ อดีต จนมาเป็นประเทศชาติทุกวันนี้ก็เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันพระมหากษัตริย์ยังเป็นสถาบันที่อยู่ในหัวใจของประชาชน เป็นสถาบันที่เคารพ สักการะเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมของปวงชนชาวไทยทุกๆ คน ผู้ใดหรือใครจะมาล่วงเกินพระราชอำนาจไม่ได้ ในสมัยสุโขทัยสถาบันพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนพ่อของประชาชนฐานะของพระองค์ เป็นพ่อขุน มีความใกล้ชิดประชาชน พ่อเจ้าสมัยกรุงศรีอยุธยาฐานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นสมมุติเทพหรือเป็นเทวดาโดยสมมุติและทรงมีพระราชอำนาจในการปกครองทรง เป็นองค์อธิปัตย์สูงสุดในการปกครองบ้านเมือง ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยหลักธรรมะโดยมีทศพิธราชธรรม และธรรมะหลักสำคัญต่างๆ ในการปกครองจนทำให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ทรงครองราชย์ป้องกันเมือง ทำนุบำรุงบ้านเมือง ศาสนา และสังคมมาจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ก็มีทรงเสื่อมถอย แต่สถาบันพระมหากษัตริย์กลับเป็นที่เคารพสักการะจากประชาชนมากเช่นเดิมไม่มีเปลี่ยนแปลง

สุวรรณี กุลวิจิตรรังสี (2549, หน้า 1-2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรักชาติว่า การรักชาติเป็นการแสดงออกถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อชาติ การแสดงความรักต่อชาติเป็นการแสดงถึงการมีจิตสำนึกที่ดีในความรักชาติ สมควรสมานสามัคคี และไม่คิดแตกแยก

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักชาติ ว่า การแสดงความรักต่อชาติ เป็นความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดก็ตาม เพราะความรัก ความผูกพันจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างจินตนาการของมนุษย์กับจุดมุ่งหมายของประเทศ ซึ่งความรักนั้นสามารถแสดงออกได้ทั้งทางพฤติกรรมและความคิดเห็น

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.535) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักชาติว่าการแสดงความรักต่อชาติ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของประเทศ และ

ความมีประสิทธิผลของประเทศ ถ้าประชาชนทุกคนมีความจงรักภักดีต่อชาติ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ก็เชื่อมั่นได้ว่าประเทศนั้นจะมีการพัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.500) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักชาติ ว่าการแสดงความรักต่อชาติ เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่พึงกระทำทั้งในด้านพฤติกรรม กล่าวคือ การแสดงออกทางพฤติกรรมในด้านการแสดงความเคารพ นับถือ และปฏิบัติตนตามแนวทางที่คนส่วนใหญ่วางไว้ และในด้านทัศนคติ คือความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกป้องและรักษาสถาบัน ถ้าประเทศใจประชาชนไม่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ประเทศนั้นก็จะเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่นได้ง่าย

สรุปได้ว่าความสำคัญของรักชาติ เป็นสิ่งที่ประชาชนคนในชาติทุกคนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ทั้งนี้เพราะชาติเป็นสถานที่ซึ่งศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ รวมวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของคนในชาติ

2) ความสำคัญของรักศาสนา

กรมการศาสนา (2546, หน้า1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ต่อสังคมไทยพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมานานวิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ชาวไทยร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรม สังคมไทยมีหลักปฏิบัติและวิถีชีวิตอยู่บนหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน หลักธรรมคำสอนและความเชื่อตลอดจนแนวปฏิบัติตนตามหลักศาสนาได้ซึมซาบอยู่กับวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน จึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยทุกระดับได้รับเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตจนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นมา

2. พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติ ประเทศไทยได้รับเอาวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนามาประเพณีปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต จนกลายมาเป็นรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชนชาติไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปในทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชนของสังคมไทย วัดจัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย ทั้งมีบทบาทต่อสังคมในฐานะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทำบุญตามประเพณี จัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นที่พบปะสังสรรค์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ

สมศักดิ์ สันธูเวชญ์ (2551, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักศาสนา ว่าพระพุทธศาสนาถือกำเนิดในประเทศอินเดียและได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งรวมทั้งที่เป็นดินแดนของไทยในปัจจุบัน และดินแดนของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ในราวประมาณ 3,000

กว่าปี พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงเป็นพุทธมามกะ และได้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนามาโดยตลอด คนไทยส่วนใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนาจึงได้นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ชีวิตคนไทยผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าทุกหมู่บ้านจะมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจคอยช่วยแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและอื่น ๆ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธทุกคน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ จึงมีอิทธิพลและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยหลายประการ คือ

1. ด้านอุปนิสัย หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีอุปนิสัย เช่น ความกตัญญูกตเวที เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ อ่อนน้อมถ่อมตน ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนได้รับการอบรมสั่งสอนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

2. ด้านสังคม วัดเป็นศูนย์รวมของการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลต่าง ๆ มักจะจัดที่วัด ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับความสนุกสนาน ได้พักผ่อนหย่อนใจ วัดยังเป็นศูนย์รวมความสามัคคี เป็นสมบัติส่วนรวมที่ประชาชนจะมาพบปะสังสรรค์และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

3. ด้านการศึกษา ในสมัยโบราณ ชาวบ้านมักจะพาลูกหลานไปฝากไว้กับพระสงฆ์ที่วัด เพื่อให้เรียนหนังสือ และได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน และในปัจจุบันได้มีการจัดสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด หรืออาศัยที่ดินของวัดปลูกสร้างโรงเรียนอีกด้วย

4. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการทอดกฐิน การอุปสมบท การทำบุญเลี้ยงพระ และบางประเพณีก็นำพระพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสาน เช่น งานแต่งงาน งานสงกรานต์ งานศพ เป็นต้น ตลอดจนวัฒนธรรมการกราบไหว้ ที่คนไทยได้สืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

สิทธิศักดิ์ กระเชื่อมรัมย์ (2551, หน้า 5-6) กล่าวถึงความสำคัญของรักศาสน์ดังนี้

1. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่ นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจากบรรพบุรุษไทย นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจน ซึ่งปรากฏหลักฐานโบราณ ได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลารีก เป็นต้น แสดงว่าผู้คนในดินแดนไทยนับถือพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้ว

2. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา มาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย

กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ดังนี้

2.1 วิถีชีวิตของคนไทย คนไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที การไม่อาฆาตหรือมุ่งร้าย ต่อผู้อื่น ความอดทนและการเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส รื่นเริง เป็นต้น ล้วนเป็นอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งได้หล่อหลอมให้คนไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่นานาชาติยกย่องชื่นชม

2.2 ภาษาและวรรณกรรมไทย ภาษาทางพระพุทธศาสนา เช่น ภาษาบาลีมีอยู่ในภาษาไทยจำนวนมาก วรรณกรรมไทยหลายเรื่องมีที่มาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิภิกษา ในสมัยสุโขทัย กาพย์มหาชาติ นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง ปุณโณวาทคำฉันท์ ในสมัยอยุธยา เป็นต้น

2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ประเพณีไทยที่มาจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีอยู่มากมาย เช่น การอุปสมบท ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีชักพระ เป็นต้น กล่าวได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย

2.4 ศิลปกรรมไทย พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงต่างๆ วัดเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น รูปแบบการสร้างเจดีย์ พระปรางค์ วิหาร ที่งดงามมาก เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) กรุงเทพมหานคร ประติมากรรม ได้แก่ งานปั้นและหล่อพระพุทธรูป เช่น พระพุทธลีลาในสมัยสุโขทัย พระพุทธรชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดฝาผนังและเพดานวัดต่างๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

4. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาในการพัฒนาชาติไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้พระสงฆ์หลายท่านยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา ได้ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติไทย

5. พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย สถาบันหลักของชาติไทยที่คนไทยทุกคนให้ความเคารพนับถือ ประกอบด้วยชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

รัฐธรรมนูญไทยได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ หมายถึง พระประมุขของชาติไทยที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและยังเป็นอัครศาสนูปถัมภก คือ ทรงให้ความอุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนาในประเทศไทย

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักษาศาสน์ว่า ศาสนามีความสำคัญต่อประชาชนคนในชาติทุกคน แต่ละชาติ แต่ละประเทศก็จะมีศาสนาที่ตนนับถือเพื่อไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนคิดดี ทำดี และใฝ่ดี นอกจากนี้ศาสนายังเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อีกมากมาย ซึ่งทุกอย่างล้วนเป็นสิ่งสำคัญและเป็นมรดกของชาติที่ทุกคนในชาติควรรักษา ดังนั้น

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.500) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักษาศาสน์ว่า ศาสนานอกจากจะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนคนในชาติแล้ว ศาสนายังมีอิทธิพลและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชาติหลายประการ คือ 1) ส่งเสริมให้คนในชาติมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา 2) ส่งเสริมให้คนในชาติเกิดความสามัคคี และมีจิตใจที่สงบเยือกเย็น 3) ส่งเสริมให้บุตรหลานของประชาชนคนในชาติได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมของศาสนา และ 4) ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญของคนในชาติ จนเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการรักษาศาสน์ เป็นสิ่งที่ประชาชนคนในชาติทุกคนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของศาสนา ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ ส่งเสริมให้คนในชาติมีความรัก ความเอื้ออาทร มีความอ่อนน้อมต่อกัน ส่งเสริมให้มีคนในชาติความสามัคคี และส่งเสริมให้มีวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของคนในชาติ

3) ความสำคัญของรักษากษัตริย์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2544, หน้า 40) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ว่า พระมหากษัตริย์แต่เดิมมีแนวคิดสองประการคือ ถือว่าพระมหากษัตริย์คือหัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดกับหมู่คณะและประการที่ สองคือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของรัฐในทางการเมืองหรือเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด โดยเฉพาะในยุโรปมีความเชื่อในเรื่องลัทธิเทวสิทธิ์ (Divine right of King) และถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยและมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ รวมทั้งมีอำนาจโดยสมบูรณ์ (absolute) สำหรับประเทศไทยแนวคิดในเรื่องพระมหากษัตริย์เริ่มปรากฏชัดเจนในยุคกรุงสุโขทัยโดยใช้คำว่า “พ่อขุน” ราษฎรมีความใกล้ชิดกับองค์พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นเรียกว่าพ่อขุนก็พร้อมที่จะช่วยประชาชน โดยประชาชนที่ร้อนกร้อนใจก็สั่นกระดิ่งเพื่อร้องขอให้พิจารณาอรรถคดีต่างๆ ได้ ทุกวันพระก็ชักชวนข้าราชการและหมู่เหล่าปวงชนพร้อมใจกันฟังเทศน์รับพร ประชาชนใกล้ชิดผู้ปกครองใช้หลักครอบครัวมาบริหารรัฐและใช้หลักศาสนาเข้าผูกใจคนให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังนั้นพ่อขุนหรือพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัยนั้นจึงเรียกว่า “อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ” หมายถึงพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนและเหล่าอำมาตย์เลือกพระองค์ขึ้นปกครองประเทศ อย่างไรก็ดีในช่วงการเปลี่ยนแผ่นดินและศูนย์กลาง

ความเจริญย้ายลงมาทางใต้ อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเริ่มเจริญขึ้นการแพร่ของแนวคิดต่างๆ ที่อยู่รอบๆ อาณาจักรใหม่ทั้งจากชาติตะวันตกที่เข้ามาค้าขายและชนชาติเขมรหรือขอมก็เข้าสู่แนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์ในช่วงนี้ แนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์จึงมีการผสมผสาน ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงไม่ใช่คนธรรมดาอย่างพอล้วนแต่เป็นบุคคลที่เป็นคนสร้างชาติ รวมแผ่นดินแนวคิดทั้งฝรั่ง และเขมรจึงทำให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจใจการปกครองสูงสุดจตุได้รับเทวสิทธิ์ และขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ทรงใช้หลักการปกครองโดยมีหลักศาสนากำกับ เพราะพระมหากษัตริย์มีนิติราชประเพณี ทศพิธราชธรรม และทรงมีพระมโนธรรมกำกับ นอกจากนี้พระมหากษัตริย์ไทยยังทรงอยู่คู่กับราษฎรไทยเสมอมา

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ พระมหากษัตริย์ได้ทรงปกครองแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรม ได้ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญมั่นคงก้าวหน้าในด้านต่างๆ บางพระองค์ได้ทรงกอบกู้เอกราชของชาติด้วยความกล้าหาญและเสียสละ

มาร์เดย์ (Mowday, 1985, p.30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักกษัตริย์ ว่า กษัตริย์เป็นผู้ปกครองประเทศ และเป็นผู้มีพระคุณต่อประชาชนคนในชาติ การจะรวมเป็นชาติที่มีปีกแผ่นได้นั้นต้องอาศัยกษัตริย์ที่มีความกล้าหาญ มีความมูมานะ พยายามอย่างแรงกล้าที่จะรวบรวมประเทศให้เป็นปีกแผ่น และมีความเป็นอิสระจากประเทศอื่น ดังนั้นกษัตริย์จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อทุกคน ดังนั้นคนในชาติจึงต้องมีความตระหนัก และแสดงความรักต่อกษัตริย์ โดยการแสดงออกทางพฤติกรรมและความคิดเห็นในทางที่ดี

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.535) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักกษัตริย์ ว่า กษัตริย์เป็นผู้นำ และพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นผู้สร้างอิสระภาพและความอยู่รอดให้กับคนในชาติ ดังนั้นทุกคนจะต้องแสดงความจงรักภักดีต่อกษัตริย์โดยปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศ

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.500) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักกษัตริย์ ว่า กษัตริย์ในอดีตเป็นผู้ที่รวบรวมประเทศให้เป็นปีกแผ่นให้มีความเป็นเอกราช กษัตริย์จะต้องเป็นผู้นำที่พอกรบด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยความเสียสละทั้งกาย และใจ จนทำให้ประเทศชาติเป็นปีกแผ่นและมีความเป็นอิสระไม่เป็นเมืองขึ้นของประเทศใด ดังนั้นคนในชาติจะต้องให้ความสำคัญ มีความตระหนัก และสำนึกในความเสียสละของกษัตริย์

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการรักกษัตริย์ เป็นสิ่งที่ประชาชนคนในชาติทุกคนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของกษัตริย์ ทั้งนี้เพราะกษัตริย์เป็นผู้นำของประเทศ เป็นผู้รวบรวมประเทศให้เป็นปีกแผ่น เป็นเอกราช มีความอิสระโดยไม่เป็นเมืองขึ้นของประเทศใด นอกจากนี้กษัตริย์ยังเป็นผู้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้อยู่เป็นสุข

สรุปได้ว่า ความสำคัญของรักชาติ รักศาสน์ รักกษัตริย์ เป็นสิ่งที่คนทุกคนในชาติจะต้องมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญ รวมถึงมีการแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ทั้งในด้านพฤติกรรม และความคิด ด้วยความเต็มใจ รักและเทิดทูน ทั้งนี้เพราะทั้ง 3 สถาบัน เป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อประชาชนหรือคนในชาติ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติให้เป็นหนึ่งเดียว เกิดความรักสมานสามัคคีกัน

1.3 ขอบข่ายรักชาติ รักศาสน์ รักกษัตริย์

สุเมธ ดันติเวชกุล (2544, หน้า 40) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่ส่งเสริมนักเรียนให้แสดงออกถึงความรักชาติ รักศาสน์ และรักกษัตริย์ ดังนี้

1. รักชาติ ต้องส่งเสริมให้นักเรียนฟังเพลงชาติ ร้องเพลงชาติ เพลงปลุกใจให้รักชาติและฝึกให้ยืนตรงเคารพธงชาติ นอกจากนี้อาจเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย หาหนังสือภาพเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทยที่เป็นความภาคภูมิใจให้นักเรียนได้ดูและอ่าน เช่น ภาพการไหว้ของเด็กๆ ที่น่ารัก อ่อนช้อยและงดงาม ภาพการเล่นแบบไทยๆ ภาพประเพณีวันสงกรานต์ วันลอยกระทง สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมและปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยได้

2. รักศาสน์ ต้องสอนให้นักเรียนได้เข้าใจเรื่องศาสนาตั้งแต่ยังเล็ก โดยการสอนให้รู้จักหลักคำสอนตามศาสนาที่ได้นับถือ หรือหากมีเวลาควรพานักเรียนไปสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็พาไปวัด ไปฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำบุญ ตักบาตร ถ้าเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ก็พาไปนมัสการพระเจ้าที่โบสถ์วันอาทิตย์ ถ้าเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็พาไปมัสยิดเพื่อทำศาสนพิธีกรรมตามหลักศาสนา ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยทำให้นักเรียนได้ซึมซับหลักธรรมคำสอนต่างๆ เพื่อขัดเกลาจิตใจและจะทำให้เกิดความรักศาสนาหรือเป็นคนที่มีศาสนาอยู่ในหัวใจนั่นเอง

3. รักกษัตริย์ ต้องสอนให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจถึงพระมหากษัตริย์คุณที่พระองค์ทรงยอมสละพระองค์เพื่อรักษาแผ่นดินไทยเอาไว้ เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น ทำให้ชาติไทยได้สะสมความรู้ทางวิชาการและศิลปะต่างๆ สืบทอดกันมา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกู้อิสรภาพของไทยจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งแรก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงเลิกทาสและพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าอารยประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขของปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าให้มีชีวิตอยู่บนแผ่นดินไทยอย่างมีความสุขจวบจนวันนี้ นอกจากนี้ การสอนให้นักเรียนแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ เช่น ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี การไม่พูดจาจาบจ้วงหรือกล่าวหา ก็ถือเป็นการปลูกฝังให้ลูกรักสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน

เจษฎา พรไชยา (2546, หน้า 163) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงออกถึงความรักชาติ รักศาสน์ และรักกษัตริย์ ดังนี้

1. ต้องเริ่มจากการที่ตนเอง จะต้องสร้างจิตสำนึก ความตระหนักให้รักและ

วางแผนทั้งสามสถาบันนี้ไว้ มิให้ผู้ใดมาดูถูก ดูหมิ่น หรือทำลายได้ รวมถึงต้องประพฤติปฏิบัติ ต่อทั้งสามสถาบันนี้ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านคำพูดคำจา การกระทำ กิริยาต่างๆ ที่แสดง ออกมาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ต้องมีความสม่ำเสมอและเป็นไปในทางยกย่อง เชิดชูทั้งสาม สถาบันนี้ไว้เหนือสิ่งอื่นใด

2. เมื่อได้ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วจึงสามารถเริ่มสั่งสอน สืบทอด ความดีงามเหล่านี้ไปสู่ผู้อื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดที่สุด ญาติ พี่น้อง มิตรสหาย เพื่อนพ้อง ฯลฯ โดยการทำให้บุคคลดังกล่าวเกิดจิตสำนึก เกิดความตระหนัก ในคุณค่า และความสำคัญของทั้งสามสถาบันเช่นเดียวกับตน และประพฤติในสิ่งที่จะเป็น การสร้างความมั่นคงให้กับทั้งสามสถาบันเช่นเดียวกันกับตน

ณัฐินี เกรียงชัยพฤกษ์ (2552, หน้า 1) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงออกถึง ความรักชาติ รักศาสนา และรักภักษัตริย์ ดังนี้

1. รักชาติ ประกอบด้วย 1) มีความภาคภูมิใจในความเป็นชนชาติไทย หยิ่งในความเป็นไทย จะทำอะไรต้องรักศักดิ์ศรีในความเป็นไทยอย่าทำลายชื่อเสียงอันดีงาม ของไทย 2) มีจิตวิญญาณแห่งความรักชาติไทยด้วยความเต็มใจยิ่งช่วยเป็นหูเป็นตาและต่อสู้ ศัตรูจะเข้ามารุกราน แม้ชีวิตเลือดเนื้อก็เสียสละได้ 3) ช่วยกันทำนุบำรุงผืนแผ่นดินให้อุดม สมบูรณ์ ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 4) ช่วยกันปลูกป่าหรือต้นไม้ พัฒนาแหล่งน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง 5) มีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน ประกอบสัมมาชีพ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ของครอบครัวและของชาติ เพื่อความอยู่ดีกินดีมีสุข และ 6) ต้องรู้รักสามัคคี อย่าแตกแยกกันมี ความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความหวังดีต่อกัน และต้องเป็นคนมีระเบียบวินัย

2. รักศาสนา ประกอบด้วย 1) แสดงความเคารพสักการะต่อศาสนสถานวัดวาอาราม โบราณสถานและโบราณวัตถุ อย่าแสดงกิริยาอาการอันไม่เหมาะสมในศาสนสถาน 2) ศึกษาเล่าเรียน หลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาให้เข้าใจและนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนมาใช้กับชีวิตประจำวัน มีศีลธรรมประจำใจประพฤติปฏิบัติชอบ 3) ช่วยกันพัฒนาศาสนวัตถุ เช่น กุฏิ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และศาสนวัตถุอื่นๆ ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงยิ่งขึ้น 4) อุปถัมภ์บำรุงศาสนบุคคล คือ พระภิกษุ สามเณร ด้วยปัจจัยสี่ เพราะพระภิกษุ สามเณร เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนา และ 5) เอาใจใส่ต่อศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น เข้าวัด ให้ทานรักษา ศีล ฟังเทศน์ สวดมนต์ภาวนา ประกอบพิธีในวันสำคัญทางศาสนา

3. รักภักษัตริย์ ประกอบด้วย 1) แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ในที่ทุกสถานและในกาลทุกเมื่อ เทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม 2) ประพฤติปฏิบัติตามตัว บทกฎหมายของบ้านเมือง เพราะเป็นพระบรมราชโองการ ทำตัวเป็นพลเมืองที่ดี นำพระบรมราโชวาท ไปประพฤติปฏิบัติ 3) อย่าทำการใดๆ อันเป็นที่ระคายเคืองพระราชหฤทัยและเบื้องพระยุคลบาท ต้องทำดี เพื่อถวายเป็นราชกุศล และ 4) ทุกคนต้องตั้งจิตอธิษฐานถวายพระพรชัยมงคล เพื่อ พระองค์ทรงพระเจริญนิรันดร์ในทุกสถานและในการทุกเมื่อ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 6-14) กล่าวว่า ผู้ที่รักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้

1. เป็นพลเมืองดีของชาติ มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง 2) ปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ และ 3) มีความสามัคคีปรองดอง

2. ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี ปรองดองที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม และ 2) หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย

3. ศรัทธายึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) เข้าร่วม กิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ 2) ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนที่ตนนับถือ และ 3) เป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน

4. เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) เข้าร่วม และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ และ 3) แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

บัคฮานาน (Buchanan, 1986, p.536) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่ทำให้บุคคลมีความรักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ ใน 3 ประการคือ

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยการเต็มใจปฏิบัติตนค่านิยม และวัฒนธรรมอันดีงาม

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

3. ความรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ คือ ความรู้สึกเลื่อมใสและผูกพันต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

แคนเตอร์ (Kanter, 1986, p.500) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงออกถึงความรักของบุคคลที่มีต่อสถาบันประจำชาติของตน ในลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในการยอมรับค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ

2. ความเต็มใจที่จะทุ่มเทและความพยายามอย่างมากเพื่อประโยชน์ต่อสถาบันประจำชาติ

3. ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพของชาติ ออลูโต (Alutto, 1987, p.15) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงออกถึงความรักของบุคคลที่มีต่อสถาบันประจำชาติของตน ในลักษณะ 2 ประการ คือ

1. ความศรัทธา และยอมรับในค่านิยม และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

ของชาติ

2. ความเต็มใจที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวของตนเพื่อสถาบันประจำชาติ

เบคเกอร์ (Becker, 1990, p.35) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงออกถึงความรักและศรัทธาของบุคคลที่มีต่อสถาบันประจำชาติของตน ดังนี้ มีความภาคภูมิใจในความเป็นชนชาติของตน ช่วยกันทำนุบำรุงผืนแผ่นดินให้อุดมสมบูรณ์ ต้องรู้จักสามัคคี แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ในที่ทุกสถาน และประพฤติปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายของบ้านเมือง

สรุปได้ว่า ขอบข่ายที่แสดงถึงความรักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ มีขอบข่ายดังนี้ 1) ยืนตรงเคารพธงชาติ และร้องเพลงชาติ 2) ปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ 3) มีความสามัคคีปรองดอง 4) เข้าร่วม ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีปรองดองที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม 5) หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย และวิถีความเป็นไทย 6) เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ 7) ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน 8) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และ 9) แสดงออกซึ่งความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ชื่อสัตย์สุจริต

2.1 ความหมายของชื่อสัตย์สุจริต

1) ความหมายของชื่อสัตย์

ทินพันธ์ นาคะตะ (2544, หน้า 89) กล่าวว่า ความชื่อสัตย์ หมายถึง การไม่คดโกงในความสัมพันธ์ของผู้อื่น และจงรักภักดีต่อหน้าที่

สงบ ลักษณะ (2544, หน้า 114) กล่าวว่าความชื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำที่ยึดหลักแห่งความยุติธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 35) กล่าวว่าความชื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง

กระทรวงวัฒนธรรม (2550, หน้า 5-6) ได้ให้ความหมายของความชื่อสัตย์ว่า หมายถึง ความซื่อตรง ไม่คดโกง รักษาคำพูด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 15) กล่าวว่าความชื่อสัตย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการการยึดมั่นในความถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ

กูด (Good, 1983, p.64) กล่าวว่าความชื่อสัตย์หมายถึง การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง

เชลตัน (Shelton, 1987, p.465) กล่าวว่าความชื่อสัตย์ หมายถึง ความภักดี ความซื่อตรง การประพฤติตรง โดยมากผู้ที่ชื่อสัตย์เป็นผู้ที่มีใจเข้มแข็ง มีใจบริสุทธิ์ หนักแน่น อดทน รักเกียรติยศ และชื่อเสียง

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1989, p.21) กล่าวว่าความซื่อสัตย์ หมายถึง ความจริง ความซื่อตรง ความเที่ยงธรรม ความแน่นอน และความยุติธรรม

แม็กนุสัน (Magnuson, 1990, p.35) กล่าวว่าความซื่อสัตย์ หมายถึง ความจริง ความตรง ความแท้ ความแน่นอน ไม่เป็นความเทียม ความเท็จ และความซื่อตรงนี้หมายถึงเอาความจริงในตัวบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นอวัชยาศัย

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตนต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่เสแสร้ง คดโกง หรือเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

2) ความหมายของสุจริต

ทินพันธ์ นาคะตะ (2544, หน้า 89) กล่าวว่าสุจริต หมายถึงความประพฤติดีงาม ความประพฤติชอบ

สงบ ลักษณะ (2544, หน้า 114) กล่าวว่า สุจริต หมายถึง การกระทำที่มีความเคารพมั่นในใจตนเอง เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น มีสัจจะและความจริงใจ

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 35) กล่าวว่า สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

กระทรวงวัฒนธรรม (2550, หน้า 5-6) ได้ให้ความหมายของสุจริตว่า หมายถึง การประกอบอาชีพแต่ในทางสุจริตไม่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า15) กล่าวว่า สุจริต หมายถึง การปฏิบัติตรงตรง ตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

เชลตัน (Shelton, 1987, p.465) กล่าวว่าสุจริต หมายถึง การประพฤติตรง คือ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เห็นแก่ตัว

แม็กนุสัน (Magnuson, 1990, p.35) กล่าวว่าสุจริต หมายถึง การปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา และไม่ผิดต่อกฎระเบียบของสังคม

สมิทธิ์ (Smith, 1995, p.25) กล่าวว่าสุจริต หมายถึง การกระทำ ความประพฤติดีทั้งกาย วาจา มีความจริงใจไม่เสแสร้งเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

สรุปได้ว่า สุจริต หมายถึง การกระทำด้วยความประพฤติที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ การประกอบอาชีพแต่ในทางที่สุจริตไม่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การกระทำด้วยความประพฤติที่ดีทั้งกาย วาจา มีความจริงใจไม่เสแสร้ง คดโกง หรือเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

2.2 ความสำคัญของความซื่อสัตย์

1) ความสำคัญของความซื่อสัตย์

ทินพันธ์ นาคะตะ (2544, หน้า 89) กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ไว้ดังนี้ ความซื่อสัตย์เป็นต้นตอ และรากเหง้าของปัญหาหลายๆ อย่างถ้าคนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ ปัญหาหลายอย่างจะไม่เกิด หรือเกิดก็ไม่มาก ถ้าข้าราชการซื่อสัตย์ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะไม่มีความเสียหายให้คนอื่นอาศัยประโยชน์ ถ้านักการเมืองซื่อสัตย์ เห็นแก่ประโยชน์

ส่วนรวม การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจก็จะเกิดผลดีกับประเทศชาติและประชาชน ถ้าพ่อค้า นักธุรกิจ เชื่อสัตย์ไม่ติดสินบาทคาดสินบน ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น ก็ไม่ทำให้คนอื่นพะวักพะวงเรื่องความเชื่อสัตย์ ก็จะช่วยเผ่า ระวังไม่ให้เกิดคนกระทำความผิดขึ้น

สงบบ ลักษณะ (2544, หน้า 116) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อสัตย์ไว้ 5 ประการคือ

1. คนที่มีความเชื่อสัตย์ คือผู้ที่ประสบความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ เพราะจะได้รับความเชื่อถือความไว้วางใจจากผู้อื่น ส่วนผู้ที่ทุจริตจะต้องถูกจับในวันหนึ่งหรือถูกสอบสวน แล้วในที่สุดก็โดนไล่ออกหรือมีโทษ
2. บริษัทและนายจ้างต้องการผู้ที่มีความเชื่อสัตย์เข้าไปทำงานในหน่วยงาน เพราะสามารถทำให้ความไว้วางใจได้ และให้ความเชื่อถือได้ ต่อจากนั้นในอนาคต ผู้นั้นก็จะประสบความสำเร็จในอาชีพ มีความเจริญก้าวหน้า มีคนรักใคร่ชอบพอ
3. การฝึกมีความเชื่อสัตย์ ตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียนการเตรียมตัวที่จะทำเป็นผู้รับผิดชอบสังคม ประเทศชาติในภายหน้า โดยจะได้รับเกียรติแต่งตั้งให้เป็นระดับหัวหน้าเป็นผู้บริหารทั้งภาครัฐบาลและธุรกิจเอกชน
4. ผู้ไม่มีความเชื่อสัตย์นอกจากจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตและยัง ไม่ได้รับความไว้วางใจและเชื่อถืออีกด้วย เช่นเด็กเลี้ยงแกะ ฯลฯ
5. ผู้ไม่มีความเชื่อสัตย์ แม้กระทำการสิ่งใดบุคคลอื่นไม่รู้ แต่ตนเองย่อมรู้ดี จะหาความสุขในชีวิตไม่ได้ ต้องคอยวิตกกังวลตลอดเวลา

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 36) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีความเชื่อสัตย์ว่า การมีความเชื่อสัตย์เป็นคุณธรรมอันประเสริฐและเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยให้ปฏิบัติคุณธรรมอื่นๆ ได้สำเร็จเพราะ

1. ความเชื่อสัตย์ สร้างวินัยถ้ามีความเชื่อสัตย์ วินัย (ทั้งวินัยในตนเองและวินัยโดยส่วนรวม) ก็จะเกิดขึ้น เพราะเราเชื่อต่อตนเอง มีความเชื่อในตนเองและจริงใจต่อตนเอง ผู้อื่นเห็นก็พอใจ เคารพยกย่องอยากคบค้าสมาคมด้วย ตลอดจนให้ความไว้วางใจด้วย
2. มีความเชื่อสัตย์ ช่วยให้การประหยัดอดออมสำเร็จ เพราะจะไม่มีการหลอกลวง จะมีความเชื่อสัตย์ต่อตนเองและวินัยในตนเอง
3. มีความเชื่อสัตย์ขจัดปัญหาการคดโกงชาติได้ การคดโกงก็จะมีไม่เกิดขึ้น ไม่มีการหักหลังกัน ไม่มีการฆ่า ไม่มีการประหัตประหารกันเพื่อประโยชน์ของตนเอง คนในสังคมก็จะมีความจริงใจต่อกัน
4. มีความเชื่อสัตย์ ครอบครัวจะไม่มีการทะเลาะวิวาทหย่าร้างกัน และสังคมในประเทศชาติมีแต่จะพัฒนารุ่งเรือง

กระทรวงวัฒนธรรม (2550, หน้า 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อสัตย์ว่า ความเชื่อสัตย์เป็นส่วนหนึ่งของความจริงใจ การที่จะเป็นคนที่มีความเชื่อสัตย์ต่อผู้อื่นนั้นจะต้องมีความเชื่อสัตย์ต่อตนเองเสียก่อน แท้จริงแล้วไม่จำเป็นต้องมีความเชื่อสัตย์ต่อตนเอง

แต่ให้เป็นคนมีความจริงใจก็สามารถมีความซื่อสัตย์ได้แล้ว เพราะเมื่อมีความจริงใจต่อผู้อื่น ผลพลอยได้คือความซื่อสัตย์ การที่บุคคลมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นไม่ได้ ก็เพราะขาดความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ธรรมชาติด้วยความซื่อสัตย์ก็มีลักษณะเหมือนธรรมชาติอื่น คือต้องทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นโดยเริ่มต้นที่ตนเองก่อน คนถ้าไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเองแล้ว โดยมักคิดว่าถ้าตนเองทำอะไรผิดแล้วปกปิดไว้มิให้คนอื่นล่วงรู้ในสิ่งที่ตนทำ โดยมักจะคิดว่าถ้าไม่บอกว่าทำอะไรผิดบ้างคนอื่นก็จะไม่รู้ นี่คือการไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง การทำให้ตนมีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริงนั้นเป็นเรื่องยาก คนที่จะมีความซื่อสัตย์ได้นั้นต้องมีความจริงใจต่อตนเอง ถ้าจะให้ดีก็ต้องกล้าประจานความชั่วที่ตนมีต่อหน้าผู้อื่น คนฟังยิ่งมากยิ่งขึ้น ถ้าสามารถทำได้รับรองว่าจะมีความซื่อสัตย์แน่นอน แต่ถ้าทำไม่ได้ก็ไม่รู้ว่าเขาจะเอาความซื่อสัตย์ต่อตนเองมาจากไหน เมื่อบุคคลไม่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองก็ไม่สามารถซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นและส่วนรวมได้เลย การจะเรียกร้องสิ่งใดจากผู้ใดจึงไม่ต้องไปเรียกร้องจากผู้อื่น แต่ให้เริ่มต้นที่ตนเองทั้งสิ้น หากอยากให้สังคมสงบแต่ละคนต้องทำวิปัสณากรรมฐาน หากไปเรียกร้องจากคนอื่นให้คนอื่นเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ย่อมไม่อาจทำได้ ทุกคนต้องเรียกร้องเอาจากตนเองโดยถามว่าตนเองทำได้หรือยัง การเรียกร้องสิ่งใดจากผู้อื่นคือการพึ่งคนอื่นอย่างกลาย ๆ นี่เอง การที่จะไปเรียกร้องให้คนอื่นทำนั้นหมายความว่าตนเองต้องทำให้ได้ตามนั้นเสียก่อน เมื่อทำได้แล้วจึงมีความชอบธรรมในการเรียกร้องให้ผู้อื่นทำตามที่ดีตนอยากให้ได้

การที่จะเรียกร้องสิ่งใดแล้วอยากให้สิ่งใดเกิดขึ้นกับสังคม จึงต้องย้อนกลับมาดูที่ตนเองเป็นอันดับต้น เพราะถ้าหากทุกคนสามารถทำให้ตนเองมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ จะมีความจำเป็นที่จะต้องไปเรียกร้องความซื่อสัตย์ต่อสังคมหรือไม่ หากทุกคนรู้จักข้อบกพร่องแล้วแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองด้วยวิปัสณากรรมฐาน โดยไม่เข้าข้างตนเอง หากทุกคนทำได้จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องไปเรียกร้องความสงบสุขจากสังคม หากจะเรียกร้องอะไรจากผู้อื่นและส่วนรวมจะต้องมีความมั่นใจเสียก่อนว่าต้องทำเช่นนั้นให้ได้ก่อน การพึ่งพาผู้อื่นจึงเป็นการปิดความรับผิดชอบในตน เพราะแต่ละคนจะเกี่ยงให้คนอื่นเริ่มทำก่อน ปัญหาเรื่องการขาดความซื่อสัตย์หรือการขาดคุณธรรมใดๆ ก็ตามให้พิจารณาให้ดีว่าเป็นเช่นนั้นหรือไม่

กู๊ด (Good, 1983, p.64) กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ไว้ว่า ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันของบุคคลย่อมเป็นเหตุให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1989, p.21) กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ไว้ว่า ประโยชน์และความสำคัญของความซื่อสัตย์ ผู้ใดประพฤติปฏิบัติ แต่ความซื่อสัตย์ จะได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนมีเกียรติได้รับความไว้วางใจ ได้รับการยอมรับและเชื่อถือ ซึ่งเป็นคุณธรรมอันสำคัญที่สุดที่ประเทศชาติต้องการ เมื่อประกอบกิจการงานใดก็มีแต่ความเจริญก้าวหน้า หากจะประกอบอาชีพพนักงานลูกจ้างก็เป็นสิ่งที่ต้องการของนายจ้างและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ และจะมีความเจริญก้าวหน้าในงานที่ทำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

แม็กนุสัน (Magnuson, 1990, p.37) กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ไว้ว่าคนที่มีความซื่อสัตย์ จะเป็นคนที่ศรัทธาการพูดความจริง ซึ่งทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างเปิดเผย ไม่พูดโกหก ไม่ขโมย และไม่คดโกงใคร รวมทั้งยังคอยเปิดเผยข้อมูล และเป็นหูเป็นตาในเรื่องที่ไม่ถูกต้องที่ส่งผลเสียหายต่อส่วนรวม หรือแม้แต่ส่วนตน ซึ่งพิจารณาแล้วว่าเป็นอันตราย ดังนั้นความซื่อสัตย์ จึงเป็นคุณค่าสำคัญที่พ่อแม่ควรสอนให้ลูกมีติดตัวไว้

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์มีความสำคัญต่อทุกคน ทั้งนี้เพราะการมีความซื่อสัตย์ทั้งในด้านความคิดและการกระทำจะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และเชื่อมั่นตน ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์ในระดับไหนก็ตาม จะต้องมีการปลูกฝังหรือสอนเยาวชนรุ่นหลังให้ประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะหากคนในสังคมขาดคุณธรรมข้อนี้เมื่อใด สังคมก็จะวุ่นวาย ไม่สงบ คนจะเอารัดเอาเปรียบกัน และเห็นแก่ตัวมากขึ้น จนก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

2) ความสำคัญของสุจริต

ทินพันธ์ นาคะตะ (2544, หน้า 91) กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตว่า อุปสรรคสำคัญที่ประเทศที่ไม่สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเหมือนประเทศอื่นๆ มีสาเหตุหลายประการแต่อุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือคนไทยขาดความสุจริต ขาดความจริงใจต่อประเทศชาติ บ้านเมือง เห็นได้จากโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมานในอดีต ส่วนมากเต็มไปด้วยการทุจริต คอร์รัปชัน ดังนั้นโรงเรียนจะต้องสอนให้นักเรียนปฏิบัติตนให้มีความยุติธรรมต่อบุคคลอื่น ดังนี้ 1) มีสัจจะและความจริงใจ 2) การไม่พูดบด ไม่เบียดเบียน ไม่อำพรางความจริง ไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก 3) รู้จักความพอดี และ 4) ไม่เห็นแก่ตัว

สงบ ลักษณะ (2544, หน้า 116) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตว่า คนที่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่มีง่ายจะไม่มีวันที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับส่วนรวมได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้นจึงจะสามารถทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตว่า ความสุจริต เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคน คนที่มีความสุจริตในการดำเนินชีวิต จะมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

กระทรวงวัฒนธรรม (2550, หน้า 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตว่า บุคคลใดที่ประกอบสัมมาอาชีพสุจริตย่อมได้รับผลตอบแทนที่ถูกกฎหมาย ทำให้สามารถสร้างสังคมครอบครัว สังคมในองค์กรการทำงานให้มีความมั่นคง เมื่อสังคมครอบครัวและสังคมในองค์กรมีความมั่นคงก็จะทำให้ประเทศมีประชากรและสังคมที่สามารถดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระของประเทศชาติ

เชลตัน (Shelton, 1987, p.465) กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตว่า การที่บุคคลมีความสุจริตในการทำงานจะส่งผลโดยตรงต่อคุณลักษณะส่วนบุคคลที่คนอื่นมองหรือรับรู้ได้ว่าเป็นคนที่มีความสุจริตหรือไม่ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผลต่อเนื่องไปยังหน่วยงานและ

องค์การที่ตนทำงานอยู่ ทั้งนี้คุณลักษณะของความสุจริตจะมีความสำคัญและส่งผลต่อตนเอง และต่อหน่วยงานหรือองค์การของตน กล่าวคือ การได้รับความไว้วางใจจากหัวหน้างาน ความน่าเชื่อถือ การรักษาคำมั่นสัญญาของหน่วยงาน/บริษัท หากเป็นคนที่มีความสุจริตแล้วก็จะยอมหมายถึง การไม่ได้เอาเปรียบหน่วยงานและบริษัท เนื่องจากการทำงานอย่างเต็มที่ ได้ปฏิบัติตามระเบียบและรักษาทรัพย์สินของบริษัท และรวมถึงการไม่เอาความลับของบริษัทไปเปิดเผยให้คู่แข่งรับรู้ ซึ่งหมายถึง กำลังรักษาคำมั่นสัญญาให้กับหน่วยงานและบริษัทของตน

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1989, p.21) กล่าวถึงความสำคัญของสุจริตไว้ว่า บุคคลใดมีความสุจริต และมีความจริงใจต่อผู้อื่นทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติทางกาย และทางความคิด นั้นก็แสดงว่าบุคคลผู้นั้นเป็นคนดีสมควรได้รับการยกย่อง สรรเสริญว่าเป็นคนมีเกียรติ ได้รับความไว้วางใจ ได้รับการยอมรับและเชื่อถือซึ่งเป็นคุณธรรมอันสำคัญที่สุดที่ประเทศชาติต้องการ

สรุปได้ว่าสุจริตมีความสำคัญกล่าวคือ ความสุจริตเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่ทุกคนพึงมี ทั้งนี้เพราะความสุจริตเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ มีความจริงใจไม่เสแสร้ง คดโกง หรือเอาเปรียบผู้อื่น บุคคลใดที่มีคุณธรรมดังกล่าวก็จะมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน และได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตมีความสำคัญต่อทุกคน ทั้งนี้เพราะการมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในด้านความคิดและการกระทำจะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และเชื่อมั่นตน ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์สุจริตในระดับไหนก็ตาม จะต้องมีการปลูกฝังหรือสอนเยาวชนรุ่นหลังให้ประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะหากคนในสังคมขาดคุณธรรมข้อนี้เมื่อใด สังคมก็จะวุ่นวาย ไม่สงบ คนจะเอาเปรียบกัน และเห็นแก่ตัวมากขึ้น จนก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

2.3 ขอบข่ายของซื่อสัตย์สุจริต

สบโชค พูลนวม (2543, หน้า 23) ได้กำหนดขอบข่ายของความซื่อสัตย์สุจริตไว้ดังนี้ 1) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ คือ ไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น 2) การมาทำงานตรงเวลา อุทิศเวลาให้กับงาน ไม่เลิกงานก่อนถึงเวลาที่กำหนด 3) มีความตั้งใจในการทำงาน โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น 4) มีความมั่นใจในความคิดที่ถูกต้องของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง 5) การไม่ใช้อำนาจหาประโยชน์ใส่ตน ในทางมิชอบหรือฉ้อฉลผู้อื่น และ 6) การไม่ทำผิดกฎหมายในลักษณะการลักทรัพย์ การยักยอก ฉ้อฉลหรือเบียดบังผู้อื่น

กรมการศาสนา (2546, หน้า 5) ได้จำแนกขอบข่ายของความซื่อสัตย์สุจริตไว้ดังนี้ 1) จริตต่อการทำงาน หมายถึงทำอะไรเป็นจริงไม่สักแต่ว่าทำ มุ่งให้สำเร็จและเกิดประโยชน์ได้จริง 2) จริตต่อหน้าที่ หมายถึง ทำจริงในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ไม่ลениเล่อ ไม่หละหลวม ไม่หลีกเลียงบิดพลิ้ว เอาใจใส่ในงานในหน้าที่สำเร็จผลดี 3) จริตต่อวาจา หมายถึง รักษาให้จริงตามวาจาที่ตกลงไว้ ไม่กลับกลอกหรือดลบละแฉง รักษาวาจาอย่างเคร่งครัด มิใช่คลาดเคลื่อน พูดจริง ทำจริง ทำตามทีพูด 4) จริตต่อบุคคล หมายถึง จริตต่อคนที่เกี่ยวข้อง เช่น

จริงต่อมิตร เรียกว่าซื่อตรง และ 5) จริงต่อความดี หมายถึง มุ่งประพฤติความดีจนเป็นนิสัยอาศัย ต่อหน้าคนประพฤติเช่นใด แม้ลับหลังคนก็ประพฤติเช่นนั้น ไม่โลเล ไม่สับปลับ ไม่สาไถย และ ไม่เป็นคนเอาหน้า หรือลวงโลก มุ่งทำความดีเพื่อความดีจริงๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 45) ได้กำหนดพฤติกรรมของผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตไว้ดังนี้ 1) พูดแต่ความจริง 2) เก็บของตกได้ส่งคืนเจ้าของ 3) การยอมรับเมื่อทำความผิด 4) ไม่หยิบของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต 5) ไม่ลอกการบ้านหรือให้เพื่อนลอกการบ้าน 6) การไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก 7) ไม่ทุจริตในการสอบ 8) คืนเงินส่งคืนแม่ค้าที่ทอนเกิน 9) การปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา 10) ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน และ 11) ไม่ปลอมแปลงเอกสาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 15-19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต คือ ผู้ที่ ประพฤติปฏิบัติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง 2) ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้องละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และ 3) ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา

2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง 2) ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง และ 3) ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

กูด (Good, 1983, p.64) ได้กล่าวถึงขอบข่ายพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ว่าประกอบด้วย 1) ซื่อตรงไม่คดโกงผู้อื่น 2) ประกอบอาชีพสุจริต 3) ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ครอบครัว และมิตรสหาย และ 4) รักษาคำพูดของตนให้มีคุณค่าน่าเชื่อถือ

เชลตัน (Shelton, 1987, p.465) ได้กล่าวถึงขอบข่ายพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ว่าประกอบด้วย 1) มีความซื่อตรงต่อตนเอง ต่อการงานและบุคคลอื่น 2) ประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง 3) ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจต่อตนเองและผู้อื่น 4) ยึดหลักแห่งความยุติธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น และ 5) มีความเคารพมั่นใจในตนเอง

โคลเบิร์ก (Kohlberg, 1989, p.21) ได้กล่าวถึงขอบข่ายพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ว่าประกอบด้วย 1) ประพฤติปฏิบัติตรงต่อความเป็นจริง 2) มีสัจจะและความจริงใจ 3) มั่นใจในความคิดที่ถูกต้องของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง 4) ไม่ใช้อำนาจหาประโยชน์ในทางมิชอบหรือฉ้อฉลบุคคลอื่น 5) ไม่ทำผิดกฎหมายในลักษณะการลักทรัพย์ การลักขโมย ฉ้อฉล หรือเบียดบังผู้อื่น และ 6) มีความตั้งใจทำงานและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น

แม็กนุสัน (Magnuson, 1990, p.40) ได้กล่าวถึงขอบข่ายพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ว่าประกอบด้วย 1) มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ คือไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อประโยชน์

ให้แก่ตนหรือผู้อื่น 2) ประพฤติตรง จริ่งใจ และไม่คิดคดทรยศ 3) ไม่หลอกลวงผู้อื่น 4) ไม่โลภอยากได้สิ่งของของผู้อื่น 5) พุดในสิ่งที่ตรงไปตรงมา ไม่พุดเพ้อเจ้อ 6) ไม่เห็นแก่ตัวเอง 7) ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนในทางมิชอบ 8) ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และ 9) กล้ายอมรับผิดเมื่อทำผิด

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต มีขอบข่ายพฤติกรรมดังนี้ 1) มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ และไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น 2) ทำงานตรงเวลา อุทิศเวลาให้กับการทำงาน 3) มีความตั้งใจในการทำงาน โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น 4) มีความมั่นใจ และความเชื่อมั่นในความคิดที่ถูกต้องของตน 5) ไม่ใช้อำนาจหาประโยชน์ใส่ตนในทางมิชอบหรือฉ้อฉลผู้อื่น 6) ไม่ทำผิดกฎหมายในลักษณะการลักทรัพย์ การลักยอก ฉ้อฉล หรือเบียดบังผู้อื่น 7) รักษาสัญญาตามวาจาที่ตกลงไว้อย่างเคร่งครัด ไม่กลับกลอกหรือดลบทะเลง และ 8) มุ่งประพฤติความดีอย่างต่อเนื่อง ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

3. มีวินัย

3.1 ความหมายมีวินัย

สุชา จันทน์เอม (2543, หน้า 95) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง พฤติกรรมที่อยู่ในความควบคุม อันก่อให้เกิดผลดี และความก้าวหน้าทั้งมวล พฤติกรรมอันอยู่ในความควบคุมนี้รวมไปถึงควบคุมตนเองด้วย

กรรณิกา สีวลีพันธ์ (2545, หน้า 7) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง การที่บุคคลสามารถควบคุมตนเองได้ ทั้งอารมณ์และพฤติกรรม โดยเกิดจากความรู้สึกมองเห็นคุณค่าในการปฏิบัติด้วยตนเอง มิได้เกิดจากข้อบังคับภายนอกแม้จะมีอุปสรรคก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นๆ

ไพฑูรย์ การเพียร (2545, หน้า 9) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง การบังคับควบคุมอารมณ์ตลอดจนพฤติกรรมของตน โดยใช้หลักเหตุผลที่ไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและศีลธรรม มีความตั้งใจ มั่นใจในพฤติกรรมที่ตนแสดงออกมาว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้วเกิดผลดีต่อตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

ณรงค์ศักดิ์ ทะละภักฏ (2545, หน้า 43) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่สังคมต้องการ

สิทธิคำวรรณ (2546, หน้า 9) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง กระบวนการหรือผลของการควบคุมหรือข้อบังคับความต้องการและกระตุ้นความปรารถนา หรือความสนใจเพื่อให้เป็นไปตามอุดมคติ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 20) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ออซูเบล (Ausubel, 1985, p.459) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และ

บุคลิกภาพให้เป็นที่น่าพึงปรารถนาของสังคม วินัยที่ดี คือ การที่บุคคลรู้จักการปกครองตนเอง และกระทำตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ ด้วยความสมัครใจ เพราะได้เห็นคุณค่าว่า การปฏิบัติตามระเบียบนั้นจะนำมาซึ่งความมีระเบียบและความสงบสุขในสังคม

มัสเซน (Mussen, 1987, p.122) วินัย หมายถึง คุณลักษณะที่อยู่ภายในบุคคล ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบแบบแผนตามที่สังคมกำหนดเอาไว้ โดยให้ถือว่าเป็นการบังคับให้กระทำ

นิวส์ เวบสเตอร์ ดิกชันนารี (New Webster's Dictionary, 1992, p. 115) ได้ให้ความหมายของคำว่า วินัย หมายถึง การฝึกปฏิบัติทางด้านจิตใจให้เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นการปรับปรุงพฤติกรรมโดยการลงโทษที่เหมาะสม

เบอร์ค (Berk, 1999, p.12) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่น มีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง

ทอร์นอล (Tomal, 1999, p.100) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา และกฎหมายตามที่สังคมได้วางไว้หรือตามที่กลุ่มได้ตกลง อันจะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย

ดิกซอน (Dixon, 2002, p.36) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผน ข้อปฏิบัติและข้อบังคับที่กำหนดไว้ เพื่อใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตาม อาจเกิดความเสียหาย หรือความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นเหตุให้เกิดความผิดและถูกลงโทษในที่สุด

สรุปได้ว่า มีวินัย หมายถึง ความสามารถที่จะควบคุมตนเองในด้านของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตลอดจนสามารถแก้ไขความประพฤติของตนเองหรือของผู้อื่น โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ทั้งการดูแล ให้คำแนะนำโดยใช้หลักเหตุผล หรือวิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

3.2 ความสำคัญของมีวินัย

สุชา จันทน์เอม (2543, หน้า 95) กล่าวว่า วินัยเป็นกฎข้อปฏิบัติที่ใช้ควบคุมความประพฤติของคน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม ดังนั้น ระเบียบวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ มีผู้เสนอความสำคัญของระเบียบวินัยไว้หลายท่าน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ วินัยช่วยเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความรู้สำนึก และความเคยชินที่จะประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีงามเป็นมาตรฐานระหว่างความประพฤติของกลุ่มบุคคลผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ช่วยเตรียมตัวนักเรียนสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต จะได้ใช้สิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบอย่างถูกต้อง ช่วยสร้าง และรักษาไว้ซึ่งสภาพการณ์อันจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน หากขาดระเบียบวินัย การดำเนินงานของโรงเรียนจะเต็มไปด้วยอุปสรรค

อมรา เล็กเริงสินธุ (2544, หน้า 205-206) กล่าวว่า ระเบียบวินัยเป็นสิ่งสำคัญ ดังนี้ 1) วินัย เป็นสิ่งที่ช่วยให้คนสามารถควบคุมตนเอง การที่นักเรียนมีวินัย และสามารถ

ควบคุมตนเอง จะมีผลดีในขณะที่เป็นนักเรียนสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยในชั้นเรียน ทำให้การดำเนินงานของครูในชั้นเรียนเป็นไปด้วยดี 2) วินัยจะช่วยเตรียมตัวเด็กสำหรับการดำเนินชีวิตในภายหน้า เพื่อเป็นสมาชิกที่สร้างความมีระเบียบ และความสงบสุขในสังคม 3) ประเทศใดที่มีพลเมืองมีระเบียบวินัย ประเทศนั้นสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และ 4) ระเบียบวินัย เป็นสิ่งจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย ระเบียบในระบอบประชาธิปไตยไม่ควรเป็นสิ่งที่บังคับมาจากเบื้องบนแต่เพียงอย่างเดียว หากควรเป็นสิ่งที่ตระหนักจากภายในแต่ละบุคคล

ณรงค์ศักดิ์ ตะละภักดิ์ (2545, หน้า 47) ช่วยให้นักเรียนควบคุม ดูแลตนเอง และสังคมส่วนรวมได้ด้วยความสะดวกสบายเกิดสภาพแวดล้อมที่ดีในการเล่าเรียน การทำงาน ช่วยนำคนไปสู่การทำหน้าที่ ความเจริญ เว้นข้อห้ามทำตามคำสั่งบางประการเพิ่มพลังในการทำงาน เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สังคมเป็นสุขร่วมเย็น ดังนั้นพอสรุปความสำคัญของวินัยได้ว่า วินัยช่วยให้คนมีระเบียบในตนเอง ลดความขัดแย้ง เกิดความสามัคคี ดำรงตนอยู่ในสังคม และทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

ไพฑูรย์ การเพียร (2545, หน้า 10) ได้เขียนบทความให้เห็นถึงคุณค่าของระเบียบวินัย กับความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมไว้ว่าในการอยู่ร่วมกันของสังคมแต่ละกลุ่มประกอบด้วยคนจำนวนมากซึ่งมีพื้นฐานระดับการศึกษา ความรู้ จิตใจ การอบรม ความนึกคิดแตกต่างกัน ความต้องการสิ่งต่างๆ ในการดำรงชีวิตก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มก็ไม่ตรงกัน แต่จะให้สังคมอยู่อย่างอิสระตามความพึงพอใจ เป็นไปไม่ได้ ความสับสนวุ่นวายในสังคมย่อมเกิดขึ้นไม่มีสิ้นสุด เพื่อความสงบเรียบร้อยของคนส่วนรวมในการอยู่ร่วมกัน จึงต้องมีระเบียบแบบแผนควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าระเบียบแบบแผนข้อบังคับ ข้อปฏิบัติทั้งปวงเรียกว่าวินัย วินัยเป็นสิ่งที่ควบคุมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติต่อกันเป็นไปด้วยความเรียบร้อยของสังคมนั้นๆ เช่น สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของทางราชการที่กำหนดไว้ นักกีฬาต้องปฏิบัติตามกติกาในการแข่งขัน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาที่กำหนด พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามศีลหรือวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ข้าราชการพลเรือนและทหารต้องปฏิบัติตามวินัยเป็นต้น การมุ่งให้การศึกษาแก่พลเรือนให้มีวิชาความรู้ และมีสุขภาพทั้งร่างกายและใจสมบูรณ์ยังไม่ใช่การเพียงพอ ต้องมุ่งผลผลิตคนให้มีวินัยรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติด้วย

สิทธิ คำวรรณ (2546, หน้า 12) กล่าวถึงความสำคัญของวินัยไว้ว่า เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีความคิดเห็น และพฤติกรรมต่างๆ กัน ถ้าปล่อยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมทุกอย่างได้ตามความพอใจ สังคมก็จะเกิดความสับสนวุ่นวายเนื่องจากแต่ละคนก็ทำในสิ่งที่ตนพอใจเท่านั้น ดังนั้นการมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบจำกัดพฤติกรรมของบุคคลไว้บ้างจะช่วยให้อำนาจกลุ่มคน หรือสังคมดังกล่าวอยู่ด้วยกันอย่างเรียบร้อยมากขึ้น วินัยมิได้หมายถึง

กฎเกณฑ์ หรือระเบียบข้อบังคับเฉพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้น ยังหมายถึงกฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัย ภายในตัวบุคคลด้วย ในกลุ่มสังคมใดที่มีสมาชิกมีวินัยในตนเองมากแสดงว่ากลุ่มสังคมนั้น ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความรับผิดชอบมาก ในกรณีนี้วินัยในสังคมอาจไม่ต้องสร้างขึ้นมากนัก เช่นโรงเรียนใดมีนักเรียนที่มีวินัยในตนเองมาก คือรู้ว่าตนเองจะต้องมาโรงเรียนเวลาเท่าใด จะออกจากโรงเรียนได้เมื่อใด ควรแต่งกายอย่างไร ควรแสดงกิริยามารยาทกับครูอาจารย์อย่างไร และควรมีหน้าที่ในฐานะนักเรียนอย่างไร เป็นต้น โรงเรียนนั้นแทบจะไม่ต้องสร้างวินัยขึ้นมา บังคับเพื่อให้นักเรียนต้องปฏิบัติตามอีกเลย แต่โดยความเป็นจริงแล้วจะพบว่านักเรียนใน โรงเรียนหนึ่งๆ นั้นมาจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน บางคนไม่เคยได้รับการฝึกให้มีวินัยมาก่อน เลย บางคนเคยได้รับการฝึกอบรมให้มีวินัยในตนเองมาแล้ว บางคนขาดการดูแลดูแลเอาใจใส่ ด้านการอบรมสั่งสอนให้มีวินัย ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอยู่เองที่โรงเรียนจะต้องสร้างวินัยขึ้นมาเป็น ระเบียบข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามเหมือนกัน เช่น ระเบียบการแต่งกาย อันได้แก่ การไว้ ทรงผม การแต่งเครื่องแบบ การสวมถุงเท้าและลักษณะของรองเท้า หรือวินัยภายในห้องเรียน อันได้แก่การไม่นำขนมหรืออาหารมารับประทานในห้องเรียน ไม่คุยหรือเล่นกันเสียงดังในเวลา เรียน และไม่นอนหลับในขณะที่ครูกำลังสอน

ออซูเบล (Ausubel, 1985, p.460) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างวินัยที่สำคัญมี

4 ประการคือ

1. เด็กจะต้องประพจน์ตนในสิ่งที่ดีและจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา
2. เด็กจะต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับการกระทำดีและความพึงพอใจกับการกระทำไม่ดี นั่นคือให้เด็กพอใจที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ดีควรหลีกเลี่ยงการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีไม่ควร

3. เด็กจะต้องกระทำความดีจนกระทั่งเกิดความเคยชิน หรือเกิดเป็นนิสัย โดยไม่ต้องมีใครแนะนำ

4. เด็กจะต้องเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีไม่พึงปรารถนาของสังคม

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงระเบียบวินัยจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงกฎและระเบียบควบคู่กันไปด้วยเพราะที่ใดจะมีระเบียบวินัยได้ทีนั้นจะต้องมีกฎเกณฑ์ต่างๆตั้งไว้ ประโยชน์ของกฎเกณฑ์ที่สำคัญ มี 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้ถึงมาตรฐานของการปฏิบัติ ที่จะทำให้สังคมที่เขาอยู่อาศัยยอมรับ และประการที่สอง เป็นตัวที่หยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้

มัสเซน(Mussen, 1987, p.124) ได้กล่าวไว้ว่า วินัยจัดว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อเด็กเพราะวินัยเป็นเครื่องช่วยแนะแนวทางการประพฤติของเด็ก ความมุ่งหมายที่แท้จริงของวินัยก็คือ การที่เด็กเกิดความต้องการที่จะทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยตนเองวินัยที่แท้จริงนั้นไม่ใช่การบังคับให้กระทำตาม แต่เป็นเกณฑ์ที่วางไว้เพื่อให้ทุก

คนในสังคมได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ วินัยที่สูงที่สุด คือ การมีวินัยในตนเอง ซึ่งได้แก่การรู้จักปกครองตนเอง ควบคุม และแนะนำตนเองให้ประพฤติในทางที่พึงงามอยู่เสมอ

เบอร์ค (Berk, 1999, p.13) ได้สรุปถึงความสำคัญที่จะต้องมีความวินัยไว้ดังนี้

1) ให้นักเรียนเป็นผู้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม 2) สร้างความรับผิดชอบแก่บุคคล 3) สร้างความสามัคคีปรองดองในหมู่คณะ 4) ส่งเสริมหลักประชาธิปไตยทุกคนจะต้องรับผิดชอบควบคุมตนเอง 5) ให้ครูและนักเรียนอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และ 6) ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย

ทอร์นอล (Tomal, 1999, p.102) ความสำคัญของระเบียบวินัยมี 4 ข้อ คือ

1. เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม คนจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ก็ต่อเมื่อได้เรียนรู้ถึงเกณฑ์ หรือมาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นเสียก่อน

2. สำหรับที่จะให้บุคคลบรรลุถึงวุฒิภาวะ เด็กจะต้องสร้างบุคลิกภาพแห่งความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่การควบคุมตนเอง การพึ่งตนเองและความอดทน หากเด็กไม่ได้รับการฝึกในด้านระเบียบวินัย เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความอดทนและพึ่งตนเองได้ยาก

3. เพื่อที่จะให้คนรู้ผิดชอบชั่วดี ทำในสิ่งอันควรและไม่ทำในสิ่งที่ไม่ควร

4. เพื่อความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก เด็กอาจจะไม่แน่ใจว่าควรทำอะไรได้แค่ไหน เพราะขาดประสบการณ์ ระเบียบวินัยจะเป็นเกณฑ์ หรือเป็นแนวทางให้ปฏิบัติ เด็กจะสบายใจและไม่สับสนเมื่อทราบว่า ควรทำเด็กก็จะมี ความมั่นคงในอารมณ์เกิดขึ้น

ดิกซอน (Dixon, 2002, p.37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัยในโรงเรียน จำแนกได้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยปกติแล้วคนเราจะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อเขาได้เรียนรู้ถึงระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้น การที่นักเรียนมาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนก็มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงระเบียบวินัยของโรงเรียน เพื่อจะได้ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

2. ต้องพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามไปสู่วุฒิภาวะ นักเรียนจะต้องเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ การควบคุมตนเอง การพึ่งตนเองและความอดทน หากนักเรียนไม่ได้รับการฝึกระเบียบวินัยในโรงเรียน เมื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ก็ จะไม่มีความอดทนและพึ่งตนเองได้

3. เพื่อที่จะทำให้คนรู้ผิดชอบชั่วดี กระทำในสิ่งอันควร และไม่กระทำในสิ่งที่ไม่สมควร

4. เพื่อความมั่นคงทางอารมณ์ของนักเรียน นักเรียนอาจจะไม่มีความมั่นใจว่าควรทำอะไรได้แค่ไหน เพราะขาดประสบการณ์ ระเบียบวินัยในโรงเรียนจะเป็นแนวทางให้ปฏิบัติ ทำให้ไม่สับสนและสบายใจ เมื่อทราบว่าควรจะทำอะไร และไม่ควรทำอะไร ความมั่นคงทางอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น

สรุปได้ว่า มีวินัย มีความสำคัญกล่าวคือ วินัยจะนำคนไปสู่ความดี ความเจริญ คนที่จะก้าวไปสู่ความดีความเจริญจะต้องมีวินัยกำกับเสมอ คือ ต้องเว้นข้อห้ามบางอย่าง และทำตามคำสั่งบางประการ ตนจึงจะไปถึงที่หมายได้

3.3 ขอบข่ายของมีวินัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544, หน้า 509) กล่าวถึงขอบข่ายของมีวินัยไว้ดังนี้ 1) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง 2) การปฏิบัติตน โดยใช้หลักเหตุผลที่ไม่ขัดต่อระเบียบของสังคม และศีลธรรม และ 3) มีความตั้งใจ มั่นใจในพฤติกรรมที่แสดงออกมาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

กรรณิกา สีวสีพันธ์ (2545, หน้า 7) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเอง ไว้ดังนี้ 1) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 2) มีความรับผิดชอบ 3) มีความตั้งใจจริง 4) มีลักษณะความเป็นผู้นำ 5) มีเหตุผล 6) เคารพสิทธิของผู้อื่น และ 7) ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม

สิทธิคำวรรณ (2546, หน้า 9) กล่าวถึงขอบข่ายของความมีวินัยไว้ดังนี้ 1) การควบคุมความประพฤติที่จะให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) ปฏิบัติตนในด้านการรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบและข้อบังคับของสังคม 3) การควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎเกณฑ์ และ 4) การปรับปรุงการกระทำเพื่อแก้ไขความประพฤติ โดยว่ากล่าวตักเตือน และการลงโทษ

กรุณา กิจขยัน (2547, หน้า 21) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีวินัยแห่งตนไว้ว่า บุคคลที่มีวินัยนั้นจะต้องมีลักษณะและพฤติกรรมดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบ 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) มีความรู้สึกผิดชอบ 4) ไม่กังวลใจ 5) มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง 6) มีลักษณะความเป็นผู้นำ 7) มีความซื่อสัตย์ จริงใจ และมีเหตุผล 8) กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ 9) มีความเห็นอก เห็นใจผู้อื่น และไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล และ 10) มีความอดทน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 20-22) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัวโรงเรียนและสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้ 1) ประพฤติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัวโรงเรียนและสังคม 2) ควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎเกณฑ์ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และ 3) ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและรับผิดชอบในการทำงาน

ออซูเบล (Ausubel, 1985, p.461) ได้กล่าวว่า วินัยของเด็กมี 5 ประเภท คือ

1. วินัยในความประพฤติทั่วไป เช่น 1.1) เก็บข้าวของเป็นที่ เป็นทาง 1.2) ตรงต่อเวลา 1.3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบและคำสั่ง 1.4) รู้จักกาลเทศะ รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร และ 1.5) ประพฤติตนเหมาะสมกับวัย

2. วินัยในกิจวัตรประจำวัน เช่น 2.1) มีระเบียบในตนเอง เช่น รักษาร่างกายได้ สะอาดสะอ้าน แต่งตัว เรียบร้อยเก็บข้าวของของตนเองได้เป็นที่ ทำกิจวัตรของตามกำหนดเวลา และ 2.2) ดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

3. วินัยในการเรียน เช่น รับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม ทำการบ้านหรือทบทวนบทเรียนเองได้โดยไม่ต้องสั่ง

4. วินัยในการทำงาน เช่น 4.1) มีความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งใดก็ทำจนสำเร็จ และทำอย่างเต็มความสามารถ และ 4.2) รักษาคำพูดหรือคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น

5. วินัยในการควบคุมตนเอง เช่น ควบคุมอารมณ์ได้ดีตามสมควร ไม่โมโหจนเฉียวเมื่อถูกขัดใจ ไม่โกรธ จนควบคุมตนเองไม่ได้อดทนต่อความยากลำบากได้ตามวัย

มัสเซน(Mussen,1987, p.125) ได้กล่าวถึง ทักษะและพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีวินัยในตนเองประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้ 1)ตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ปฏิบัติงานทันเวลากำหนด 2) วางแผนในการใช้เวลาในการทำงานและการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แบ่งเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมดำเนินชีวิตประจำวัน 3) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของหมู่คณะ และเคารพกติกาของสังคมพฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เคารพกฎหมายบ้านเมือง กฎจราจร ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม 4) รู้จักประเมินตนเอง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกข้อดีข้อเสียในการทำงาน 5) ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แสดงมารยาทได้ถูกต้องตามกาลเทศะอย่างสม่ำเสมอ และ 6) เชื่อสัจย์ต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่พูดเท็จแอบอ้างหรือนำของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

เบอร์ค (Berk,1999, p.14) ได้สรุปว่า บุคคลที่มีวินัยจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำ 2) ความรับผิดชอบ 3) ความอดทน 4) ความไม่กังวลใจ 5) ความเชื่อมั่นในตนเอง 6) ความเห็นใจ ไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล 7) ความตั้งใจ และ 8) ความเชื่ออำนาจภายในตน

ทอร์นอล (Tomal, 1999, p.100) ได้สรุปว่า พฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ดังนี้ 1) มีความเชื่อมั่นอำนาจภายในตนเอง 2) ความเป็นผู้นำ 3) ความรับผิดชอบ 4) ตรงต่อเวลา 5) เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น 6) มีความซื่อสัตย์สุจริต 7) รู้จักหน้าที่ และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี 8) รู้จักเสียสละ 9) มีความอดทน 10) รู้จักตั้งใจพยายาม และ 10) ยอมรับผลการกระทำของตน

ดิกซอน (Dixon, 2002, p.36) ได้สรุปว่า พฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ดังนี้ 1) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 2) มีความรับผิดชอบ 3) ความตรงต่อเวลา 4) ความเป็นผู้นำ 5) มีลักษณะมุ่งอนาคต 6) เคารพในสิทธิของผู้อื่น 7) มีระเบียบ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม 8) มีความซื่อสัตย์สุจริต 9) มีความอดทนขยันหมั่นเพียร และ 10) รู้จักเสียสละและเห็นใจผู้อื่น

สรุปได้ว่าขอบข่ายด้านมีวินัย ประกอบด้วย 1) การประพฤติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม 2) การควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎเกณฑ์ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 3) การตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันและรับผิดชอบในการทำงาน 4) การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นไป

ตามที่ตนมุ่งหวัง 5) การปฏิบัติตน โดยใช้หลักเหตุผลที่ไม่ขัดต่อระเบียบของสังคม และศีลธรรม และ 6) การมีความตั้งใจ มั่นใจในพฤติกรรมที่แสดงออกมาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

4. ใฝ่เรียนรู้

4.1 ความหมายของใฝ่เรียนรู้

อุทุมพร จามรมาน (2543, หน้า 24-25) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า ใฝ่เรียนรู้ ว่าหมายถึง กระบวนการ หรือวิธีการต่างๆ ที่ดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ การรับรู้ การคิด การประเมิน การเรียนรู้ และมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การสังเกต การสงสัย การอยากรู้คำตอบ การแสวงหา การคาดคะเน การหาข้อมูล และการตรวจสอบคำตอบ

สุพาณี สอนชื่อ (2544, หน้า 40) ได้กล่าวว่าการใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานของบุคคล (learning by doing) เป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้ จริยธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อมๆ กัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีเสรีภาพในความคิด และเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเชิงจริยธรรม และบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย

ปรียาภรณ์ เพ็ญสุขใจ (2544, หน้า 14-16) กล่าวว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความตั้งใจ เอาใจใส่ต่อการเรียน ได้แก่ การสนใจฟังครูผู้สอน มีความกระตือรือร้น ในการร่วมกิจกรรมมีการถาม-ตอบ มีการอภิปรายร่วมกัน มีความขวนขวายที่จะหาความรู้ เกี่ยวกับคณิตศาสตร์เพิ่มเติมจากนอกชั้นเรียน

สิริพร ดาวัน (2545, หน้า 27) กล่าวว่า ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่มีคุณลักษณะ นิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจและแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

เกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 12-15) ได้กล่าวถึง การเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ ว่าหมายถึง การแสดงออกถึงความสนใจ ตั้งใจ ความเพียรพยายามในการเรียนรู้และแสวงหา ความรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีความเข้าใจ เชื่อมมั่นและศรัทธา มีเจตคติและค่านิยมที่ดี มีทักษะในการทำงาน ทักษะชีวิต และการครองตน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้สึกรู้จักคิด และพฤติกรรมด้านการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 23) กล่าวว่า ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ลินด์เกรน (Lindgren, 1987, p.31-34) กล่าวว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ความตั้งใจ หรือความปรารถนาที่จะแสวงหาความรู้ หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแข่งขันกับ มาตรฐานอันดีเยี่ยม (standard of excellence)

แอทกินสัน (Atkinson, 1988, p.240) กล่าวว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การแสวงหา ความรู้ของบุคคล เพื่อให้ตนมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ตนศึกษาเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

กิลฟอร์ด (Guilford, 1989, p.437) กล่าวว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จที่ตนมุ่งหวัง

สรุปได้ว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีทักษะในการคิด การทำ การแก้ปัญหาและการสื่อสาร และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.2 ความสำคัญของใฝ่เรียนรู้

นงลักษณ์ วิรัชชัย, และสุวิมล ว่องวาณิช (2544, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า ในปัจจุบันสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้คนไทยรับรู้เรื่องราวความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านของทุกประเทศในโลก ระบบการจัดการศึกษาไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทัน จึงจำเป็นที่สังคมไทยจะต้องพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ เพื่อก้าวสู่สังคมยุคใหม่อย่างมั่นคงและให้มีความรู้ความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้อยู่ในสังคมยุคไร้พรมแดนได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการศึกษาในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องเป็นการศึกษาที่ช่วยพัฒนาศักยภาพหรือเสริมสร้างพลังที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่จุดแรกเริ่มและตลอดช่วงวัยของชีวิต หลักการและเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาจึงมุ่งเน้นให้จัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล (education for all) และให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (all for education) รวมทั้งจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาของคนทั้งมวล (education for problem) มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สุพาณี สอนชื่อ (2544, หน้า 43) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า โลกในยุคปัจจุบันและโลกอนาคตจะเป็นโลกแห่งความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งจะเป็นโลกแห่งการแข่งขันอย่างรุนแรง “คุณภาพของคน” จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออนาคตของสังคมแต่ละสังคม การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐาน พัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นผลงานสร้างสรรค์ การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้

ปรียาภรณ์ เพ็ญสุขใจ (2544, หน้า 18) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า ปัจจุบันสังคมไทยมีความก้าวหน้า และมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ การใฝ่เรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนได้รับการพัฒนาและก้าวหน้ายุคโลกาภิวัตน์ ในการส่งเสริมคนมีการใฝ่เรียนรู้ได้นั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครอบครัวชุมชน องค์กรและสถาบันทางสังคมต้องร่วมกันจัดให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเองได้อย่างแท้จริง การเรียนรู้ที่เกิดจาก

การปฏิบัติจริงจากสภาพแวดล้อมมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อม รักถิ่นฐาน สามารถสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติไปสู่วิชาชีพได้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ และการสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้จึงถือเป็นหัวใจที่จะทำให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งคุณลักษณะ “การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้” เป็นคุณลักษณะที่จำเป็น และสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต

สิริพร ดาวัน (2545, หน้า 30) กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่าปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและกิจกรรมต่าง การศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชน และประชาชนให้มีคุณภาพเพื่อจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ครอบครัวและบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมุ่งเน้นการพัฒนาให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอ รู้จักคิด รู้จักใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา รู้จักพัฒนา มีทักษะในการทำงาน มีค่านิยมที่ดีงาม และส่งเสริมความเป็นเลิศในความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคลตามศักยภาพที่มีอยู่หลักสูตร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา มีส่วนช่วยและเอื้ออำนวยให้บังเกิดผลดังกล่าว

เกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 16) กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า ผู้ที่เป็นบุคคลใฝ่เรียนรู้จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติให้เจริญได้ ในการจะพัฒนาสิ่งต่างๆ ได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้พื้นฐานที่ดี รู้จักคิด รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา มีทักษะในการทำงาน รู้จักพัฒนา ค่านิยมที่ดี และได้รับการพัฒนาให้มีขีดความสามารถสูงสุดตามความถนัดและตามศักยภาพที่มีอยู่

ลินด์เกรน (Lindgren, 1987, p.35) กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า การใฝ่เรียนรู้ คือการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของแต่ละบุคคล เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบัน ความสำเร็จของการใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง นั้นมีเงื่อนไขและปัจจัยหลักอยู่ที่ตัวผู้เรียน ที่ต้องมีวินัยความมุ่งมั่นและนิสัยใฝ่เรียนรู้ ใฝ่รู้ ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสถาบัน ทางสังคมทุกภาคส่วน โดยเฉพาะครอบครัว และสถานศึกษา ที่ส่งเสริมหรือจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ถือว่าเป็นสุดยอดของการเรียนรู้ การจะสร้างกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยมากมักจะเริ่มต้นการเรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองรัก และชอบก่อน สิ่งเป็นตัวปลุกเร้าให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ในรายละเอียดต่อไป

แอทคินสัน (Atkinson, 1988, p.241) กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า การใฝ่เรียนรู้ เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้จะได้รับประสบการณ์ ได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆ มีทักษะกระบวนการเรียนรู้ และมีกระบวนการทางสังคมที่เกื้อหนุน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน

กิลฟอร์ด (Guilford, 1989, p.438) กล่าวถึงความสำคัญของการใฝ่เรียนรู้ว่า บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ มีความตระหนักถึงความสำคัญ ความ

จำเป็นของการเรียนรู้ สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา สามารถใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถเลือกที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การใฝ่เรียนรู้เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ อยู่เสมอ ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้จะได้รับประสบการณ์ และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

4.3 ขอบข่ายของใฝ่เรียนรู้

อุทุมพร จามรมาน (2543, หน้า 25) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ ไว้ ดังนี้ 1) เป็นบุคคลที่มีการพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ 2) มีความรู้ควบคู่คุณธรรม 3) ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ 4) เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 5) สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ เพื่อการอยู่รอด และอยู่ร่วม 6) แสวงหาวิธีเรียนรู้เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดชีวิต 7) มีเจตคติและค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้ และ 8) มีประสบการณ์แห่งการเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

สุพานี สอนชื่อ (2543, หน้า 42) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของบุคคลที่เป็นคนใฝ่เรียนรู้มีพฤติกรรมดังนี้

1. มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิด และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ และการเรียนรู้แบบนำตนเอง
2. มีแนวคิดที่ว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใคร และเป็นผู้ที่สามารถควบคุมและนำตนเองได้
3. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนของตนเอง รวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่น
4. มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง
5. มีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้จากความต้องการในการเรียนรู้ของตน โดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินผลสำเร็จได้
6. มีความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษา
7. มีความสามารถในการแสวงหาบุคคล และแหล่งวิทยาการที่เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
8. มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการต่างๆ มีความคิดริเริ่มและมีทักษะการวางแผนอย่างดี
9. มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

ปรียาภรณ์ เพ็ญสุขใจ (2544, หน้า 14-16) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของบุคคลที่ไม่เรียนรู้ไว้ดังนี้ 1) มีความทะเยอทะยาน ต้องการให้ตนประสบความสำเร็จในระดับสูง 2) มีความขยันขันแข็ง 3) มีความเอาใจใส่ 4) เต็มใจและตั้งใจจริงในการทำงาน 5) มานะพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ 6) เห็นคุณค่าของเวลา 7) มุ่งความสำเร็จมากกว่าหลีกเลี่ยงความล้มเหลว 8) มีการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น 9) มีความมุ่งมั่นที่ยาวนานเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต และ 10) สนใจเหตุการณ์หรือสิ่งใหม่ๆ

เกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 12-15) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของบุคคลที่ไม่เรียนรู้ไว้ดังนี้

1. สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ หรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วได้เป็นอย่างดี
2. สร้างเงื่อนไขเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการเรียนรู้ และช่วยในการเปลี่ยนแปลง เช่น การให้รางวัล หรือการยกย่อง
3. รู้จักการกำหนดเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้
4. การเรียนรู้จากการลองถูกลองผิด
5. พัฒนาแนวความคิดไปพร้อมๆ กับกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยสร้างมโนภาพ ในใจแก่ผู้เรียน
6. ทุ่มเทและใจจดใจจ่อที่อยากเรียน ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ถาวร และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด
7. พร้อมทั้งจะวิจารณ์ตนเอง และประเมินตนเองอย่างเป็นกลาง ตรงไปตรงมา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 23-27) กล่าวว่า ผู้ที่ไม่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้

1. ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ตั้งใจเรียน 2) เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ และ 3) สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ
2. แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่างๆ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม 2) บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ จากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ และ 3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่างๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

แอทกินสัน (Atkinson, 1988, p.240) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีความใฝ่เรียนรู้ ว่ามีลักษณะดังนี้ 1) กล้าเสี่ยงพอสมควร (moderate risk-taking) มีการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยว 2) มีความกระตือรือร้น (energetic) หรือความขยันขันแข็งในการกระทำให้เปลี่ยนแปลงใหม่ 4) มีความรับผิดชอบต่องาน (individual responsibility) 5) ต้องการทราบผลของการตัดสินใจ (knowledge of result decision) 6) คาดการณ์ล่วงหน้า (anticipation of future possibilities) และ 7) มีทักษะในการจัดระบบงาน (organizational skill)

ลินด์เกรน (Lindgren, 1987, p.31-34) กล่าวถึงผู้ที่มีลักษณะใฝ่เรียนรู้ว่าประกอบด้วย 1) ลักษณะนิสัย เป็นผู้ที่แสดงความกล้าเสี่ยง ชอบการแข่งขันต่อสู้เพื่อเอาชนะสิ่งต่างๆ ต้องการเอาชนะอุปสรรค 2) เป็นผู้ต้องการทำกิจกรรมให้มีมาตรฐานสูงสุด 3) มีทัศนคติเกี่ยวกับความสำเร็จ พยายามทำสิ่งยากๆ ให้สำเร็จอย่างดี 4) มีความเป็นอิสระในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างรวดเร็ว เป็นตัวของตัวเอง 5) มีความต้องการความรู้ อยากได้ความรู้ อยากมีความเข้าใจ และสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ดี 6) ต้องการความสำเร็จในชีวิต 7) เป็นผู้ที่ใส่ใจกับความเป็นไปได้ของความสำเร็จ และสามารถทำนายสถานการณ์ได้อย่างเฉียบแหลม และ 8) เป็นผู้ที่ได้รับความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

กิลฟอร์ด (Guilford, 1989, p.437) กล่าวถึงผู้ที่มีลักษณะใฝ่เรียนรู้ว่าประกอบด้วย 1) มีความเพียรพยายาม 2) มีความทะเยอทะยานที่ปรารถนาให้ตนประสบความสำเร็จ และ 3) มีความอดทนเต็มใจที่จะลำบาก

สรุปได้ว่า ขอบข่ายการใฝ่เรียนรู้ ประกอบด้วย 1) มีความสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ หรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ได้เป็นอย่างดี 2) มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิด และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ 3) รู้จักสร้างเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการเรียนรู้ และช่วยในการเปลี่ยนแปลง เช่น การให้รางวัล หรือการยกย่อง 4) รู้จักการกำหนดเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้ 5) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ 6) หุ่มเห ใจจดใจจ่อที่อยากเรียนรู้ และกล้าที่จะลองถูก ผิด 7) พร้อมที่จะวิจารณ์ตนเอง และประเมินตนเองอย่างเป็นกลาง ตรงไปตรงมา 8) มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง และ 9) มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

5. อยู่อย่างพอเพียง

5.1 ความหมายของอยู่อย่างพอเพียง

อำพล เสนาณรงค์ (2546, หน้า 3-7) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศมากที่สุด พยายามก่อกองให้หน่อยที่สุด

และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547, หน้า 37 - 41) ได้กล่าวถึงความหมายของการอยู่อย่างพอเพียงว่าจะต้องประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังนี้

1. ความพอประมาณ (moderation) หมายถึง ความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

2. ความมีเหตุผล (reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ (expected results) อย่างรอบครอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร (self - immunity) หมายถึง การเตรียมตัวเพื่อพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร ดังนั้น การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่าพอเพียง (systematic and dynamic optimum) นั้น จึงมิใช่เพียงแค่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ (scenario) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ (bounded rationality) และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยง (risk management) เชิงพลวัตร (dynamic) จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับพอเพียงที่สมบูรณ์อย่างใดก็ได้ คุณลักษณะ 3 ประการข้างต้น จะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยเงื่อนไขหลัก 2 ประการ คือ เงื่อนไขกรอบความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

พิสิฐ ลี้อาธรรม (2549, หน้า 11) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด มีความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งจากภายนอกและภายใน สามารถอยู่ได้ แม้ในสภาพที่มีการแข่งขัน และการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนของชีวิตเศรษฐกิจ และสังคม

สุเมธ ดันติเวชกุล (2550, หน้า 13) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การอยู่ได้อย่างพอกิน พอใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย

อภิชัย พันธเสน (2550, หน้า 22) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ ชี้อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2550, หน้า 7) กล่าวว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การรู้จักพอเพียงในการดำเนินชีวิต ไม่ทุนทราภัยกับการแสวงหาทรัพย์อย่างไม่รู้จักพอและเห็นความทุกข์ของการไม่รู้จักพอ ผู้รู้จักพอย่อมมีความสุขมากกว่าผู้ไม่รู้จักพอ

เพราะผู้ไม่รู้จักพอจะตื่นเต้นในการหาทรัพย์และใช้จ่ายทรัพย์จนครอบครัวไม่อบอุ่น แตกแยก พักผ่อนไม่พอ จิตกังวล นอนไม่หลับ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 28) กล่าวว่า อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เป็นเน็ท (Bennett, 1985, p.120) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตตามอัตภาพ ตามสภาพรายได้ หรือความเป็นอยู่ของตน

องค์การอนามัยโลก (WHO 1986 p.118) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกพฤติกรรมนั้น

คุลบ็อก (Kulbox, 1988, p.125) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมการดำรงชีวิตซึ่งบุคคลแสดงออกโดยมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือด้านไม่ดีก็ตาม

สรุปได้ว่า การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและชาญฉลาด โดยมีความพอประมาณในการใช้จ่าย รู้จักกิน รู้จักใช้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ และมีความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

5.2 ความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียง

อำพล เสนาณรงค์ (2546, หน้า 3-7) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า ระบบเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วน สาเหตุที่แนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยมในปัจจุบันได้ถูกปลุกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิงหลากหลายรูปแบบ ความสวย ความงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547, หน้า 37 - 41) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า การพัฒนาตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบละคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิต

และการบริโภคที่พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่าง ๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน ฯลฯ ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญา

พสิษฐ ลีอาธรรม (2549, หน้า 11) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า ความพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550, หน้า 13) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า ความพอเพียง มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภค ภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความพอเพียงมิใช่หมายความว่าความถึงการกระเบียดกระเสียจนเกินสมควร หากแต่อาจพุ่มเฟิยได้เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้ ความพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้ ความพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุน

ระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุ มีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

อภิชาติ พันธเสน (2550, หน้า 22) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า ชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ต้องคำนึงถึงความพอประมาณในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งด้านการบริโภค การกินอยู่หลับนอน การเข้าสังคม การใช้เวลา และทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นเบื้องต้น การทำอะไรที่ไม่สุดโต่งไปข้างหนึ่ง การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และการกระทำต่างๆ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และไม่ทำอะไรที่เสียจนเกินไป จนทำให้ตนเองหรือครอบครัวเดือดร้อนในภายหลัง การไม่รู้เรื่องอย่างต่อเนื่องและใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

เบ็นเน็ต (Bennett, 1985, p.120) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า การอยู่อย่างพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต เพราะในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การแข่งขันในด้านเศรษฐกิจ และการเมือง จึงทำให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น แย่งกันหางาน หารายได้มาเลี้ยงครอบครัว กอปรกับสินค้าราคาแพง และค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตแต่ละวันต้องไ้มากขึ้นกว่าเดิม ถ้าสามารถดำรงตนอยู่ในความพอเพียงได้ กล่าวคือรู้จักประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันทางค้าขาย หรือประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงได้ ก็จะทำให้การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนแต่ละบุคคลประสบแต่ความสุขได้

คุลโบก (Kulbox, 1988, p.125) กล่าวถึงความสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงว่า ในชีวิตประจำวันของมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่ต้องแสวงหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นกับความต้องการในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว คนส่วนใหญ่ต้องทำงานโดยการประกอบอาชีพ เพื่อที่จะได้รับค่าแรงหรือค่าตอบแทนมาบำบัดความต้องการของตนและครอบครัวในสิ่งต่างๆ มากมายหลายประการ การรู้จักกิน รู้จักใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักพอ พอดี พอประมาณ พอใจ มีเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนไม่มุ่งทำร้ายกัน ประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร สุจริต ไม่ตกเป็นทาสอบายมุขวัดนิยมและบริโภคนิยม ถ้าประชาชนในชาติสามารถทำตามแนวทางที่ให้ไว้ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้

สรุปได้ว่าความพอเพียงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้ามนุษย์รู้จักเพียงพอก็จะการดำรงชีวิตก็จะทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข การมีความสุขในชีวิตของแต่ละบุคคลไม่ใช่เรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้ แต่ละบุคคลมีความสุขในวิถีทางหรือการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันทั้งนั้น แต่ถ้าบุคคลใดมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมหรือเลือกใช้ชีวิตผิดในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นแนวทางการสร้างความสุขให้กับชีวิตนั้น บุคคลนั้นก็อาจจะหลงทางหรือไม่อาจจะพบกับความสุขในชีวิตได้เลย

5.3 ขอบข่ายของอยู่อย่างพอเพียง

ประเวศ วะสี (2544, หน้า 34 - 36) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้ 1) พอเพียงสำหรับทุกคนทุกครอบครัวไม่ใช่อยู่แบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อมและได้เงินด้วย 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และการปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง และ 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียงซึ่งวัฒนธรรมพอเพียง หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชุมชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2544, หน้า 151) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามแนวทางของการอยู่อย่างพอเพียงว่า การจะใช้ชีวิตให้เป็นไปอย่างสมดุล ไม่ใช่การต้องเลือกข้อใดข้อหนึ่ง แต่เป็นการหาแนวทางและวิถีชีวิตที่สามารถนำสิ่งที่ดีจากแต่ละกระแสมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและชุมชนจากผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับการดำรงชีวิต อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึง การใช้ชีวิตให้ได้อย่างสมดุล ภายในโลกที่มีกระบวนการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดเวลา คือ ไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด ก็สามารถเรียนรู้สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ดังนั้นการจะดำรงชีวิตอย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นั้น จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคามข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อที่เราจะรู้จักเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีและมีความเหมาะสมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมของคนแต่ละคนและสังคมไทยโดยรวม ให้สามารถรับมือกับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อสังคมไทย ดังเช่นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจใน ปี 2540

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2545, หน้า 64) ได้เสนอหลักการสำคัญในการสร้างความพอเพียง คือ การยืนอยู่ได้ด้วยขาของตนเองโดยกล่าวว่า การพึ่งตนเองทำได้อย่างไร และอะไรที่จะจัดการเองได้บ้าง โดยต้องเริ่มคิดในเรื่องที่ทำได้อีกก่อน ซึ่งพบว่า “การลดรายจ่ายง่ายกว่าการเพิ่มรายได้” โดยการลดรายจ่ายนั้น จะทำให้เกิดความพอเพียงที่แท้จริง ส่วนการหาทางเพิ่มรายรับนั้น มักจะทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้นด้วย และอาจจะไม่ทำให้เกิดความพอเพียงขึ้น สำหรับบางชุมชน พบว่าการรวบรวมและจัดบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่าย เป็นเครื่องมือที่สำคัญมาก จึงต้องดำเนินการเป็นลำดับแรกเพื่อให้รู้จักตนเอง ขั้นตอนที่สำคัญสู่การพึ่งตนเอง ลดหนี้ ลดการพึ่งพาภายนอก และเพิ่มผลผลิต ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ สร้างเม็ดเงิน คือ ฝึกทำกิจกรรมร่วม เพื่อให้แต่ละคนทำได้ มั่นใจ และเรียนรู้ ที่จะปรับแนวคิดร่วมกัน มีการจัดการที่ดี โดยมีการวางแผน

การประเมินและสรุปบทเรียน ตลอดจนหาแหล่งผลิต แลกเปลี่ยนสินค้าหรือใช้แรงงานทำเอง โดยไม่ปะทะกับกระแสหลักโดยตรง และร่วมเครือข่ายจัดการ เชื่อมโยงเพื่อนในลักษณะข่าย

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2546, หน้า 6) ได้กล่าวถึงแนวทางของการอยู่อย่างพอเพียงใน 3 ระดับ คือ

1. ระดับจิตสำนึก หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี (ความสันโดษ) และรู้สึกถึง ความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้องไม่ให้อดอยาก หรือโผล่แล้วดักดวงหรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะระดับความพอเพียงของสมาชิกแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ 3 ประการ คือ 1) การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง ด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญและมีมโนธรรมในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง 2) การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น และ 3) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและลดความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

2. ระดับปฏิบัติ คือ การนำหลักความพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติ ได้เป็น 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 พึ่งตนเองได้ ขั้นที่ 2 การอยู่ได้อย่างพอเพียง ขั้นที่ 3 การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และขั้นที่ 4 การอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 สมาชิกในชุมชนควรยึดหลักของการพึ่งตนเอง คือ ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ เริ่มจากในระดับครอบครัวก่อน ครอบครัวต้องมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อ โดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับ - รายจ่ายในครอบครัวของตนเอง และสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้ และสมาชิกจะต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้ได้เกิดประโยชน์ที่สุด โดยเฉพาะควรสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ให้ได้ระดับหนึ่ง

ขั้นที่ 2 หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้โดยไม่ให้รู้สึกขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 3 สมาชิกในชุมชนควรอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร คือ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลด

ความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอใจเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ในการจัดการทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ไม่ใช่ด้วยวิธีการขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนี้จะทำให้สมาชิกมีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงเพราะเก็บไปเพื่อกิน ไม่ได้เก็บไปขายเพื่อร่ำหาเงิน ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้จะป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

ขั้นที่ 4 สมาชิกควรอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่น ร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคง และยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

3. ระดับปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการปฏิบัติ) ในระดับนี้ความหมายของความพอเพียงครอบคลุมไปถึงการวัดผลจากการปฏิบัติตามหลักการข้างต้นด้วย กล่าวคือสมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงทุกระดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคม ดังนี้

3.1 ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้หรือมีภาระด้านหนี้สินของตนเองและครอบครัวแต่สามารถหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองได้โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวด้วย

3.2 ความพอเพียงในระดับชุมชน คือ การที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัว ก่อนที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ทรัพยากร ภูมิปัญญา หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด

3.3 ความพอเพียงในระดับสังคม คือ การรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 28-33)กล่าวว่า ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำรงชีวิตอย่าง ประมาทตน มีเหตุผล รอบคอบระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผน ป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้

1. ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม 2) ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี 3) ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบมีเหตุผล และ 4) ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด

2. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) วางแผนการเรียนรู้การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และ 2) รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เบ็นเน็ต (Bennett, 1985, p.119) กล่าวว่า ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติตนอย่างพอเพียง ดังนี้ 1) ประหยัด โดยตัดทอนรายจ่ายจากความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อ 2) ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ 4) รู้จักการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม พยายามพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และ 5) ใช้ความรู้ในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

องค์การอนามัยโลก (WHO 1986 p.122) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามแผนการดำเนินชีวิตนั้น จำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าแนวทางในการดำเนินชีวิตหมายถึงอะไร มีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในภาคปฏิบัติ ตลอดจนเล็งเห็นประโยชน์จากการที่นำแนวทางในการดำเนินชีวิตไปใช้ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการดำเนินชีวิตต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเบื้องต้นก่อน การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และไม่ทำอะไรที่เสี่ยงจนเกินไป

คุลบ็อก (Kulbox, 1988, p.125) ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติตนอย่างพอเพียง ดังนี้ 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง 4) ไม่หยุดนิ่ง ที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ และ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสงฆ์ให้หมดสิ้นไป

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงความพอเพียง ประกอบด้วย 1) การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ และระมัดระวัง 2) รู้จักใช้ทรัพย์สินของตนเอง และส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี 3) รู้จักใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 4) ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำ

ผิดพลาด 5) สามารถปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และ6)รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

6.1 ความหมายของมุ่งมั่นในการทำงาน

อมรรวณ แก้วผ่อง (2544, หน้า 64) ให้ความหมายของมุ่งมั่นในการทำงาน ว่า หมายถึงความสนใจ ความตั้งใจของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การรักษาสีหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสียทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งต่อตนเอง และต่อสังคม

ปรีชา ชัยนิยม (2544, หน้า 9) กล่าวว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และความละเอียด รอบคอบ ตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ศิริพันธ์ วรรณกิจ (2545, หน้า 13) ได้กล่าวไว้ว่ามุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การที่บุคคลประพฤติและปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจเอาใจใส่ ะมัดระวังที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลงด้วยดียอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดกั้นหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

เอกวิทย์ โทปุรินทร์ (2546, หน้า 48-49) ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ความสนใจความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานด้วยความรู้สึผูกพัน มีความพากเพียร และละเอียดรอบคอบโดยแสดงออกในรูปแบบของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเป็นผลสำเร็จด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค มีการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

ทิพวรรณ ดีแดง (2546, หน้า 55) ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ลักษณะนิสัยของบุคคลที่มีความสนใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น และพยายามทำอย่างเต็มความสามารถ ให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ และมีการติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

พิไลลักษณ์ ทองรอด (2547, หน้า 26) ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่และเต็มความสามารถ ติดตามผลงานที่ได้ทำแล้ว เพื่อปรับปรุง

แก้ไขให้เป็นผลสำเร็จยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติงานของตนเองทั้งด้านดีและไม่ดีตลอดจนตรงต่อเวลา

สุวรรณิทธิ์ โรจนัชรนภาลัย (2547, หน้า 11) ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การที่นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่ มีความขยันหมั่นเพียรอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รู้จักวางแผนการทำงาน และแบ่งเวลาในการเรียน มีความละเอียดรอบคอบ การเข้าห้องเรียนตรงเวลา การปรึกษาครูเมื่อมีปัญหา ด้านการเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด และพยายามปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 34) กล่าวว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

กู๊ด (Good, 1983, p.132) กล่าวว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ความพยายามเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จ

มัสเซน (Mussen, 1987, p.131) กล่าวว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึงความสนใจและความตั้งใจของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การรักษาสติธิหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งต่อตนเองและสังคม

เวบสเตอร์ (Webster, 1992, p.218) กล่าวว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่แลดูดีเสมอ

สรุปได้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การรู้จักหน้าที่ที่ตนต้องกระทำ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งที่ดีและไม่ดี กล่าวคือ รับผิดชอบ และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นทั้งต่อตนเองและสังคม

6.2 ความสำคัญของมุ่งมั่นในการทำงาน

ปรีชา ชัยนิยม (2544, หน้า 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการพัฒนาดนว่า ความสำเร็จในทางการเรียนนั้น ตอบสนองต่อความสำเร็จในอาชีพเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น อีกครึ่งหนึ่งของความสำเร็จนั้นยังต้องการสิ่งอื่นๆ เป็นองค์ประกอบอีกพอสมควร การที่จะเป็นผู้ที่มีความสำเร็จได้ต่อไปในวันข้างหน้า จึงต้องอาศัยการฝึกฝนในอีกหลายๆ ด้าน ถ้าสังเกตผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จะพบว่ามียอดประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความมุ่งมั่น ความอดทน และความมีวินัยในตนเอง

1. ในเบื้องต้น บุคคลนั้นๆ จะต้องมีความมุ่งมั่นต่อสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ สุภาษิตบทหนึ่งที่เรารู้จักกันดีกล่าวว่า " ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น "

ที่นั่น " ผู้ที่มีความมุ่งมั่นต้องงานหรือสิ่งที่ทำอยู่ตรงหน้า ถ้าเป็นในเด็ก ๆ ก็คงเป็นเรื่องการเรียน ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จ การที่บุคคลจะมีความมุ่งมั่นหรือมีความขยันต่อสิ่งที่กำลังทำอยู่ ก็คงมีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1.1 สิ่งแรกก็คือใจรัก คงต้องยอมรับว่าการที่บุคคลนั้นจะมีความมุ่งมั่นต่อสิ่งที่อยู่ข้างหน้า ก็ต่อเมื่อมีรู้สึกว่ามีใจรักในสิ่งที่ทำหรือมีความชื่นชมในผลงานที่เกิดขึ้น หากใจไม่รักในสิ่งเหล่านี้ หรือไม่มีความชื่นชมในผลสำเร็จที่เกิดขึ้นก็คงยากที่จะมีแรงจูงใจที่จะต่อสู้

1.2 สมาธิ คนที่จะมุ่งมั่นทำงานได้สำเร็จ ต้องมีสมาธิอยู่กับงานที่ตนเองทำในเรื่องสมาธินั้นจะสามารถฝึกฝนได้ ตรงนี้คงต้องดูตามอายุของเด็ก ตามความสนใจของเด็ก ถ้าเลือกกิจกรรมที่เด็กสนใจ ดูระยะเวลาที่เหมาะสมกับอายุ ช่วยกระตุ้นให้เด็กทำจนกระทั่งเสร็จเป็นชิ้นเป็นอันกับงานที่ตนเองทำเสร็จแล้ว ตรงนี้ก็เป็นฝึกสมาธิอย่างหนึ่ง ให้เด็กได้เห็นว่าในการเริ่มต้นเข้าสู่การทำงานนั้นต้องมองที่ปลายสุดท้ายของงานที่ตนทำสำเร็จ ส่วนผลงานจะเป็นอย่างไรนั้นยังไม่ใช้จุดสำคัญในเรื่องของสมาธิ สมาธินั้นต้องการการนิ่งอยู่กับงานที่เขาทำ มีการฝึกฝนตนเอง ความสำเร็จของงานเราสามารถไปแก้ไข หรือปรับปรุงได้ในภายหลัง ในช่วงนี้อาจจะเน้นในเรื่องของการฝึกให้เกิดความสำเร็จของงานก่อน เมื่อมีสมาธิ มีใจรักอยู่กับงานที่ทำเราก็จะเห็นเขามีความขยันขันแข็งต่อสิ่งที่ตัวเองกำลังทำอยู่

1.3 การต่อสู้ที่จะมีความสำเร็จในชีวิตต่อไป การจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นต้องเป็นคนที่มีฐานะหนัก ไม่ใช่ทำได้เพียงเล็กน้อย หรือพอเริ่มมีปัญหาที่หมดกำลังใจหรือท้อถอยไม่ยอมต่อสู้ต่อไป เช่น เด็กบางคนเล่นอะไรไม่ได้นาน ก็เปลี่ยนไปเล่นของใหม่แล้ว หรือพอมีความรู้สึกยากเกินไป ก็จะไม่ต่อสู้หรือพยายามกับสิ่งที่อยู่ข้างหน้า การที่เด็กจะมีการต่อสู้กับงานหนักได้ต้องมีการฝึกฝนมาก่อน การที่ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเอง หรือทำอะไรด้วยตัวของตนเองจนสำเร็จ คือจุดเบื้องต้นที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าตนเองมีความสามารถ และเมื่อมีความตั้งใจแล้ว เด็กก็จะสามารถทำให้สำเร็จได้ เช่น เด็กเล็กๆ การติดกระดุมเสื้ออาจจะเป็งานที่เล็กน้อยมาก ในสายตาคุณพ่อคุณแม่ แต่สำหรับเด็กแล้ว การที่เขาได้ฝึกฝนจนทำได้ด้วยตนเองสำเร็จนั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจว่าตนเองสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง เมื่อเด็กได้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง โดยผู้ปกครองค่อย ๆ แบ่งงานที่เด็กจะรับผิดชอบและดูแล เด็กก็จะคุ้นเคยกับการที่จะต้องทำงาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยตนเอง เมื่องานสำเร็จในแต่ละครั้งก็ได้รับคำชมเชยจากคนรอบข้าง เด็กก็จะมีความมุ่งมั่นต่องานหนัก

2. ปัจจัยที่สองที่จะช่วยในความสำเร็จของเด็กคือ ความอดทน เด็กในปัจจุบันนี้มีปัญหามาก ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งพบว่าเด็กหลาย ๆ คนนั้นทำอะไรก็ไม่ได้นานก็มักจะหมดความอดทนต่อสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ ซึ่งอาจเห็นได้ค่อนข้างบ่อยในระดับมหาลัย โดยมีเด็กบางคนเรียนไปได้ปีหรือสองปีก็หมดความอดทน อยากจะเลิกเรียน อยากจะไปทำอย่างอื่น พอเริ่มต้นไปทำอย่างอื่นได้ไม่นานก็เปลี่ยนความสนใจไปทำอย่างอื่นอีก ที่จริงแล้วส่วนหนึ่งนั้น

อาจจะเป็นเรื่องใจรักของเด็ก ซึ่งอาจจะส่งเสริมสิ่งที่เด็กไม่มีความถนัดและไม่รัก แต่เด็กบางคน แม้มีใจและความถนัดแล้ว ก็ยังหมดความอดทน ก็จะยากที่จะก้าวต่อไป ความอดทนอันนี้ก็คือ เมื่อเกิดผิดพลาดขึ้น เด็กต้องผ่านความรู้สึกเหล่านี้ไปได้ เมื่อเกิดมีงานที่หนักขึ้นหรือมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ต้องทนต่อความรู้สึกเหล่านี้ได้ เช่น ขณะเด็กทำงานหรือทำการบ้านส่งอาจารย์ หากยังไม่ดีหรือไม่สำเร็จอย่างที่ต้องการ เด็กจะต้องมีความอดทนต่อความผิดพลาดเหล่านี้ได้

คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต คือคนที่เคยล้มแล้วลุกขึ้นมาได้เพราะ ไม่มีใครตลอดชีวิตที่ไม่เคยล้มลงไปเลย จริงแล้วทุกคนเคยล้มกันมาแล้วทั้งนั้น คนที่สำเร็จคือคนที่เมื่อล้มลงไปแล้วยังลุกขึ้นมาแล้วเดินต่อไปได้ เด็ก ๆ ก็เหมือนกันต้องได้รับการฝึกฝน ให้รู้จักสร้างกำลังใจให้กับตัวเอง นั่นคือ ผู้ปกครองต้องคอยเป็นกำลังใจที่ดี ให้กับเด็กให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเอง เชื่อในความสามารถของตนเองว่า เมื่อลุกขึ้นมาแล้วจะทำสิ่งที่อยู่ตรงหน้าได้

3. ปัจจัยสุดท้ายซึ่งมีความสำคัญมากต่อการประสบความสำเร็จของเด็ก คือ ความมีวินัยในตนเอง การมีวินัยนั้นจะช่วยให้เด็กประคับประคองชีวิตของตนเองไม่ให้เกิดทางเดินที่ผู้ปกครองต้องการได้ เด็ก ๆ หลายคนมีความตั้งใจหรือมีใจรักที่จะทำอะไรบางอย่าง แต่เนื่องจากปัจจุบันมีสิ่งเย้ายวน เข้ามาสู่เด็กค่อนข้างมาก ถ้าเด็กไม่มีวินัยและความรับผิดชอบในตัวเองมากพอ เด็กก็ออกไปกับสิ่งเย้ายวน ที่เข้ามาในชีวิต เรียกว่าเด็กตกขอบทางที่จะทำให้เด็กไปสู่ชีวิตข้างหน้าที่ต้องการ แทนที่จะไปสู่ความสำเร็จ เด็กก็อาจจะหลงไปอีกบนเส้นทางได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2545, หน้า 44) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการพัฒนาว่า ความมุ่งมั่นในการพัฒนาดตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะการพัฒนาดตนเองจะช่วยให้ตนได้มีความก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษาหรือการทำงาน รวมถึงมีความรู้ สติปัญญา ความสามารถที่เพิ่มขึ้น

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2546, หน้า 475) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการพัฒนาว่า การพัฒนาคนถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะคนเป็นทรัพยากรอันสูงค่าของสังคม และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมจะอยู่รอด เสื่อมสลายหรือเจริญรุ่งเรือง ขึ้นอยู่กับคนและคุณภาพของคนในสังคมนั้นเป็นสำคัญ และเป็นที่แน่นอนว่าถ้าสังคมใดประกอบด้วยคนที่มีคุณภาพสังคมนั้นย่อมจะเจริญได้ คนที่พัฒนาแล้วหรือคนที่เจริญแล้ว มีลักษณะที่ดี 5 ประการ คือ 1) เป็นคนที่รู้จักใช้ความคิดอย่างมีจุดหมายปลายทางมากกว่า 2) เป็นคนที่สามารถคาดการณ์ภัยหน้าได้มากกว่า 3) เป็นคนที่สามารถดำเนินกิจการที่ยุ่ยาก สลับซับซ้อนได้มากกว่า และ 4) เป็นคนที่มีความยินดีที่จะรับฟัง และพยายามทำความเข้าใจ ความคิดและความสนใจของผู้อื่นได้มากกว่าเป็นคนที่มีความขำขันขำฉาวในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของตน

วิภาพร มาพบสุข (2546, หน้า 113) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการทำงานว่า การมุ่งมั่นและมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความพากเพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมีความละเอียดรอบคอบจะช่วยให้บุคคลบรรลุผลสำเร็จของงานตามความมุ่งหมาย

กู๊ด (Good, 1983, p.132) กล่าวว่า กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการทำงานว่า ความมุ่งมั่นในการทำงานเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล บุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เป็นคนที่รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและมีจุดหมาย สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ รวมถึงยอมรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงานเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงตน บุคคลผู้นั้นก็จะเป็นผู้ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของตน

มัสเซน (Mussen, 1987, p.133) กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการทำงานว่า ความมุ่งมั่นในการทำงานเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคน บุคคลใดที่มีความขยันขันแข็ง เอาใจใส่ตนเอง มีความพยายาม มีความบากบั่นคงคนไม่ท้อถอย บุคคลผู้นั้นก็จะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำงานเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูง และประสบความสำเร็จในชีวิต

ทอมมี่ (Tommy, 2008, p.5) กล่าวถึงความสำคัญของมุ่งมั่นในการทำงานว่า ทำไมจึงต้องพัฒนาคนให้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาดน เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรอันสูงค่าของสังคม และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมจะอยู่รอด เสื่อมสลายหรือเจริญรุ่งเรือง ขึ้นอยู่กับคนและคุณภาพของคนในสังคมนั้นเป็นสำคัญ และเป็นที่แน่นอนว่าสังคมใดประกอบด้วยคนที่มีคุณภาพหรือมีความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียรทั้งในการศึกษาและการทำงานก็จะทำให้สังคม หรือประเทศนั้นมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

สรุปได้ว่า มุ่งมั่นในการทำงานมีความสำคัญกล่าวคือ เป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงออกมาทางด้านความรู้สึก พฤติกรรม หรือค่านิยมต่างๆ ที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น โดยการใฝ่หาความรู้ ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ตนเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน และบรรลุจุดหมายที่ตนตั้งไว้

6.3 ขอบข่ายของมุ่งมั่นในการทำงาน

ศิริพันธ์ วรรัตนกิจ (2545, หน้า 16) ได้กำหนดขอบข่ายของมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนดังนี้ 1) ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ โดยใช้สติปัญญาและความสามารถ 2) ปฏิบัติหน้าที่ในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ 3) ปรับปรุงและพัฒนางานให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และ 4) ปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่น และอดทน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 22 - 23) ได้กำหนดขอบข่ายของมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนดังนี้

1. มุ่งมั่นในการทำงานเพื่อตนเอง ได้แก่ การมุ่งมั่นตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน การรู้จักดูแลรักษาเครื่องใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่ในสภาพที่ดี และมีความเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง

2. มุ่งมั่นในการทำงานเพื่อสังคม ได้แก่ การมีความรับผิดชอบที่จะต้องกระทำต่อผู้อื่นที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน เพื่อความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคม โดยนักเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องมุ่งมั่นในการปฏิบัติต่อสังคมดังนี้

2.1 หน้าที่ต่อครอบครัว ต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครองและบิดา-มารดา ช่วยเหลืองานตามความสามารถ และโอกาส ประพฤติตนเป็นคนดีและตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

2.2 หน้าที่ต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน ต้องรักเพื่อนเหมือนพี่น้อง ช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ถูกที่ควร ไม่เอาเปรียบเอาเปรียบเพื่อน ให้อภัยกันเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ให้อภัยคำสาปแช่งเพื่อน ช่วยกิจการงานของห้องเรียน ปฏิบัติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัย และพยายามสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนในทางที่ถูกที่ควร

2.3 หน้าที่ต่อโรงเรียน ต้องรักษาความสะอาดของโรงเรียนถนอมรักษาของใช้ของโรงเรียน ไม่ทำลายสมบัติของโรงเรียน ช่วยกิจการงานของโรงเรียน รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน และสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้แก่โรงเรียน

2.4 หน้าที่ต่อชุมชน ต้องรักและภูมิใจในชุมชนของตนเคารพและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบข้อบังคับในชุมชนของตน ช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมสะอาดสวยงามน่าอยู่อาศัย ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน เช่น ช่วยปลูกต้นไม้ ช่วยขุดลอกคูคลอง ช่วยรักษาสาธารณสมบัติของชุมชน ช่วยรักษาความปลอดภัยสอดส่องช่วยเหลือเมื่อมีเหตุร้าย และสามัคคีเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนสมาชิกในชุมชน

2.5 หน้าที่ต่อประเทศชาติ ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่หลีกเลี่ยงการเสียภาษี ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ จงรักภักดี และป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักษาซึ่งความเป็นไทย ศิลปวัฒนธรรมและความสามัคคี

สุวรินทร์ ราชันจรนภาลย์ (2547, หน้า 5) ได้กำหนดขอบข่ายของมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนดังนี้

1. มุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

2. มุ่งมั่นรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อมีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผนงานและป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

3. มุ่งมั่นรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่บิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้น จะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

4. มุ่งมั่นในการช่วยเหลือสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมด้วยความเต็มใจ เต็มที่บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและ

สังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้มีความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคม

พสุ เดชะรินทร์ (2547, หน้า 12) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงาน ประสบความสำเร็จและก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กร มี 2 ปัจจัยคือ

1. พลังงาน (energy) หมายถึงความมุ่งมั่น ทুমเท พลังงาน ความตั้งใจใน อันที่จะทำงานใดงานหนึ่ง ให้ประสบผลสำเร็จ

2. การมุ่งเน้น (Focus) หมายถึงการนำความมุ่งมั่น ทুমเท หรือพลังงานที่มี มุ่งมั่นในการที่จะมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายที่ชัดเจน และยังคงมุ่งไปในเป้าหมายนั้น ถึงแม้ว่าจะมี ปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นก็ตาม บุคคลหรือผู้บริหารที่จะประสบความสำเร็จหรือทำงานได้ สำเร็จนั้น จะต้องมียังพลังงาน (energy) และการมุ่งเน้น (focus) อยู่ในตัว แต่ถ้าขาดด้านใด ด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้านย่อมจะส่งผลการทำงานให้สำเร็จได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 34) กล่าวว่าผู้ที่ มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเพียรพยายาม ทুমเทกำลังกาย กำลังใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน ซึ่งประกอบด้วย ขอบข่ายดังนี้

1. ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ
1) เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2) ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ และ
3) ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง

2. ทำงาน ด้วยความเพียรพยายามและอดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ทুমเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน
2) พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ และ 3) ซึ่ชื่นชมผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (2552, หน้า 4) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความมุ่งมั่นในการทำงาน ดังนี้ ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความมุ่งมั่น ในการทำงาน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ความมุ่งมั่นจะประกอบด้วยความวิริยะ อุตสาหะ เพราะในการทำงานย่อมมีอุปสรรค และปัญหาคอยทำลายความตั้งใจและสมาธิ ขนาด พระพุทธองค์ยังมีการมาผจญ นัประสาธะไรกับปัญชน ย่อมมีอุปสรรคอย่างแน่นอน โดยเฉพาะ สังคมไทยที่ได้รับการปลูกฝังจากนวนิยายหรือละครที่มีแต่ความอิจฉาริษยา หรือใครได้ดีเป็น ไม่ได้ต้องคอยจ้องทำลายกันอยู่ตลอด แต่ผู้นำคงไม่ย่อท้อต่อขวากหนามที่มาขวางกั้น พึงระลึก ถึงคำกล่าวของหลวงวิจิตรวาทการที่ว่า “ชีวิตคือการต่อสู้ ศัตรูคือยาชูกำลัง อุปสรรคและปัญหา คือหนทางแห่งความสำเร็จ” ซึ่งต้องเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร ต้องมองว่าคนที่ไม่เห็นด้วยกับตนนั้น เป็นไม้บรรทัดวัดความอดทนและความมุ่งมั่นในการทำงานของตน นอกจากนี้ลองสังเกตง่าย ๆ ว่า ถ้าว่าวจะขึ้นได้ต้องมีลมต้าน ปลาเป็นยอมว่ายทวนน้ำแต่ปลาตายเท่านั้นที่ลอยตามน้ำ

ถ้าผู้นำใช้ความมุ่งมั่นและทุ่มเท โดยดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ก็นับว่าเป็นผู้นำคุณภาพอย่างภาคภูมิใจ

กูด (Good, 1983, p.132) ได้กล่าวองค์ประกอบของการมุ่งมั่นในการทำงานที่จะให้ประสบความสำเร็จว่าประกอบด้วย 1) มีความกระตือรือร้นและตั้งใจในการทำงาน 2) พยายามแก้ไขข้อบกพร่องของตนอยู่เสมอ 3) ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเข้มแข็งอดทน 4) ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งธุระการงานของตน 5) ควบคุมตนเองให้ใช้เวลาในการทำงานตามที่กำหนด 6) แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ 7) ใช้เวลาว่างของตนทำงานที่เป็นประโยชน์ 8) ให้ความคิดเห็นและความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ 9) มีความรับผิดชอบและไม่ทอดทิ้งงาน และ 10) ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ทอมมี (Tommy, 2008, pp.2-3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการมุ่งมั่นในการทำงานที่จะให้ประสบความสำเร็จว่าประกอบด้วย

1. มีความอดทนพากเพียร จะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จนั้น มักมีได้ไฉไลด้วยกลีบกุหลาบ แต่เต็มไปด้วยอุปสรรคมากมายเสมอ น้อยคนนักที่จะฟันฝ่าอุปสรรคขวากหนามเหล่านั้นไปได้ จึงกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ไปแต่หากสามารถอดทนพากเพียรไม่ว่าจะเผชิญกับปัญหาหรือแรงกดดันใด ก็จะสามารถเป็นคนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จได้ ในการที่จะเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีคุณลักษณะดังนี้

2. มีระเบียบวินัย มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า มีความกระตือรือร้นที่จะทำให้งานสำเร็จ และหมั่นฝึกฝนตนเอง ความไม่มีวินัยทำให้คนไม่มีเป้าหมายในการทำงาน ไม่มีการวางแผนล่วงหน้าหรือการผลักดันด้วยความกระตือรือร้นให้เกิดขึ้นจริง ลักษณะนิสัยเช่นนี้นั่นต่อให้มีความตั้งใจดีสักเพียงใด จะไม่สามารถประสบผลสำเร็จหรือพบความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

3. มีความเอาใจจริงเอาใจ โดยการเห็นคุณค่าในสิ่งที่เราทำ รู้และกระทำสิ่งที่ตระหนักในคุณค่านั้นอย่างตั้งใจ มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้าอย่างดี มีพลังในการทำงาน ทุ่มเทชีวิต เอาใจใส่และรับผิดชอบจนถึงที่สุด รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ทำงานโดยไม่จำเป็นต้องให้มีผู้ใดมาคอยกระตุ้นหรือว่ากล่าวตักเตือน

4. มีมนุษยสัมพันธ์ดีและไวต่อความรู้สึกผู้อื่น มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจริงใจ ไม่เห็นแก่ตัว และเป็นผู้ที่สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นก่อน หยิบยื่นออกไปและสำแดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะเป็นมิตรที่จริงใจกับเขา รวมถึงลงทุนสร้างมิตรภาพบนฐานของการเห็นคุณค่า เพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์อันดีเพื่อนแท้

นาริต้า (Nalita, 2009, pp.1-2) ได้กล่าวถึงความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) เป็นการแสดงออกถึงความมุ่งมั่น การยืนยัน และความแน่วแน่ในด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของตนต่อที่ประชุมกลุ่มหรือ ทีมงานในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการชักจูงให้ผู้อื่นยอมรับและมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายของกลุ่มหรือทีมงาน ซึ่งพบว่าคนที่ประสบความสำเร็จในการทำงานโดยส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในความคิด

(assertiveness) สูงกว่าคนที่ไม่มี ความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) และคุณลักษณะของผู้ที่มีความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) นี้เองเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่องค์การต้องการและคาดหวังจากพนักงาน

การสร้างให้เกิดความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) นั้นไม่ยาก เพียงแต่ขอให้คุณปฏิบัติตามหลักหรือแนวคิดของการพัฒนา หรือหลัก 4-D ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาความรู้ (develop your knowledge) ก่อนอื่นจะต้องสำรวจตนเองก่อนว่ามีความรู้ในสายวิชาชีพของตนมากน้อยแค่ไหน ซึ่งความรู้จะเป็นแรงสนับสนุนให้เกิดความมั่นใจในความคิด การพูด และการกระทำ ทั้งนี้ความรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฟังผู้เชี่ยวชาญ การพูดกับผู้รู้ การอ่านหนังสือ และนอกจากความรู้ในสายวิชาชีพของตนเองแล้ว ก็อาจจำเป็นต้องรู้ในสายวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับสายวิชาชีพของตนอีกด้วย

2. พัฒนาความคิด (develop your thinking) ในการพัฒนาความคิดนั้นจะต้องนำความรู้ต่างๆ ทั้งหมดที่มีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน โดยการคิดหาแนวทางที่จะพัฒนาและปรับปรุงระบบการทำงานทั้งของตนเองและของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความคิดริเริ่มหรือความคิดสร้างสรรค์ของตนเองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อตนเองจะต้องรู้จักฝึกคิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

3. พัฒนาการนำเสนอ (develop your presentation) สิ่งที่คุณเองคิดขึ้นจะสมบูรณ์แบบได้นั้นจะต้องมีความพร้อมและกล้าพอที่จะนำเสนอข้อมูลหรือความคิดเห็นของตนเอง โดยการนำเสนอต่อทีมงานหรือต่อที่ประชุม ซึ่งจะต้องไม่กลัวข้อคัดค้านหรือข้อโต้แย้งของผู้อื่น คุณจะต้องกล้าเผชิญความจริง และยอมรับในความคิดของผู้อื่น เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ นั้นมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนระบบความคิดของตนเอง

4. พัฒนาการโน้มน้าวชักจูง (develop your persuasion) ในการพัฒนาการโน้มน้าว จะต้องมียุทธศาสตร์หรือเทคนิคในการโน้มน้าวชักจูงให้อีกฝ่ายเชื่อและคล้อยตามความคิดเห็นหรือสิ่งที่ยื่นกรานและมั่นใจว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งผู้ที่มีความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ มีความคิด และสามารถนำเสนอความเห็นของตนต่อผู้อื่นแล้ว ควรจะมีวิธีการจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนนำเสนอ การโน้มน้าวชักจูงให้ผู้อื่นเชื่อแน้นตนจะต้องมีความมั่นใจและหากเป็นไปได้ควรจะยกตัวอย่างจากประสบการณ์ที่มีประกอบการโน้มน้าว ให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นคล้อยตามไปกับตนด้วยและสิ่งหนึ่งที่ผู้ที่มีความมุ่งมั่นในความคิด (assertiveness) สูงจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก นั่นก็คือ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นที่มีมุมมองที่แตกต่างไปจากตน ซึ่งความคิดเห็นเหล่านั้นอาจจะเป็นสิ่งจุดประกายให้มีความคิดใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของตนเองก็เป็นได้

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนมีดังนี้

1) ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การงาน 2) มีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3) ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ 4) ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วย

ตนเอง 5) ทำงาน ด้วยความเพียรพยายามและอดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย 6) มีความทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 7) พยายามแก้ปัญหา และอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ และ 8) ชื่นชมผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

7. รักความเป็นไทย

7.1 ความหมายของรักความเป็นไทย

จินตนา บุญบงการ (2544, หน้า 4-5) กล่าวว่า รักความเป็นไทย หมายถึง การแสดงออกถึงความรักอิสระภาพหรือความเป็นไทย การเป็นตัวของตัวเองหรือปัจเจกบุคคล นิยมแบบไทย (individualism)

ยงยุทธ เกษสาคร (2544, หน้า 117) กล่าวว่า รักความเป็นไทย หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล โดยปฏิบัติตามวิถีความเป็นไทย วัฒนธรรม ประเพณีไทย อย่างภาคภูมิใจ ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงรักษ์ ภูมิใจ และสืบสานการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2545, หน้า 17) กล่าวว่า รักความเป็นไทย หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมหรือทางความคิดที่จะรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่ และปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2548, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า รักความเป็นไทยใน 3 ลักษณะดังนี้

1. ความภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย หมายถึง สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย ได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งเอกลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย

2. ความภูมิใจในการปกครอง การเมือง ระบบของสังคมไทย และทรัพยากรของประเทศ หมายถึง ความรู้สึกภูมิใจในโครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในสังคมไทย เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา เป็นต้น

3. ความภูมิใจในวิถีชีวิตความเป็นไทย หมายถึง วิถีชีวิตการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ เช่น การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย การกินการอยู่ และบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของคนไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 39) กล่าวว่า รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เบคเคอร์ (Becker, 1990, p.35) กล่าวว่า การแสดงความรักต่อประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตนที่มีความเกี่ยวข้องที่เป็นคนในชาติ

มีความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในการะหน้าที่ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของไทย และมีความรู้สึกจงรักภักดีต่อชาติไทย

สเตียร์ (Steers, 1991, p.79) ได้กล่าวถึงการแสดงความรักที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย ว่า เป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีลักษณะทั้ง 3 ประการคือ ความเชื่อมั่นและยอมรับในคุณค่า และคุณประโยชน์ ความต้องการที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ และความผูกพันที่แสดงออกมาทางความจงรักภักดี

สรุปได้ว่า รักความเป็นไทย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความตระหนัก เห็นคุณค่า และสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย รวมถึงสามารถใช้ภาษาไทย เลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

7.2 ความสำคัญของรักความเป็นไทย

อังศวีร์ ทองรอด (2548, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรักความเป็นไทย ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสวยงามและเป็นแหล่งศูนย์รวมวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของโลกหลายอย่าง โดยมีกรุงเทพมหานคร ศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร และเมืองแห่งวัฒนธรรม (Bangkok the city of culture) ของประเทศ เป็นประตูด่านสำคัญที่เปิดรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ก่อนจะกระจายไปตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญตามจังหวัดต่าง ๆ ในปี 2547 กรุงเทพมหานครได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับ 1 ของเอเชีย และอันดับ 4 ของโลก ประจำปี 2547 จากการจัดอันดับ World's Best Award 2004 ของนิตยสาร Travel Leisure จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีความงดงามด้านทัศนียภาพมีศิลปวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น รวมทั้งมีอาหารรสชาติอร่อยได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ซึ่งจากดัชนีวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า กรุงเทพมหานครยังมีจุดเด่นอีกหลายประการที่ช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การมีอัยยาศัยไมตรีของคนไทย สถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย คุณภาพของสินค้าและแหล่งช้อปปิ้ง วัด พระราชวัง พิพิธภัณฑ์และโบราณสถานต่าง ๆ รวมถึงรสชาติอาหารไทย แต่สำหรับบริการที่ได้รับจากมัคคุเทศก์ ความสะอาดของถนนหนทาง และป้ายบอกทางและบอกสถานที่นั้น ถึงแม้ตัวเลขความพึงพอใจจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แต่ก็พบว่าอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเด็นอื่น ๆ

สุวิญ รักษัตย์ (2553, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรักความเป็นไทย ไว้ว่า ถึงเวลาแล้วที่ต้องหันมาดูแลเรื่องการให้ความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเป็นเอกลักษณ์ของไทยได้แล้ว เพราะประเทศไทยไม่ได้ให้ความสนใจด้านนี้จึงทำให้ประเทศนี้ไม่รู้จักตัวตนที่แท้จริง ใครก็ตามที่ไม่สามารถเข้าใจความเป็นตัวตนของตนได้ชัดเจน ผู้นั้นก็ไม่อาจทำอะไรที่จะทำอย่างมีเป้าหมายและทิศทางได้ ประเทศไทยก็คือ ตัวตนหนึ่งที่ถูกกลืนแถมบดจะสูญสลายไปจากความรู้สึกทางวัฒนธรรม โชคดีที่ประเทศนี้มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่

บุรพมหากษัตริย์และปฐนียบุคคลได้สร้างไว้อย่างเข้มแข็งจึงยังคงรักษาเอกลักษณ์หรือลักษณะประจำชาติไว้ได้ ซึ่งเอกลักษณ์หรือลักษณะประจำชาติในทางวิชาการมีความหมาย 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก หมายถึง ลักษณะที่เป็นอุดมคติซึ่งสังคมต้องการให้คนในสังคมนั้นยึดมั่นเป็นหลักการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งดีงามและให้การเทิดทูนยกย่องอีกประการหนึ่ง หมายถึงลักษณะนิสัยที่คนทั่วไปในสังคมนั้นแสดงออกใสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในการทำงาน การพักผ่อนหย่อนใจ การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และในการดำเนินชีวิตทั่วไปในสังคมเป็นลักษณะนิสัยที่พบคนส่วนใหญ่ของประเทศและส่วนมากมักจะแสดงออกโดยไม่รู้ตัว เพราะเป็นเรื่องของความเคยชินที่ปฏิบัติกันมาอย่างนั้น เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยที่เด่นๆ มีดังนี้

1. ความรักอิสรภาพหรือความเป็นไท คนไทยมีลักษณะนิสัยไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจบังคับของผู้อื่น ไม่ชอบการควบคุมบังคับเข้มงวด ไม่ชอบการกดขี่หรือให้ผู้อื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวสั่งการในรายละเอียดในการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว คนไทยเป็นที่หยิ่งและรักศักดิ์ศรีของตนเอง การบังคับน้ำใจกันหรือฝืนความรู้สึกของกันและกันถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำ จะถือความต้องการและความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นใหญ่ในทำนอง “ทำอะไรได้ดังใจคือไทแท้” คนไทยไม่ต้องการเอาตัวเองเข้าไปผูกพันกับเรื่องของคนอื่นและไม่ต้องการเข้าไปมีพันธกรณีซึ่งจะจำกัดเสียภาพของตนเองซึ่งลักษณะนิสัยเช่นนี้ทำให้สังคมไทยดำรงความเป็นชาติเอกราชมาได้ทุกวันนี้ และช่วยป้องกันมิให้เกิดการปกครองแบบกดขี่ขึ้นในประเทศ การรักความเป็นไททำให้คนนิยมประกอบอาชีพนี้ก็ไม่ใช่อำนาจส่วนตัว ในส่วนเสีย ความรักอิสรภาพทำให้ไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันกับหน้าที่ การถือตัวเองเป็นใหญ่ในบางครั้งอาจจะทำให้การประสานงานและการทำงานกลุ่มมีปัญหาถึงวัฒนธรรมของคนทุกเพศทุกวัย ทุกกลุ่มซึ่งแตกต่างกันเพราะคนทุกกลุ่ม แต่ก็สามารถผสมกลมกลืนกันและอยู่รอดภายใต้สังคมไทยและวัฒนธรรมไทย

2. เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สุภาพอ่อนโยน คนไทยมีลักษณะนิสัยช่วยเหลือกันและกันด้วยน้ำใสใจจริง ไม่ชอบเอาเปรียบใคร ไม่ซ้ำเติมผู้แพ้ โกรธง่ายหายเร็ว เป็นมิตรกับทุกคน ดอนรับแขกแปลกหน้าด้วยความอบอุ่น คนต่างชาติดต่างศาสนาที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยจะได้รับสิทธิเท่าคนไทย ประเทศไทยได้ชื่อว่า มีการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมกับคนจีนได้ดีที่สุด

3. เคารพผู้มีอาวุโส เชื่อฟังอำนาจสังเกตสรรพนามที่ใช้กันอยู่ในสังคม ทำให้เราทราบถึงการเคารพนบอบเชื่อฟังผู้ที่มีอำนาจ เช่น ชพณฯ ท่าน ท่าน ได้เท้า กระผม เคารพนับถือผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจเหมือนร่มโพธิ์ ร่มไทร มีการยกย่องเป็นพิเศษ สมควรเข้าเป็นลูกน้อง รับผิดชอบด้วยความเต็มใจ ผู้ใหญ่ก็มีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่ลูกน้องหรือต่อผู้น้อยช่วยเหลือลูกน้องอย่างเต็มที่ ถ้าผู้ใหญ่ไม่ทำตามหน้าที่ ผู้น้อยก็ไม่จำเป็นต้องให้ความเคารพ

4. รักความโอ้อ่า แต่เดิมคนไทยมักจะหยิ่งและเชื่อมั่นในเกียรติของตนเอง มีคติประจำใจว่า “หยิ่งในเกียรติแต่ไม่เหยียดผู้อื่น” ถือว่าคนเรามีสิทธิเท่ากัน ภายนอกอาจจะดูเป็นคนชนชั้นต่ำ แต่ก็ไม่ชอบให้ใครมาดูถูก ชอบการเคารพยกย่อง จึงมักแสดงความโอ้อ่า

ออกมาเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ เช่น ชอบยศ ชอบตำแหน่ง ชอบจัดงานเลี้ยงใหญ่ๆ ชอบด้วยความฟุ้งฟ่า นิยมการรับประทานอาหารตามภัตตาคารแพงๆ นิยมใช้ของต่างประเทศ ชอบจัดงานเลี้ยงใหญ่โต แม้บางครั้งอาจเกินฐานะไป

5. รักสันโดษพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มักน้อย คนไทยส่วนใหญ่เชื่อเรื่องทำบุญกรรมแต่ง ไม่ทะเยอทะยาน พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ไม่กระตือรือร้นเท่าที่ควร ถือว่าคนเราทุกคนอาจหาความสุขให้ตนเอง โดยอยู่ที่ใจเป็นสุข ทุกอย่างก็เป็นสุข ไม่ขอความช่วยเหลือใคร จากการมักน้อยนี้ทำให้คนไทยสามารถเอาตัวรอดมาได้ทุกยุค ทุกสมัย คนไทยเราถือว่า ไม่ควรตื่นเต้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ใจเย็นไว้ก่อน เจยไว้ก่อนเป็นดี ถือคติไม่เป็นไร

6. ย้ำความเป็นตัวของตัวเอง ลักษณะของคนไทยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ถือว่า ตนของตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ใครจะดีจะเด่นอยู่ที่บุญจากชาติก่อน แข่งเรือแข่งพาย แข่งได้ แข่งบุญแข่งวาสนาไม่ได้ ไม่ชอบให้ใครมายุ่งเรื่องส่วนตัว ตนเองสามารถหาความสุขในชีวิตให้ตนเองได้ ไม่ชอบการบังคับจิตใจ

7. รักอิสรภาพ คนไทยชอบความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช้ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ทำให้คนไทยดำรงความเป็นเอกราชมาได้ จนถึงทุกวันนี้ นิยมประกอบอาชีพ เช่น ชาวนา ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ข้าราชการ เพราะไม่มีใครมีอำนาจเหนือส่วนตัว ไม่ค่อยชอบทำงานตามห้างร้านบริษัท (นอกจากคนไทยเชื้อสายจีน) นอกจากจะให้ค่าตอบแทนสูง จากลักษณะข้อนี้ทำให้คนไทยบางครั้ง การประสานงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควรไม่ค่อยมีความผูกพันต่อหน้าที่

8. นิยมหาความสุขจากชีวิต คนไทยถือว่าควรหาความสุขจากชีวิตให้มากที่สุด ควรทำตามธรรมชาติ ปล่อยให้สบายไปเรื่อยๆ ไร้เรงแถมใส คุณสมบัติอันนี้จิตใจชาวต่างประเทศ คนไทยไม่ค่อยทุกร้อนในสิ่งใด การที่คนไทยนิยมหาความสุขจากชีวิต ทำให้คนไทยรู้จักประสานประโยชน์ รู้จักยืดหยุ่นในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า วัฒนธรรมที่รับมาจาก จีน อินเดีย มาปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตชอบใช้ชีวิตง่าย ๆ มีสุขภาพจิตมั่นคง เป็นการยากพอสมควร ในการที่จะเปลี่ยนค่านิยมให้คนไทยรู้จักหน้าที่ระเบียบปฏิบัติ การประหยัดและการควบคุมใจตนเอง

วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมและความเจริญของประเทศชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้มีพระราชดำรัสที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทยไว้ว่า “การรักษาวัฒนธรรม หรือการรักความเป็นไทย คือ การรักษาชาติ” ซึ่งพระราชดำรัสนี้มีความสำคัญและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สมควรที่คนไทยทุกคนจะได้ตระหนักและถือเป็นจุดยืนอันสำคัญเพื่อใช้เป็นหลักในการวางแผนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชาติไทย เมื่อรู้จักความพิเศษของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยอย่างนี้ก็ต้องรู้จักใช้วัฒนธรรมนี้ให้เป็นประโยชน์ สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมขึ้น ให้วัฒนธรรมเป็นตัวหล่อหลอมความเป็นไทย ถ้าเป็นไปได้ต้องกลับมาใช้ภูมิภาคเป็นเขตปกครองไปยังที่จะ

ได้ทำความเจริญขึ้นกับถิ่นนั้นๆ อย่างจริงจัง ภายใต้ความเป็นไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานจะงดงามทั้งประเทศ กลับมาเอาจริงเอาจังกันได้แล้ว

เบคเคอร์ (Becker, 1990, p.37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักความเป็นไทยไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่สวยงามและมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามมากมาย จึงเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวหรือศึกษาหาความรู้ ในแต่ละปีจะมีชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทยมากมาย ดังนั้นคนไทยจึงควรที่จะร่วมกันอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่สืบไป

สเตียร์ (Steers, 1991, p.80) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรักความเป็นไทยไว้ว่า เมืองไทยเป็นเมืองแห่งเสรีภาพ ประชาชนคนไทยรักความเป็นอิสระ มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน รวมถึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งถึงได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีงามที่สุดที่หลายประเทศทั่วโลกไม่มี ดังนั้นคนไทยนับได้ว่าเป็นผู้ที่โชคดีที่มีกษัตริย์ดี และมีวัฒนธรรมอันดีที่น่าหวงแหนและรักษาเอาไว้

สรุปได้ว่าการรักความเป็นไทยเป็นคุณลักษณะที่คนไทยทุกคนพึงมี ต้องมีความตระหนัก หวงแหน ร่วมกันอนุรักษ์และรักษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทย คงอยู่สืบไป

7.3 ขอบข่ายของรักความเป็นไทย

พนัส หันนาคินทร์ (2544, หน้า 36) กล่าวถึงขอบข่ายของรักความเป็นไทยประกอบด้วย

1. รักอิสระภาพหรือความเป็นไทย ไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจของผู้อื่น ไม่ชอบการควบคุมบังคับเข้มงวด ไม่ชอบการกดขี่หรือให้ผู้อื่นเข้ามายุ่งเกี่ยว สั่งการในรายละเอียดในการทำงาน และการดำเนินชีวิตส่วนตัว
2. ย้ำความเป็นตัวของตัวเอง การให้คุณค่าในความเป็นตัวของตัวเองในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล ควรจะยึดหลักเกรงใจกัน ซึ่งหมายถึง การไม่เรียกร้องบังคับให้คนอื่นทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ
3. รู้สึกมักน้อย สันโดษและพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างนี้ ไม่มีความดิ้นรน ทะเยอทะยานที่จะเป็นเหมือนบุคคลอื่น
4. ย้ำการหาความสุขจากชีวิต รักความสนุกสนานร่าเริง ไม่มีความจริงจังในชีวิต ชอบชีวิตแบบง่าย ๆ เพื่อความสุขในปัจจุบัน
5. ย้ำการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ แสดงความอ่อนน้อมและเคารพผู้ที่อาวุโสกว่าตน
6. มีความสุภาพอ่อนโยน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นมิตรกับคนทุกคน นิยมความจริงใจ

สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 7) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงรักความเป็นไทยประกอบด้วย 1) รักอิสระไม่ขึ้นกับใคร 2) เคารพผู้อาวุโส ยกย่องผู้มีอำนาจมีตำแหน่ง 3) มีเมตตา

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ โอบอ้อมอารี ไม่เบียดเบียนใคร มีน้ำใจไมตรี และยกย่องผู้ที่ทำความดี อันผลมาจากการนับถือพุทธศาสนา และ 4) ยกย่องผู้ที่มีความรู้

ยงยุทธ เกษสาคร (2544, หน้า 117) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ประกอบด้วย 1) มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย 2) เห็นคุณค่า ชื่นชม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย 3) ร่วมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย 4) มีความกตัญญูตักเตือน 5) ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และ 6) เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 6.1) ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 6.2) ชักชวนแนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง 7) อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 7.1) นำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมในวิถีชีวิต 7.2) ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย และ 7.3) แนะนำมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

อังศวีร์ ทองรอด (2548, หน้า 3) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงรักความเป็นไทย จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. ลักษณะของคนไทยภาคกลาง คนไทยที่อยู่ภาคกลางของประเทศไทย ลักษณะเด่นคือ รักอิสรภาพและความเป็นตัวเอง จากอดีตคนภาคกลางต้องพบกับสงครามมาโดยตลอด ทำให้รักอิสรภาพ เนื่องจากคนภาคกลางอยู่ในศูนย์กลางแห่งเศรษฐกิจ เป็นที่ตั้งสถานที่สำคัญของประเทศทำให้คนในภาคกลางต้องต่อสู้ดิ้นรน แข่งขัน ต้องพึ่งตนเอง ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ เชื่อคนยาก ชอบทำงานด้วยตนเอง ไม่รวมกลุ่ม ตั้งบ้านเรือนแบบเอกเทศ มีรั้วรอบขอบชิด ไม่ชอบอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่น ไม่ชอบสัมพันธ์กับใคร ชอบชิงดีชิงเด่น มีนักเลงมาก และมักคิดว่าตนเองเก่งเสมอ เป็นพระเอกเสมอ

2. ลักษณะของคนไทยภาคใต้ ลักษณะเด่นของคนภาคใต้ ตื่นตัวเร็ว และพูดเร็ว มีช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีทั้งภูเขาและทะเล มีช่องทางทำงานมาก ชอบแสวงหาความรู้ เกาะกลุ่มกันมาก เชื่อในผู้นำ

3. ลักษณะของคนไทยภาคเหนือ ลักษณะเด่นของคนไทยภาคเหนือชอบช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน มองโลกในแง่ดี เพราะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่เป็นภูเขาและน้ำตก มีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นกันเองกับคนทั่วไป ไม่ชอบแสดงตน เชื่อธรรมชาติและบรรพบุรุษ

4. ลักษณะของคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะเด่นของคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ รักสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มักน้อย ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข มีความอดทน ทำงานหนัก เวลาสนุกก็รื่นเริงเต็มที่ การตั้งบ้านเรือนก็ตั้งเป็นหมู่บ้าน พึ่งพาอาศัยกันและกัน เชื่อธรรมชาติ นับถือผู้อาวุโส

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 39-45) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้ มีความภาคภูมิใจใน

ชนบทนิยมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวที ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ และมีสัมมาคารวะ 2) ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย และ 3) ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามชนบทนิยมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมไทย

สุวิญ รักษัตย์ (2553, หน้า 1-3) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้ 1) ความรักอิสรภาพหรือความเป็นไท 2) เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สุภาพอ่อนโยน 3) เคารพผู้มีอาวุโส 4) รักความโอ้อำ 5) รักสันโดษ 6) ยำความเป็นตัวของตัวเอง 7) รักอิสรภาพ และ 8) นิยมหาความสุขจากชีวิต

เบคเคอร์ (Becker, 1990, p.35) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้ 1) มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตน 2) เคารพและปฏิบัติตามชนบทนิยม และวัฒนธรรมอันดีงามในชุมชน 3) ไม่ทำลายสมบัติของชาติ 4) รักษาและร่วมกันสร้างชื่อเสียงให้กับชาติ 5) ให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และ 6) สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนสมาชิกในชุมชน สังคม หรือคนในชาติ

สเตียร์ (Steers, 1991, p.79) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายดังนี้ 1) ปฏิบัติตนตามชนบทนิยมและวัฒนธรรมในชุมชน 2) ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนและสมบัติของชาติ 3) ให้ความร่วมมือในการสอดส่องดูแลสมบัติของชาติ 4) จงรักภักดีต่อประเทศชาติ 5) มีส่วนร่วมกับกิจกรรมสำคัญของชาติ และ 6)บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ความเจริญให้แก่ชุมชน สังคม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงรักความเป็นไทย ประกอบด้วย 1) มีความภาคภูมิใจในชนบทนิยมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย 2) มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ 3) อนุรักษ์และร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 5) มีความสุภาพอ่อนโยน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

8. มีจิตสาธารณะ

8.1 ความหมายของมีจิตสาธารณะ

บรรทม มณีโชติ (2534, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของมีจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายในคือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิต และส่งผลการสู่การกระทำภายนอก

ยุทหนา วรุณปิตกุล (2544, หน้า 181-183) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546, หน้า 16) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่ง

ที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา

หฤทัย อาจปรู (2546, หน้า 103-104) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจาก ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้าน การรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วม ในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและ มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2547, หน้า 2) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง การแสดงออก ของบุคคลที่เป็นประโยชน์แก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษา ผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 46) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2552, หน้า 1) ได้ให้ความหมาย ของมีจิตสาธารณะว่าการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่ง ผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

มิเชลิส (Michaelis, 1993, p.277) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะหมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้อื่นผู้ใด จิตสาธารณะจึง เป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็สาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษา ร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้ง ขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษา สาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การ ประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแล รักษาให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจน ร่วมมือกระทำเพื่อให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษา ประโยชน์ส่วนรวม

สมิธ (Smith, 1995, p.13) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรม ภายใต้อย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ เป็นภาวะทางจิตตื่นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาท สัมผัสทั้งห้า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ ระหว่างประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

แพ็คเกอร์ (Packer, 1996, p.8) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

สรุปได้ว่า มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

8.2 ความสำคัญของมีจิตสาธารณะ

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, และสังคม สัจจกร (2545, หน้า 22 – 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะว่า การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน การที่คนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบต่อบุคคลซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา และสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา กล่าวคือ ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัวจะมีมากขึ้น ที่สำคัญจะก่อให้เกิดปัญหาต่อชุมชน และสังคมตามมา กล่าวคือ ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพ เช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง อาชญากรรมในชุมชนจะมีเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสูง ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพยากรกลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น และประการที่สำคัญจะส่งผลกระทบต่อชาติ ซึ่งถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลังเนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ก็จะได้ไม่ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

นันทวัฒน์ ชุนชี (2546, หน้า 16) กล่าวว่า มีจิตสาธารณะเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสาธารณะเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสาธารณะจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และใช้จิตสาธารณะของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆ ตามมา

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะว่า การมีจิตสาธารณะ ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี ถ้าบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อหลายระดับ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชนประเทศชาติ และมีผลต่อระดับโลกตามมา ในการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม วัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อน ที่ดัดง่าย” การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย และโดยเฉพาะความเหมาะสมด้านพัฒนาการทางจิตใจ

ของเด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก เพราะในวัยเด็ก จะสามารถเห็นความแตกต่าง สามารถคิดเปรียบเทียบ คิดแยกแยะวัตถุออกเป็นหมวดหมู่ ขั้นตอน รู้จักคิดโดยใช้การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว แทนการสนใจตนเอง ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้น จะทำให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดี ที่เหมาะสม ของครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป

วิรุณ ตั้งเจริญ (2547, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจาก ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้าน การรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วม ในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ อย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและ กัน รวมทั้งร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความสุข และความพยายามในการ ปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยอันพึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทย ต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะ ที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็ลพลเมืองไทยและพลโลก โดย มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ

ชาร์มา (Sharma, 1990, p. 607) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะ ว่า นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่โลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ก้าวสู่โลกของ การปฏิวัติอุตสาหกรรม จนกระทั่งทุกวันนี้มนุษย์ได้มีความพยายามในการศึกษาค้นคว้าทาง วิทยาศาสตร์ โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อประดิษฐ์และสร้างเทคโนโลยีที่ปรากฏ ลักษณะออกมาเป็นนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยสมองที่สามารถสร้างวิทยาการต่าง ๆ เพื่อตอบคำถาม ให้กับสิ่งที่ยังไม่รู้และการแก้ปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ด้วยการนำเอาผลผลิต จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาสร้างให้เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกสบายให้กับการดำรงชีวิต นานาประการจนกระทั่งทุกวันนี้ ประชากรของสังคมโลกก็มีเทคโนโลยีทันสมัย ทำให้การสื่อสาร การเดินทาง การสนองตอบความต้องการของปัจเจกและสังคม ร่นเวลา และมีประสิทธิภาพใน ระยะเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตของสมาชิกสังคมโลก ในศตวรรษที่ 21 นี้ ก็จะได้เห็นได้ว่าการผลิตเทคโนโลยี การสร้างสิ่งประดิษฐ์แค่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้แก้ปัญหาไปทุกอย่างจะเห็นได้จากปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นในรูปแบบที่ต่างๆ นากลับ ปัญหาทางการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงที่มุ่งการเข้ายึดพื้นที่ทางเศรษฐกิจของกันและกัน ตลอดจนปัญหาทาง การเมืองที่แบ่งแยกการปกครองที่ยึดถาวรระบบระเบียบที่แตกต่างกันเหล่านี้เป็นต้น ทำให้แนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง ผุดขึ้นในกลุ่มมนุษยชาติก็คือ นอกเหนือจากการสร้างเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นคู่กันไป คือ การมีจิตสาธารณะ ให้เกิดขึ้นในใจของคนทั่วไป

มิเชลิส (Michaelis, 1993, p.279) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะว่า การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นของส่วนรวมนั้น สาเหตุเกิดจากปัญหาต่างๆ มากมาย ดังนี้

1. สังคมปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งบริโภคนิยม ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของวัตถุเป็นหลัก ให้ความสำคัญแก่มูลค่ามากกว่าคุณค่า มุ่งการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำมาดัดแปลงเป็นเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ตน เป็นสังคมที่ไหลไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ของความเป็นวัตถุนิยมเป็นสังคมที่เชื่อในลัทธิเอาอย่าง และการแข่งขันเพื่อสร้างปริมาณมากกว่าคุณภาพเป็นสังคมที่วัดกันที่ความมั่งคั่งแห่งการมีผลผลิตทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เหนือกว่ากัน

2. ในด้านสุขภาพ เป็นสังคมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่รวดเร็ว ทำให้อัตราผู้สูงอายุมีจำนวนมากและในอนาคตจะเป็นชนกลุ่มใหญ่ของโลก ตัวอย่างในประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 2033 ประชากรผู้สูงอายุ 58 ปี ขึ้นไปจะเพิ่มขึ้น 23% เป็นต้น อย่างไรก็ตามถึงแม้การแพทย์จะเจริญก้าวหน้าแต่ก็ไม่สามารถจะรักษาโรคได้ทั้งหมด ทั้งโรคติดต่อ เช่น หวัดนก หวัด 2009 และโรคไม่ติดต่อเช่น มะเร็ง เป็นต้น จากข้อมูลอัตราการตายของประชากรโลก ในปี ค.ศ. 2009 มีอัตราการตาย 8.2 คนต่อ 1,000 คน ซึ่งอัตราการตายนอกจากจะเกิดจากโรคระบาดโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ยังเกิดจากภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น แผ่นดินไหว ดินถล่ม น้ำท่วม ฯลฯ

3. สภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน เป็นปัญหาใหญ่ของโลก ที่สำคัญคือเกิดมลพิษของระบบนิเวศอันเนื่องมาจากการทำลายและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่ทดแทนได้เช่น ป่าไม้ หรือทดแทนไม่ได้ เช่น พลังงาน เป็นต้น ทำให้หลายพื้นที่ของโลกต้องประสบภัยแล้ง ไฟป่า ที่ทำให้ชีวิตและทรัพย์สินสูญหายไปเป็นจำนวนมาก

4. สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้านการคมนาคม ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกมีความใกล้ชิดและไปมาหาสู่กันสะดวก ติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา ด้วยอาศัยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่นำมาสร้าง/ประดิษฐ์ เป็นนวัตกรรมต่างๆ ที่อำนวยความสะดวก สบายให้กับการดำรงชีวิต แต่ก็

ทำให้มนุษย์ต้องแข็งแรงกาย ในการเสาะแสวงหาวัตถุต่าง ๆ เหล่านี้มาบำรุงตน จนต้องยึดระบบเงินตราเป็นเครื่องวัดความเป็นอยู่ และไม่ว่าจะเป็นฐานะทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

จากปัญหาที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้นการสร้างจิตสาธารณะให้กับคนในสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกส่วนทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างเร่งด่วน

สมิธ (Smith, 1995, p.13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะไว้ว่า ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุในปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมโดยทั่วไป มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญ ในการแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจ บารมี มากกว่าที่จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ สังคมในปัจจุบันจึงกลับเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ปัญหาต่าง ๆ ที่มีมากมาย การปลูกฝังความสำนึก ให้กับบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จึงควรบังเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสาธารณะมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ มากกว่าตนเอง นั้นหมายความว่า ทุกคนต้องมีการ ให้ มากกว่า การรับ เพราะสิ่งเหล่านี้ ถ้าสามารถปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนัก สังคมย่อมได้รับแต่ความสุขอย่างแน่นอน คำว่า จิตสาธารณะ จึงมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยส่วนรวม

การปลูกฝังความสำนึกกับบุคคลต่าง ๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมหรือสาธารณะ จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะ เด็กและเยาวชน รวมทั้ง ประชาชนทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในกายของคน "จิตสาธารณะ" เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์ เพื่อสังคมและส่วนรวม จิตสำนึกดังกล่าว จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์

แพ็คเกอร์ (Packer, 1996, p.8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมีจิตสาธารณะว่า ถ้าผู้คนขาดการมีจิตสำนึก หรือ จิตสาธารณะที่ดี สังคมส่วนรวมจะประสบปัญหาอย่างมาก จากการศึกษาผลกระทบที่นักวิชาการ ร่วมศึกษามา และจากการศึกษาจากตำราต่าง ๆ น่าจะมีผลกระทบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ระดับชาติตลอดจนถึงระดับโลก ดังนี้

1. ในระดับครอบครัว ครอบครัวไทยในปัจจุบัน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก นอกจากพ่อแม่แล้ว ในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีลูก 2-3 คนเท่านั้น เพราะไม่สามารถเลี้ยงดูลูกที่มีมากมายได้ ลูกที่ไม่มาก พ่อแม่สามารถเลี้ยงดูได้ค่อนข้างจะดีและมีคุณภาพ นอกจากให้การศึกษาในสถาบันการศึกษาแล้ว พ่อแม่ ยังช่วยกันอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก ๆ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ครอบครัวจะมีแต่ความสุขและความอบอุ่น ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในกรณีที่ครอบครัวขาดผู้นำที่ดี พ่อแม่แยกทางกัน ลูก ๆ ขาดความอบอุ่น พี่พ่อแม่ไม่ได้ กลับต้องไปพึ่งพาเพื่อน ๆ เด็กและเยาวชน ต่างคนก็ต่างไปพึ่งยาเสพติดแทน ครอบครัวเริ่มอ่อนแอ สั่นคลอน นับว่าเป็นผลกระทบกับสังคมส่วนรวมในอนาคต เพราะครอบครัวเป็น

สถาบันที่เล็กที่สุด ถ้าครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอกในเรื่องจิตสาธารณะ อย่างแน่นอน

2. ในระดับชุมชน ถ้าคนในชุมชนขาด จิตสำนึก ขาดจิตสาธารณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนเริ่มอ่อนแอ ยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง เพราะชุมชนขาดการพัฒนา ขาดศูนย์รวมทางจิตใจ ขาดผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการเห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์สิน รวมทั้งต้องเสียเวลาที่ต้องมาช่วยเหลือชุมชนเมื่อชุมชนขาดการพัฒนา อาชญากรรมในชุมชนย่อมเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการล่มสลายในอนาคต

3. ในระดับชาติ ย่อมรับผลจากครอบครัว จากชุมชน ถ้าครอบครัวและชุมชนขาด จิตสาธารณะ ที่ดี ขาดความความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศทุกด้าน ผู้นำประเทศแก้ปัญหาไม่ได้เพราะ บุคลากรในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง เหมือนปลวกที่คอยแทะกินเนื้อไม้ ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง ไม่สามารถต่อสู้กับชาติอื่นที่อยู่ข้างเคียงได้ เพราะขาดพลังและความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าผู้นำประเทศ จะนำมาตราการใดๆ ออกมาใช้ ประชาชนก็จะขัดขวาง ไม่ให้ความร่วมมือ เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มของตน การทุจริตคอร์รัปชันจึงเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือการล่มสลายของชาติ

4. ในระดับโลก เป็นระดับที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง ถ้าบุคคลในระดับประเทศขาดจิตสำนึกสาธารณะ ต่างประเทศต่างอยู่หวังแต่เอารัดเอาเปรียบกับประเทศอื่น โดยไม่มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยโอกาส การพัฒนามีน้อย หวังแต่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าภายในประเทศของตนเอง ขาดความช่วยเหลือมิตรประเทศที่เคียงข้าง หวังให้ประเทศของตนเองอยู่รอดปลอดภัยเท่านั้น ประเทศที่ถูกเอาเปรียบ เกิดความไม่พอใจ หวังที่จะแก้แค้น ขาดการไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ละประเทศมีการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อปกป้องประเทศของตนเอง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มักมีแนวโน้มในการใช้กำลังและความรุนแรง เพื่อแสดงแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

การเอาเปรียบในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ที่รัฐบาลพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการค้าได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่า ขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน อันเป็นผลให้เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ สีผิว มีศักดิ์ศรีที่ด้อยกว่าประเทศของตน ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังระดับ จากครอบครัวสู่ชุมชน สู่ประเทศที่ส่งผลกระทบต่อโลกกลมๆ โปนี ในอนาคต ถ้าสามารถขจัดความเห็นแก่ตัวของคนได้ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ความสันติสุขของคนในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับโลก ย่อมจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

จากความสำคัญดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ ความสำนึก จิตสำนึก ที่พัฒนาไปเป็นจิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้ จะทำให้เด็กและเยาวชน มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

มากกว่าประโยชน์ส่วนตน นั่นคืออาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอมและประหยัด รู้จักการแบ่งปัน เปิดโอกาสในการใช้ของส่วนรวมต่อผู้อื่น เมื่อเด็กและเยาวชนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของพวกเขาเองก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

สรุปได้ว่า มีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติของถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปัน โอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกเขาเองก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

8.3 ขอบข่ายของมีจิตสาธารณะ

บรรทม มณีโชติ (2534, หน้า 50) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิตสาธารณะ ดังนี้ 1) การให้การช่วยเหลือผู้อื่นในด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้และแรงงาน และ 2) การมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิตสาธารณะใน 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก 1.1) การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ และ 1.2) ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก 2.1) การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม และ 2.2) การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก 3.1) การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง และ 3.2) การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (2547, หน้า 2) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิตสาธารณะใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) การให้ทางกาย ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ไม่นั่งดูตาย และช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ 2) การให้ทางวาจา ได้แก่ ช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งในทางโลกและทางธรรม และช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ 3) การให้ทางสติปัญญา ได้แก่ ช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยแก้ไขปัญหาคือเตือนแก่คนที่ไม่คิดช่วยคิดแนวทางที่

ถูกที่ชอบ และช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญา 4) การให้ด้วยกำลังทรัพย์ ได้แก่ แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ที่สมควรให้ แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ที่สมควรให้ และ สละทรัพย์เพื่อการกุศล 5) การให้ทางใจ ได้แก่ ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขไม่อาฆาตจองเวร ให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำคัญ ไม่นึกสมน้ำหน้าผู้อื่นเมื่อพลีภัยพล้ำ และไม่โลภอยากได้สิ่งของ ผู้อื่นมาเป็นของตน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 46-50) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิตสาธารณะดังนี้ 1) ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1.1) ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองครูทำงานด้วยความเต็มใจ 1.2) อาสาทำงาน ให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทนและ 1.3) แบ่งปัน สิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น 2) เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 2.1) ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 2.2) เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และ สังคม และ 2.3) เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตาม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

ชาร์มา (Sharma, 1990, p.610) ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิตสาธารณะ ดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบต่อบรรดา เช่น เชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ทำให้พ่อแม่ เสียใจ 2) มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครูอาจารย์ เช่น ตั้งใจเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู อาจารย์ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน 3) มีความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นเช่นให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำไม่เอาเปรียบเคารพสิทธิซึ่ง กันและกัน 4) มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง เช่น ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาสมบัติของส่วนรวม ให้ความร่วมมือต่อสังคมในฐานะพลเมืองดี ให้ความช่วยเหลือ

มิเชลิส (Michaelis, 1993, p.280) กล่าวว่า ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมี จิตสาธารณะ ดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ 2) รักษาสมบัติของ ส่วนรวม 3) รักและภูมิใจในชุมชนของตน 4) ช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมสะอาด สวยงามน่าอยู่ 5) ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน เช่น ช่วยปลูกต้นไม้ ช่วยขุดลอก คูคลอง

สมิท (Smith, 1995, p.15) กล่าวว่า ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิต สาธารณะ ดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และสังคม 2) บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ 3) ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะ เป็นภัยต่อสังคม 4) ให้ความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของ ตน และ 5) ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคม

แพ็คเกอร์ (Packer, 1996, p.12) กล่าวว่า ได้กล่าวถึงขอบข่ายที่แสดงถึงมีจิต สาธารณะ ดังนี้ 1) ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจและเสียสละ 2) ให้ความช่วยเหลือ ชุมชน สังคม และประเทศชาติในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านกำลังกาย ความคิด และจิตใจ

3) มีความเอื้อเฟื้อและรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 4) ร่วมกันอนุรักษ์ และรักษาทรัพยากรอันมีคุณค่าที่เป็นสมบัติของชาติ

สรุปได้ว่า ขอบข่ายที่แสดงถึง มีจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 1) ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) มีความเข้าใจ และเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน 3) อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยความเต็มใจ 4) แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น 5) เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม 6) ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ และ 7) เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ยุพาวดี เทพมณี (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา ตามความต้องการของสถานประกอบการในจังหวัดชุมพร โดยใช้ประชากรเป็นสถานประกอบการในจังหวัดชุมพร จำนวน 3,900 แห่ง ทำการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 105 แห่ง พบว่า คุณลักษณะที่ต้องการ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านอุปนิสัย ด้านความประพฤติ ด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ และด้านประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่ต้องการ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความต้องการอันดับแรกคือ ด้านบุคลิกภาพ โดยเฉพาะในเรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตน รองลงมาคือด้านอุปนิสัย และด้านความประพฤติ และด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ตามลำดับ

ประชาคม จันทราชิต (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของตลาดแรงงาน และคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา ที่สถานประกอบการในจังหวัดปัตตานีพึงประสงค์ ประกอบด้วยสถานประกอบการจำนวน 101 แห่ง เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม คุณลักษณะอันพึงประสงค์จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านความสามารถพิเศษ และด้านคุณลักษณะเสริม ผลการวิจัยพบว่า ใน 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านอันพึงประสงค์มากที่สุดคือ คุณธรรม และความประพฤติ รองลงมาคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความสามารถพิเศษ และด้านคุณสมบัติเสริมตามลำดับ

สุดใจ ชุมนุมนมณี (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ ตามความต้องการของสถานประกอบการ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่ต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นความต้องการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ ส่วนด้านความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบสถานประกอบการทั้งประเภทอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการ พบว่า มีความต้องการแรงงานที่มีคุณลักษณะ

ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อจำแนกตามอายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกัน

นิพนธ์ สุขไชยะ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ตามความต้องการของสถานประกอบการ ในเขตการศึกษา 2 กลุ่มประชากรประกอบด้วยสถานประกอบการจำนวน 1,967 แห่ง เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา ใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการมากเป็นอันดับแรกคือ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านวิชาชีพ และด้านวิชาการ ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ตามความต้องการของสถานประกอบการ ในเขตการศึกษา 2 จำแนกตามด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมพบว่า เป็นความต้องการที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อจำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลัทธิ ยศปัญญา (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะนักเรียนที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ตามพรรณนะของครูอาจารย์ในจังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของครูอาจารย์ต่อคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเดียวกันอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการของครูอาจารย์ต่อคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเดียวกัน จัดลำดับความต้องการจากมากที่สุดตามลำดับคือ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านส่วนตัวและครอบครัว 3) ผลการเปรียบเทียบความต้องการของครูอาจารย์ต่อคุณลักษณะ ที่คาดหวังของผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเดียวกัน พบว่า ครูอาจารย์ที่มีเพศต่างกันมีความต้องการเกี่ยวกับคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นพดล กรรณิกา, และคนอื่นๆ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความภูมิใจในความเป็นไทยในเขตพื้นที่ 25 จังหวัดทั่วประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย พบว่า มากที่สุด คือ ธง-ชาติ (ธงไตรรงค์) ของประเทศไทย (ร้อยละ 99.60) รองลงมาคือ เพลงชาติไทยที่ใช้ในการเคารพธงชาติ (ร้อยละ 99.20) เพลงสรรเสริญพระบารมี (ร้อยละ 98.90) การไหว้ (ร้อยละ 98.20) คำกล่าวที่ว่าประเทศไทยเป็น “สยามเมืองยิ้ม” (ร้อยละ 97.50) ตามลำดับ 2) ด้านความภูมิใจในวิถีชีวิตความเป็นไทย พบว่า มากที่สุด คือ คนไทยเคารพคนที่อาวุโส หรือผู้ที่อายุมากกว่า (ร้อยละ 96.70) คนไทยยิ้มแย้มแจ่มใส (ร้อยละ 95.80) คนไทยมีความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ (ร้อยละ 95.30) คนไทยมีความรักอิสระเสรีภาพ (ร้อยละ 94.60) คนไทยมักช่วยเหลือกันเมื่อเกิดวิกฤต (ร้อยละ 93.60) และรสชาติของ

ผลไม้ไทยดีที่สุด (ร้อยละ 93.60) ตามลำดับ 3) ด้านความภูมิใจในการปกครอง การเมือง ระบบของสังคมไทย และทรัพยากรของประเทศ พบว่า มากที่สุด คือ ความเป็นเอกราชของประเทศไทย (ร้อยละ 99) สถาบันพระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 98.90) การปกครองแบบประชาธิปไตย (ร้อยละ 97.50) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ร้อยละ 96) และสิทธิเสรีภาพของคนไทย (ร้อยละ 95) 4) ด้านความคิดเห็นต่อข้อความที่ใช้วัดความภูมิใจในชาติ พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 94.60 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ฉันอยากเป็นคนไทยมากกว่าคนชาติอื่นในโลก” รองลงมาหรือร้อยละ 94.30 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ฉันอยากอยู่ที่ประเทศไทยมากกว่าประเทศอื่นๆ ในโลก” และร้อยละ 89.20 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ถ้ากล่าวถึงโดยทั่วไป ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่ไม่ด้อยกว่าประเทศอื่นๆ ในโลก” ส่วนความคิดเห็นต่อข้อความที่ใช้วัดความภูมิใจในประเด็นต่างๆ พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 98.60 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ฉันภูมิใจที่ได้เกิดบนพื้นแผ่นดินไทย” รองลงมาหรือร้อยละ 98.50 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ฉันภูมิใจในเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นคนไทย” และร้อยละ 97.30 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ฉันรู้สึกภูมิใจเมื่อชาวต่างชาติพูดถึงประเทศไทยในด้านความมีน้ำใจอันดีงาม” 5) การจัดอันดับสิ่งที่ภูมิใจในความเป็นไทย พบว่า สิ่งที่ภูมิใจมากที่สุดอันดับแรก คือ ภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย เกิดมาในชาติไทยที่มีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 20.80) อันดับที่ 2 คือ ภูมิใจในสถาบันพระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 16.60) อันดับที่ 3 คือ ภูมิใจในศาสนา มีศาสนาประจำชาติที่ดีงาม มีการทำบุญ (ร้อยละ 6.30) อันดับที่ 4 คือ ภูมิใจในวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 6.20) และอันดับที่ 5 คือ ภูมิใจในภาษาไทย และภาษาท้องถิ่น (ร้อยละ 5.10) ตามลำดับ 6) ด้านความคิดเห็นต่อแนวทางการสร้างความภูมิใจในความเป็นไทยของตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 27.40 ระบุว่าจะเป็นคนดี รองลงมาคือ จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 22.60) จะมีความสมัครสมานสามัคคีเป็นมิตรกัน (ร้อยละ 11) จะรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 9.50) และจะให้ความช่วยเหลือคนไทยด้วยกัน รวมถึงผู้ด้อยโอกาส และประเทศไทยด้วยกัน (ร้อยละ 8.10) ตามลำดับ และ 7) ด้านความคิดเห็นต่อความต้องการให้รัฐบาลสร้างความภูมิใจในความเป็นไทย พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลสร้างความภูมิใจในความเป็นไทยด้วยวิธีการบริหารประเทศที่ดี ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบธรรม (ร้อยละ 16.60) รองลงมาคือ ให้การสนับสนุนวัฒนธรรมไทย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยมีหลักสูตรเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 15.80) อยากให้ประเทศไทยไม่มีคอร์รัปชัน ผู้บริหารไม่โกงกินบ้านเมือง (ร้อยละ 13.10) ให้ความช่วยเหลือบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของชาวบ้าน รวมถึงผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย (ร้อยละ 12.80) และให้ดูแลทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ (ร้อยละ 10.70) ตามลำดับ

จิตรวดี โพธิ์ศรี (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ใน 4 ด้าน คือ 1.1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 1.2) ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ 1.3) ด้านทักษะในการประกอบอาชีพ และ

1.4) ด้านบุคลิกภาพ ตลอดจนภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากกว่าด้านอื่นๆ 2) การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ระหว่างนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ในรายด้านทุกด้านและภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ระหว่างนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 2 และ 4) การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา เมื่อจำแนกตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภูมิลำเนาของผู้ปกครองนักเรียน และความรู้สึกที่ได้รับจากบรรยากาศของโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ณรงค์ ศิลปากรณ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า โดยรวมมีเกณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาพึงประสงค์สูงสุด คือ คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา และสถานภาพการเป็นตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อจำแนกตามเพศและอายุ

มงคล มีทอง (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ตามทัศนะของครูผู้สอนและนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมใน 4 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาคุณลักษณะผู้บริหารตามทัศนะของครูผู้สอน พบว่า ด้านวิชาการ เป็นคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และคุณลักษณะผู้บริหารตามทัศนะของนักเรียน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สำหรับการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ตามทัศนะของครูผู้สอน เมื่อจำแนกตาม อายุ ประสบการณ์ในการสอน และวุฒิการศึกษา พบว่า เป็นคุณลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่การเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ตามทัศนะของนักเรียนเมื่อจำแนกตาม ตำแหน่ง และความรู้สึกที่ได้รับจากบรรยากาศของ

โรงเรียน พบว่า เป็นคุณลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า เป็นคุณลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

จุฑารัตน์ ศรีไสว (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง นักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญราษฎร์วิทยา โดยการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ด้านความมีวินัย พบว่า ก่อนดำเนินการ นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความมีวินัย ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.34 หลังดำเนินงาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ ได้แก่ มีความสุภาพเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ ค่าเฉลี่ย 4.71 มาเรียนทันเวลา และตรงต่อเวลา ค่าเฉลี่ย 4.67 มีมารยาทในการรับประทานอาหาร ค่าเฉลี่ย 4.56 มีพฤติกรรมด้านความมีวินัยอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ได้แก่ แต่งกายเหมาะสม ถูกต้องตามระเบียบค่าเฉลี่ย 4.36 และปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน ค่าเฉลี่ย 4.33
- 2) ด้านความรับผิดชอบ พบว่า ก่อนดำเนินการ นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.07 หลังดำเนินงาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย 4.41 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ ได้แก่ การทำความสะอาดบริเวณที่รับผิดชอบค่าเฉลี่ย 4.67 ปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่วางไว้ ค่าเฉลี่ย 4.63 มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ได้แก่ ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ ค่าเฉลี่ย 4.29 การเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย 4.23 ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนด ค่าเฉลี่ย 4.21
- 3) ด้านความซื่อสัตย์ พบว่า ก่อนดำเนินการ นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.07 หลังดำเนินงาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.56 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ ได้แก่ เก็บของได้แล้วนำส่งครู หรือประกาศหาเจ้าของค่าเฉลี่ย 4.68 ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ค่าเฉลี่ย 4.63 ไม่ลักขโมย ค่าเฉลี่ย 3.50 พูดแต่ความจริงไม่โกหก ค่าเฉลี่ย 4.16 และมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ได้แก่ พูดแต่ความจริงไม่โกหก ค่าเฉลี่ย 4.16
- 4) ด้านการรักความเป็นไทย พบว่า ก่อนดำเนินการ นักเรียนมีพฤติกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.08 หลังดำเนินงาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมด้านรักความเป็นไทยในภาพรวมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.70 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ ได้แก่ พูดภาษาไทยและภาษาถิ่นอย่างภาคภูมิใจ ค่าเฉลี่ย 4.90 แสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ได้อย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.88 ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นได้ ค่าเฉลี่ย 4.75 แต่งกายตามแบบประเพณีนิยมได้อย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.71 และมีพฤติกรรมในภาพรวมในระดับมาก 1 ข้อ คือ ร่วมอนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีไทย ค่าเฉลี่ย 4.26 และ
- 5) ด้านการมีจิตสาธารณะ พบว่า ก่อนดำเนินการ นักเรียนมีพฤติกรรมด้านการมีจิตสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.06 หลังการดำเนินงานพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.58 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ ได้แก่ ช่วยเหลือผู้ด้อย

กว่าตนด้วยความเต็มใจ ค่าเฉลี่ย 4.71 ร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 4.71 และมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ได้แก่ ประหยัดรู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตนและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า ค่าเฉลี่ย 4.36 ตระหนักและเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 4.26 อาสาทำงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ค่าเฉลี่ย 4.21

สุภัทรชัย นุ่มฤทธิ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นอยู่ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีด้านบุคลิกภาพเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านทักษะในการประกอบอาชีพ ตามลำดับ ในขณะที่สภาพที่คาดหวัง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านบุคลิกภาพ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านทักษะในการประกอบอาชีพ และด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ของผู้ปกครองนักเรียนพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ส่วนการเปรียบเทียบความแตกต่างสภาพที่เป็นอยู่เกี่ยวกับคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ของผู้ปกครองนักเรียนเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และการเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่การเปรียบเทียบความแตกต่างความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ของผู้ปกครองนักเรียน เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและการเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าในการจัดการศึกษานั้น ผู้บริหารต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแต่ละโรงเรียนให้ชัดเจน เพราะการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะช่วยให้โรงเรียนมีทิศทางในการกำหนดหรือวางแผนงาน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ซูนิก (Zunick, 1983, p. 497) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและฐานะทางสังคมปานกลาง เพื่อต้องการทราบว่าการรับรู้ของเด็กในด้านการรับผิดชอบนั้นแปรตามระดับชั้นทางสังคมหรือไม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางมีความรู้สึกด้านความรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำ

สแตนเลย์ (Stainley, 1984, abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาในอนาคต โดยมีความคิดเห็นว่า ผู้สำเร็จการศึกษาในอนาคตนั้นจะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ มีการศึกษาดี เป็นคนที่มีความสามารถ มีลักษณะธรรมชาติของการเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และเป็นคนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีจินตนาการ

มีความกล้าหาญ เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งและร่วมมือในโครงการต่างๆ ยอมรับ ริเริ่ม และกล้าที่จะทำการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อผลของการบรรลุแนวทางใหม่ของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

เอกกานท์ (Eckhant, 1988, abstract) ได้ศึกษาเกณฑ์คัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสมัครวุฒิน้อยส์ พบว่า มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกันและพบว่ามีความต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษามี คุณลักษณะดังนี้ คือ มีอารมณ์มั่นคง บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ดี สุขภาพแข็งแรง สถิติปัญญาเฉลียวฉลาด การตัดสินใจดี มีคุณธรรมและยุติธรรม

ราชัดดิน (Rajuddin, 1989, abstract) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะนักเรียนอันพึงประสงค์ ตามเป้าหมายของครู และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาในกัวลาลัมเปอร์ และซีเรมบัน ประเทศมาเลเซีย การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ และสภาพความเป็นจริงในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของผู้ปกครองและครูต่อนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของประเทศมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 197 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูและผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นักเรียนพึงมีอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ และการมีทักษะในการทำงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันนี้ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แล้วยังต้องจัดการศึกษาในทุกระดับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยเฉพาะต้องมุ่งสู่มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานก็เช่นเดียวกันที่ต้องจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน รวมทั้งผลผลิตทางการศึกษานั้นต้องสนองตอบความต้องการของสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยนักเรียนจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย และเจตนารมณ์ของหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ต้องมีปัญญา มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะในการประกอบอาชีพระดับผู้ชำนาญการเฉพาะทาง มีรายได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเจริญก้าวหน้า มีเจตคติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในอาชีพของตน รวมทั้งเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศ มีความสำนึกในความเป็นไทย ดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อันเป็นประมุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี) ในด้านรักชาติ รักศาสนา รักกษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้จาก

การวิจัยในครั้งนี้มาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม
และประเทศชาติต่อไป